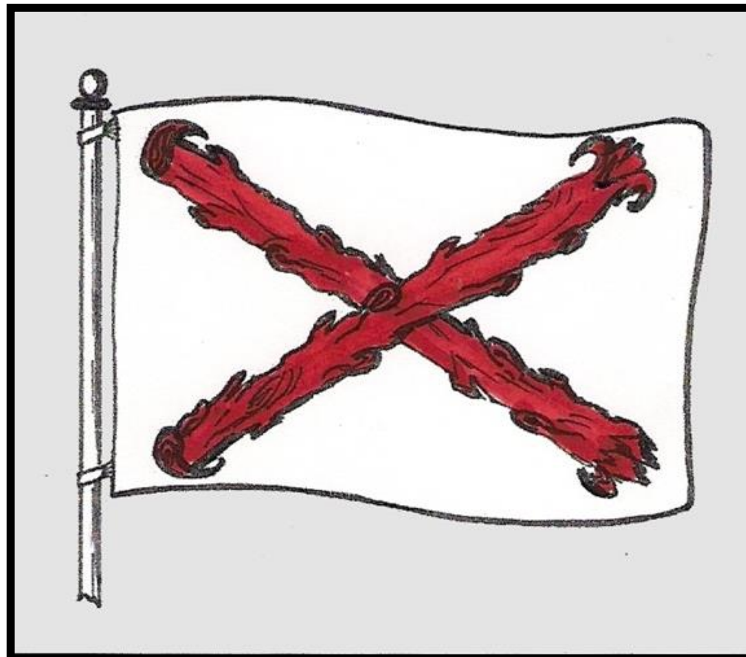
De Oostendse kaper

Carel JONCKHEERE

1692-1693

De Oostendse kaper

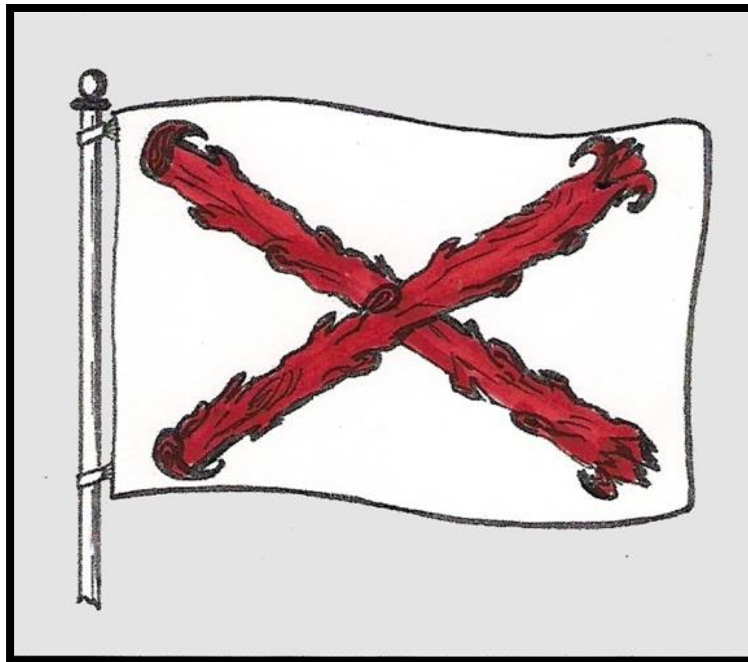
Carel JONCKHEERE

1692-1693

De Oostendse kaper

Carel JONCKHEERE

1692-1693

Werken

Coffey Genealogy. 1983, 333 pp.

De Oostendse kaper Carel Jonckheere. 1985, 259 pp., herziene ed. 2019 (e-boek), 166 pp.

Coffey Genealogy 2. 1985, 528 pp.

Coffey Genealogy 2: Addendum. 1986, 77 pp.

Coffey Genealogy 3. 1987, 592 pp.

Genealogie van CUFFEZ en varianten COFFEZ en COUFFEZ, dl. I: *Bronnen*. 1988, 413 pp., herziene ed. 2019 (e-boek), 187 pp.

Genealogie van CUFFEZ en varianten COFFEZ en COUFFEZ, dl. II: *Takken*. 1989, 357 pp., herziene ed. 2019 (e-boek), 331 pp.

Coffey Genealogy 2: Addendum 2. 1990, 105 pp.

Coffey Genealogy 3. (herdruk). 1991, 593 pp., herziene ed. 2019 (e-boek), 593 pp.

Egyptereizen 1988 en 1990. 1992, 219 pp., herziene ed. 2019 (e-boek), 216 pp.

Genealogie van CUFFEZ en varianten COFFEZ en COUFFEZ, dl. III: *VANDECAVEYE, DECUF en addenda*. 1995, 257 pp., herziene ed. 2019 (e-boek), 219 pp.

Genealogie van CUFFEZ en varianten COFFEZ en COUFFEZ, dl. IV: *CUSSÉ, GAFFÉ en ook DU HAMEL DE CANCHY en SANSON*. 2002, 458 pp., herziene ed. 2019 (e-boek), 386 pp.

Egyptereis 2001. 2003, 50 pp., herziene editie 2019 (e-boek), 50 pp.

Genealogie van CUFFEZ en varianten COFFEZ en COUFFEZ, dl. IVa: *Addenda (Buteux) en correcties.* 2004, 88 pp., herziene ed. 2019 (e-boek), 63 pp.

Genealogie van CUFFEZ en varianten COFFEZ en COUFFEZ, dl. IVb: *CUSSÉ, GAFFÉ en ook DU HAMEL DE CANCHY en SANSON, met addenda Buteux (dl. IVa – 2004).* 2005, 504 pp.

Henry Cuffe, secretary to the Earl of Essex, archive documents, 1600-1601. 2010, 55 pp., herziene ed. 2019 (e-boek), 65 pp.

Genealogie van CUFFEZ en varianten COFFEZ en COUFFEZ, dl. V: *CUFFER, CUFFET en addenda.* 2011, 237 pp., herziene ed. 2019 (e-boek), 270 pp.

Kwartierstaat CUFFEZ - 10 generaties, 2016 (e-boek), 77 pp., herziene editie 2019 (e-boek), 77 pp.

Mijn highlights, 2019 (e-boek), 79 pp., internet ed. (e-boek), 11 pp.

Wettelijk Depot: D/2013/ André Cuffez, uitgever

E-mail : andrecuffez@hotmail.com

INHOUD

VOORWOORD E-BOEK 2019

Hoewel de 1985-editie van *De Oostendse kaper Carel Jonckheere*, al in een aantal bibliotheken te vinden is, heb ik toch het besluit genomen dit werk ook te digitaliseren en op het net te zetten.

Het is een herziene uitgave waarin echter de talrijke fotokopieën van de originele documenten niet meer werden hernomen omdat zij niet noodzakelijk zijn en de teksten toch volledig zijn overgezet. Zo zijn er minder bladzijden en is het bestand veel kleiner.

Dat dit werk al door een iemand is geconsulteerd, heb ik onlangs vastgesteld toen ik een thesis las van een student die er zijn masterdiploma Geschiedenis mee behaalde: *De Oostendse kaapvaart tijdens de Negenjarige Oorlog (1688-1697)*, academiejaar 2007-2008, door Thomas Beauprez. Mijn naam komt er enkele keren in voor. Deze studie kan dus ook voor iemand anders van nut zijn. Genealogisch kan het eveneens de Jonckheeres interesseren.

Nog een kleine opmerking in verband met de typografie. De cursieve teksten verwijzen naar handgeschreven documenten.

Tijdens het digitaliseren werden verbeteringen aangebracht. De persoonsnamenindex is niet meer hernomen omdat de namen kunnen worden gevonden met de computer zoekfunctie.

Mijn e-boeken zijn te vinden in een pdf versie op het *Internet Archive* (www.archive.org) (laatste verbeterde versie) en in het e-depot (KB) en kunnen worden gedownload. Mijn boeken zijn oorspronkelijk zo samengesteld dat meestal de tekst op de rechterbladzijden (oneven pagina's) voorkomt en daartegenover de documentatie (o.a. foto's) op de linkse bladzijden (even pagina's). Met gebruik van de *Acrobat Reader DC* kan men na downloading de pdf lezen als boek zoals in het leesvenster van www.archive.org. In de menubalk van de *Acrobat Reader DC* "Beeld" aanklikken, vervolgens "Weergave van twee pagina's" en dan daarin "Voorblad weergeven bij twee pagina's" aanvinken.

INLEIDING

De kapers waren in het verleden zeer actief aan onze kust. De kaapvaart was een winstgevende bedrijvigheid en maakte de handel op zee tot een gevaarlijke onderneming. De Gouden Eeuw van de kaapvaart kunnen we situeren tussen 1650 en 1730 en het is op het einde van de zeventiende eeuw, om precies te zijn in 1692 en 1693, dat onze Carel zijn reizen heeft gemaakt.

Het woord 'kaper' is de laatste tijd weer veel in gebruik. Vliegtuigen kapen is tegenwoordig aan de orde van de dag. Wat wordt er eigenlijk verstaan onder 'kapen'? Is het gewoon 'stelen', zonder meer?

Kapers, piraten, zeerovers, vrijbuiters ..., voor velen betekenen zij hetzelfde. Nochtans is er wel degelijk een onderscheid. De kaapvaart is ontstaan uit de gewoonte om een koopman, reder of schipper, die door een vreemdeling was benadeeld, te vergunnen zijn schade op de schuldige of diens landgenoten te verhalen. Dit eigen recht werd in oorlogstijd dienstbaar gemaakt aan de aanval op de koopvaardij van de vijand, door bij kaperbrief (patent) aan de onderdanen, en ook buitenlanders, recht te geven 'ter buit te varen', zonder dat zij in de oorlogsmarine werden opgenomen. Veelal ontwikkelde zich de kaapvaart als een tak van de handelsvaart, waarbij de kaaprederijen ontstonden, met eigen schepen en personeel. Nadelen waren dat de kaapvaart vaak grensde aan zeeroverij en ook dat ze scheepsvolk onthield aan de oorlogsvloot. De kaapvaart werd slechts volledig afgeschaft bij de *Verklaring van Parijs* van 1856.

Oostende, Nieuwpoort, Duinkerke en St Malo waren beruchte kapersnesten. Ook Karel JONCKHEERE, de bekende Vlaamse schrijver - niet te verwarren met onze 17de-eeuwse kaper - haalt talrijke bekende Oostendse kapers aan in zijn boek, *Oostende Verteld*, Tielt, 1971, maar zijn naamgenoot schijnt voor hem een onbekende te zijn.

Hoewel het onderwerp 'kapers' meestal slechts bekend is uit avonturenfilms en stripverhalen en ontbreekt in de talrijke leerboeken over de Belgische geschiedenis, is er al heel wat over gepubliceerd. Over CARPENTIER, COLAERT, DEMOOR, enz., is

al iets verschenen. Over Carel JONCKHEERE is, naar ons weten, tot op heden nog niets geschreven. We weten maar iets over hem via scheepsjournalen, prijsbundels en een paar processen, en ook komt hij voor op een monsteringslijst van de kaperkapitein Thomas BECU, de Oude.

Waarom de keuze precies op deze eerder onbekende kaper viel, is te wijten aan het feit dat de auteur in die familienaam sterk is geïnteresseerd. Bij het onderzoek naar een mogelijk genealogisch verband in de lijvige archiefbundels van het Admiraliteitsfonds in het Algemeen Rijksarchief te Brussel, wekte het onderwerp van de kaapvaart een zodanige interesse dat het op de duur tot studieobject werd.

De kapers van de Zuidelijke Nederlanden voeren altijd onder de Bourgondische vlag - een wit doek met twee schuingekruiste vlammende rode knoestige stokken - ook *Bourgondisch kruis* genoemd. Om die reden werd zij op het titelblad afgebeeld. De meer natuurgetrouwe oudere vorm met de knoestige stokken werd verkozen in plaats van de meer heraldisch mooi gestileerde weergave.

Het samenstellen van een dergelijke studie vergt veel tijd en moeite en soms denkt men onwillekeurig aan Leo TOLSTOJ die beweerde dat een historicus een persoon is die antwoordt op niet gestelde vragen. Er werd mij inderdaad door niemand gevraagd over dit onderwerp een studie te maken. Uitgezonderd misschien door mijn zoon Johny, die mij eens vroeg wat ik kon tonen over de kapers en ik tot de spijtige vaststelling kwam dat ik hem alleen een pak ongeordende en onleesbare fotokopieën kon ter hand stellen. Daarop besloot ik er een boek van te maken. Een besluit, dat mij enorm plezier en vooral bijkomende kennis over de kapers heeft bezorgd.

In plaats van een beschrijvende scriptie van het gebeuren te maken, lag het ook in de bedoeling om de tijdsgeest weer te geven door het inlassen van talrijke aangepaste illustraties alsook talrijke fotokopieën van de originele documenten. Hoewel vele hiervan konden worden samengevat werd verkozen voor de originele weergave, wegens de vaak mooie en directe stijl. Hopelijk draagt deze studie iets bij tot Oostendes rijk verleden en worden misschien anderen gemotiveerd om ook kennis te nemen van dit zeer boeiend Admiraliteitsarchief.

Ten slotte dankt de auteur de heren J. COOPMAN, W. DEBROCK, B. ELLEBOUDT en J.C. LIENART voor hun bereidwillige hulp.

GEBRUIKTE AFKORTINGEN

Adm:	fonds van de Admiraliteit (in ARA)
Ao:	anno, jaar
ARA:	Algemeen Rijksarchief in Brussel
Capn:	kapitein
KB:	Koninklijke Bibliotheek 'Albertina' Brussel
Littré:	*Le Nouveau Littré,* 2004
OCR:	Optical Character Recognition
op. cit.:	*opere citato*, in het aangehaalde werk
RAB:	Rijksarchief in Brugge
Sr:	sieur
VAN DALE:	*Groot Woordenboek der Nederlandse Taal*, 1970
WNT:	*Woordenboek der Nederlandsche Taal*, 1898

RECENSIE VAN *DE OOSTENDSE KAPER CAREL JONCKHEERE*

Deze recensie is verschenen in het tijdschrift *Vlaamse Stam,* oktober, 1985.

A. CUFFEZ, De Oostendse kaper Carel Jonckheere, sl.nd. (Oostende, 1985), 29,5 x 20,5 cm., 259 p., ill.,, 500 BF. (port incl.). Uitg. de heer A. Cuffez, Vredestraat 69, 8400 Oostende.
Indien men weet dat zelfs naamgenoot en schrijver Karel Jonckheere, die in zijn Oostende verteld, talrijke bekende Oostendse kapers noemt, deze Oostendse kaper Carel Jonckheere niet kent, dan begrijpt men nog beter de verdienste van de auteur die werkelijk een zeer uitvoerige biografie wist samen te stellen. Dat deze dan ook nog zeer lezenswaardig is, en dankzij het vele archiefmateriaal zeer leerrijk, verhoogt enkel zijn verdienste. Wie de problemen kent van het genealogisch onderzoek te Oostende zal met verbazing het resultaat bewonderen, ook al komt men niet tot de ware voorouders van onze kaper. Notariaat en processtukken zijn veelvuldig gebruikt in het onderzoek naast specifieke archieven van de admiraliteit. Tot slot volgt een stamreeks van de auteur die aansluit bij die van de schrijver Karel Jonckheere. Een naamindex is niet vergeten.
Situeren we toch even de kaperkapitein zonder U al zijn lotgevallen reeds te verklappen zodat U dankzij de lezing van de scheepsjournalen als het ware zelf mee op tocht gaat. Reeds bij de eerste reis In 1692 wist hij een Engelse bark te herwinnen op de Fransen. Hij verkoopt het dadelijk verder aan de Engelsen. De gevangenen worden verhoord zodat men ook heel wat, zelfs genealogisch bruikbare informatie verneemt over o.a. Franse zeelui. Inderdaad zal onze kapitein vooral opereren tussen de Engelse en Franse kusten. Zelfs over Nederlandse zakenlui zoals Haacx uit Amsterdam zal men uit de processen heel wat leren.
Onnodig te vertellen dat dit een boek is dat zich niet enkel tot genealogen of belangstellenden in Ostendiana richt maar evenzeer tot al wie begaan is met onze zeevaartgeschiedenis!

I. SITUERING

1. Historisch kader

De reizen van Carel JONCKHEERE gebeuren tijdens de *Negenjarige Oorlog* (1688-1697), ook nog de *Oorlog van de Liga van Augsburg* genoemd, met als inzet de Franse hegemonie van Europa.

Lodewijk XIV neemt het op tegen de Nederlandse Republiek, Oostenrijk, Engeland, Spanje en Savoye. De oorlog op het vasteland stelt stadhouder Willem III in staat zijn expeditie tegen Jacobus II van Engeland tot een goed einde te brengen, waardoor Frankrijk de steun van de Engelsen verliest. De pogingen van Lodewijk XIV om Jacobus op de Engelse troon te herstellen leiden schipbreuk in de slag aan de Boyne in Ierland (1690) en in de zeeslag in de baai La Hogue (2 juni 1692, twaalf Franse schepen in brand). Lodewijks legers echter verwoesten de Palts en behaalden doorgaans de overwinning (Fleurus 1690, Namen 1692 en Neerwinden 1693). De Vrede van Rijswijk (1697) maakt een einde aan de oorlog. Willem III wordt als koning van Engeland erkend en krijgt het recht een bezetting te leggen in zes Zuid-Nederlandse steden. Lodewijk XIV moet Luxemburg en Lotharingen teruggeven maar behoudt Straatsburg.

In deze periode bevinden wij ons onder het Spaanse bewind van Karel II. Hij stelt in 1692 als landvoogd over de Zuidelijke Nederlanden een keurvorst van Beieren, Maximiliaan II Maria Emanuel, aan, verder Maximiliaan-Emanuel genoemd.

Over hem hebben we in de geschiedenisboeken niet veel gevonden. Frans VAN KALKEN in *Histoire de Belgique des origines à nos jours*, 1946, p. 316, beschrijft hem als volgt:

> (...) vrijgevig, moedig, met goede intenties bezield, maar frivool. De keurvorst van Beieren belichaamt het type van de mondaine en oppervlakkige prinsen van het einde van de XVIIe eeuw: echt marionetten in de handen van Willem III of van Lodewijk XIV. Maximiliaan-Emanuel aan het hoofd van de Zuidelijke Nederlanden geplaatst in de periode van hun diepste verval, doet al het mogelijke om hen te verdedigen. Het is onder zijn impuls dat de wondermooie Grote Markt van Brussel, na het bombardement van 1695, wordt heropgebouwd' (vrije vertaling).

Maximiliaan II Emanuel van Beieren

Maximiliaan Emanuel Lodewijk Maria Jozef Cajetanus Anton Nicolaas Frans Ignatius Felix (München, II juli 1662 – aldaar, 26 februari 1726), kortweg Max Emanuel en bijgenaamd de Blauwe Keurvorst (naar de kleur van zijn wapenrusting), was van 1679 tot 1726 keurvorst van Beieren en van 1691 tot 1706 landvoogd van de Spaanse Nederlanden.

Het hof van Versailles wordt te Brussel nagebootst. De hoge adel gedraagt zich zoals het haar rang past, het zijn ware chefs, omgeven door een schare getrouwen. De bevolking is er echter slecht aan toe: enorm hoge belastingen en algemene armoede. Niettegenstaande hij een schitterend veldheer is (hij verjaagde de Turken in Belgrado in 1688) lukte het hem niet ons land doelmatig te verdedigen tijdens de Negenjarige Oorlog.

Over wat er precies te Oostende gebeurt beschikken we gelukkig over het werk van J. BOWENS, *Nauwkeurige Beschryving der Oude en Beroemde Zee-stad OOSTENDE, gelegen in het Oostenryksch Vlaenderen*, Brugge, 1792. Het boek werd door 'Familia et Patria' opnieuw uitgegeven in fac-simile in 1968. Dit werk is des te belangrijk omdat de schrijver zijn gegevens putte uit het in 1941 verloren gegane Oostends archief. Op p. 158 schrijft hij:

> Hier door wierd de Zee ten minsten zoo onveylig als te vooren, de Franschen met hunne Vlote en d'Engelschen met hunne hollandsche Schepen op elkanderen alom jagt maekende, waer door'er in 't begin van dit jaer 1689, zelfs een oostendsch Schip door de Franschen voor d'Haven van Oostende weg-genomen wierd, om dat Spagnien geweygerd had deel te nemen in den Oorlog tegen den Keyzer, Holland en Engeland, en men zeyde dat dit Schip door d'Engelschen en Hollanders was uytgezonden geweest, om den loop der fransche Vlote af-te-spieden (*Kron. van Vlaend*. III. Deel. bladz. 820).
> Men had zonder ophouden gewerkt tot het bouwen van verscheyde zwaere Lands- of Geleyd-schepen, waer van'er ten dezen jaere 1689 alreeds verscheyde uytgerust waeren. Deze Schepen vaerden op Cadix, Lisbonne, Alikanten, Sevilien en andere plaetsen. Zy waeren toegerust ten Oorlog, en bragten, benevens d'andere Koopvaerdye-schepen, die onder hun Geleyde waeren, veele Koopmanschappen over; van deze Lands-schepen waeren de volgende:
> *Karel den II*, van acht-en-veertig stukken Kanon, gevoerd door Kapiteyn *Van Maestricht*.
> De *Koninginne*, van acht-en-veertig stukken Kanon, gevoerd door Kapiteyn *Bestenbustel*.
> De *S. Maria*, een zwaer Schip van vier-en-t'negentig stukken Kanon, gevoerd door Kapiteyn *Mansfelt*.
> Den *S. Lieven*, van vier-en-twintig stukken Kanon, gevoerd door Kapiteyn *Rodrigues*.
> Het *Compas*, van vier-en-twintig stukken Kanon, gevoerd door Kapiteyn *Breene*.
> *Flandria*, gevoerd door Kapiteyn *De Rudder*.
> De *Simme*, gevoerd door Kapiteyn *Jan Lauwereyns*, etc.

Verder behandelt hij het overlijden van Kapitein VAN MAESTRICHT in 1692, die zich tijdens de oorlog bijzonder heeft onderscheiden 'door zoo menigvuldige daeden van dapperheyd dat hy met regt mogt vergeleken worden met den vermaerden *BART van Duynkerke*, en dat zyn naem d'onstervelykheid verdiend'.

J, Bowens,* Nauwkeurige Beschryving ..., dl. I*, p. 162

Krygs-bewindhebbers genoodzaekt waeren dry duyzend ſpaenſche, boven nog veele andere Soldaeten, uyt Brugge te trekken en nae Ooſtende en Nieuwport te zenden, om des Vyands aenſlag te beletten. [*a*]

Den Mark-Graeve de Caſtanaga door den Koning ingeroepen zynde, kwam binnen Ooſtende op den 10 April, en vertrok eenige dagen daer naer met een ſchoon uytgeruſt Schip nae Spagnien, wordende den Hertog *Emanuël van Beyeren* als Landvoogd dezer Nederlanden in zyne plaets benoemd. [*b*]

In de maend July landden binnen Ooſtende dry Regimenten engelſche Ruyterye in verſcheyde groote Schepen, de welke alle nae het Leger als Hulp-troepen gezonden wierden. (*c*)

D'Engelſchen hadden in hunne Zee-ſteden langen tyd gearbeyd tot het uytruſten van eene groote Zee-magt, zonder dat men agterhaelen konde waer toe de zelve geſchikt was; maer terwyl men zeer verlangende was naer den uytval, zag men de Vlote in September binnen Ooſtende en Nieuwport landen, beſtaende in twee honderd en veertig Transport-ſchepen, aen boord hebbende zeſtien duyzend Mannen, benevens grooten Voorraed van Monds- en Oorlogs-behoeften, als ook eene menigte Bomben, Karkaſſen, Konſt-vueren, Mortieren, Kanonnen en voordere Werk-tuygen, 't welk allegaeder nae de Legers opgezonden wierd. (*d*)

Op den 18 September gevoelde men door geheel Vlaenderen eene algemeyne Aerd-beving, die haer dede gevoelen tot op de Zee-kuſten, dog zonder eenige aenmerkelyke ſchaede te veroorzaeken. [*e*]

Ter oorzaek van de talryke Bezetting die'er doorgaens binnen Ooſtende lag, en de menigvuldige Troepen, de welke van tyd tot tyd aldaer aenkwamen, wierd de Stad belaſt van ten ſpoedigſten een zeker getal Caſernen of de noodige Kwartieren te laeten bouwen, om het Krygsvolk daer in te logeeren, waer aen den eerſten ſteen geleyd wierd op den 4 October ten zelven jaere 1692, agter het Klooſter der Religieuzen Conceptioniſten, welke Caſernen, volgens uytrekening, twee-en-dertig duyzend, negen honderd en t'negentig guldens gekoſt hebben, zynde de Stad tot op heden nog met derzelver onderhoud belaſt. (*f*)

Den Hertog van Beyeren kwam op den 1 January 1693 met een talryk

---

(*a*) Kron. van Vlaend. III. Deel. bladz. 832.
(*b*) Kron. van Vlaend. III Deel. bladz. 834.
(*c*) Kron. van Vlaend. III. Deel. bladz. 837.
(*d*) Kron. van Vlaend. III. Deel. bladz. 838.
(*e*) Kron. van Vlaend. III. Deel. bladz. 839.
(*f*) Stads-Regiſter.

Om de lezer kennis te laten maken met dit belangrijk werk hebben we eraan gehouden een paar bladzijden (162 en 163) uit een origineel exemplaar, aanwezig in de Oostendse Stadsbibliotheek, te reproduceren.

Men had ontdekt dat de Franschen geduerende dezen Winter hun oogwit op Oostende gemaekt hadden, indervoegen dat onze Staeten...

(vervolg op de gereproduceerde bladzijden, zie p. 14, 16)

Wie is deze *vermaerden BART van Duynkerke* waar D. BOWENS over spreekt? Over Jan BART, tijdgenoot van onze JONCKHEERE, bestaan veel biografieën; een goede synthese is te vinden in de *Winkler Prins Encyclopedie*, 1979.

Bart, Jean (Duinkerke 21 okt. 1650 - aldaar 27 april 1702), Zuidnederlands, later Frans zeeofficier, was de vermaardste der Duinkerker kapers. Nadat Duinkerke in 1662 Frans was geworden, trad Bart, 16 jaar oud, in Nederlandse zeedienst en nam deel aan de tocht naar Chatham. Toen in 1672 de oorlog tussen Frankrijk en Nederland uitbrak, keerde hij terug naar Duinkerke. In Franse dienst onderscheidde hij zich zo, dat hij ondanks zijn niet-adellijke afkomst in 1679 luitenant werd, in 1686 commandant van een fregat en in 1689 commandant van een groot oorlogsschip. Zijn grootste triomfen vierde hij in de *Negenjarige Oorlog* (1688-1697). Hij bracht de Nederlandse en Engelse handels- en vissersvloten aanzienlijke schade toe. Zelfs legde hij Lodewijk XIV een schriftelijk plan voor tot stelselmatige vernietiging van de Hollandse handel in de noordelijke wateren. Zijn belangrijkste wapenfeiten waren de doorbreking van de vijandelijke blokkade van Duinkerke in juli 1691; de verdediging van de stad tegen Nederlandse en Engelse bombardeerschepen, branders en helse machines (sept. 1694 en aug. 1695); het gevecht bij Texel op 29 juni 1694, toen hij een korenvloot uit de Oostzee, die Frankrijk van de hongersnood moest redden, uit de macht van een sterker Nederlands eskader bevrijdde en behouden naar het vaderland bracht. Jean Bart onderscheidde zich zowel door persoonlijke moed en aanvoerdersgaven als door strategische en tactische bekwaamheden. Lodewijk XIV verhief hem in 1694 in de adelstand en benoemde hem in 1696 tot eskaderchef te Duinkerke.

Er wordt betrekkelijk veel aandacht aan Jan BART besteed omdat hij verder in dit werk wordt vermeld (zie deel III, hoofdstuk 2).

J, Bowens,* Nauwkeurige Beschryving ..., dl. I*, p. 163

Gevolg zeer laet in den avond binnen Ooſtende, alwaer hy 's anderdags met de gewoonlyke eere onthaeld wierd, en naer alle de Sterkten, benevens d'Haven, bezigtigd en zyne noodige beveelen gegeven te hebben, vertrok hy met zyn Gevolg nae Brugge. (*a*)

Aengezien men binnen Ooſtende niet geruſt was, en geduerig vreesde voor een Beleg, beveelde het Magiſtraet op den 26 September een Magazyn te maeken onder den Thoren van de Parochiaele Kerk, ſterk genoeg om bevryd te zyn voor de Bomben, in welk Magazyn geleyd wierden d'Archiven en andere Goederen van belang, toebehoorende aen de Stad. (*b*)

Het Oorlogs-vuer ten alle kanten blakende, zag men geduerende dit jaer 1694 d'ontzagchelykſte Zee-vloten, zoo van de Bondgenooten als van de Franſchen, op Zee zwerven, de welke elkanderen voor deze Haven dikwils aentaſtten, met verlies aen beyde kanten. d'Ooſtendſche Schepen bleeven niet te kort, en 't was ten dezen tyde dat den vroomen *Bart* van Duynkerke zyne roemweerdige Zee-togten begaen, en zynen naem onſtervelyk heeft gemaekt.

Op den 9 December van dit jaer kwam binnen Ooſtende den Pater Generael der Capucynen, den welken met alle Eere-teekens ingehaeld en nae het Klooſter geleyd wierd. (*c*)

In het begin van de maend Maerte 1695 zag men wederom vier duyzend engelſche Soldaeten aenkomen, de welke alle tot Ooſtende uytgeſcheept en daedelyk nae de Legers opgezonden wierden.

De Franſchen, zonder eenige byzondere ondernemingen te wagen ter Zee, hielden zig geduerende dit jaer te vreden met de Kaeperye, het welk ook gepleegd wierd wegens d'Admiraliteyt van Ooſtende, alwaer'er verſcheyde zwaere Kaepers uytgeruſt wierden; (*d*) maer ik heb niet konnen agterhaelen door wie de zelve gevoerd wierden, en wat voordeelen Oostende daer door bekomen heeft.

In het volgende jaer 1696 zag men wederom een franſch vliegende Leger tuſſchen Ooſtende en Nieuwport, alles roovende en verwoeſtende, alwaer zy ontrent kwamen. Den Graeve *Van Vaudemont* hier van verwittigd zynde, zond een groot getal Soldaeten derwaers, om deze ſtrooperyen, zoo veel het mogelyk was, te beletten. Deze maetregelen konden nogtans de vreeze niet wegnemen die men had voor eenen Aenval

(*a*) Stads-Regiſter.
(*b*) Stads-Regiſter.
(*c*) Stads-Regiſter.
(*d*) Kron. van Vlaend. III. Deel. bladz. 858.

2. De admiraliteit van Oostende

De ontdekking van de inventaris van de archiefstukken betreffende de Admiraliteit in het Algemeen Rijksarchief te Brussel was een ware verrassing! Dit zeer rijke fonds is samengevat in de inventarisnummers 204 (J. BOLSEE, *Inventaire des Archives des Conseils et Sièges d'Amirauté*) en 205, een Nederlandstalige aanvulling, bevattende de gedetailleerde lijst van de dossiers van de prijzen en processen. In deze laatste inventaris kwam de naam van Carel JONCKHEERE veel voor.

Over de geschiedenis en werking van de Admiraliteit heeft W. DEBROCK een waar referentiewerk geschreven, waarin alle aspecten aan bod komen (*L'Amirauté d'Ostende*, Oostende, 1959). Hierna volgt een kleine synthese waarin wij ons toespitsen op de jaren van de in deze studie behandelde reisverhalen, prijzendossiers en processen (1692-1695).

Na de val van Duinkerke in 1658, wordt de zetel van de Admiraliteit in Oostende gevestigd. De Oostendse burgervaders waren maar al te blij met die overbrenging omdat ze wisten wat er voor de stad aan verdiend was! Zij oefent haar activiteiten uit tot in 1791, waarna haar opdracht wordt overgenomen door de gewone gerechtshoven.

Wat zijn nu haar voornaamste functies? Deze worden beschreven in de geheime instructies van 1626 aan de Admiraliteit van Duinkerke, herhaald in 1664 aan Oostende (Adm 120). Uit hogervermelde studie halen we dat zij voornamelijk tot taak heeft het onderzoek te doen van de prijzen. Alle papieren, zoals paspoorten en scheepsjournalen, worden overgemaakt aan de fiscale procureur en blijven bewaard op de griffie van de Admiraliteit.

De verkoop moet openbaar gebeuren en bij opbod. In geval van twijfel of het wel gaat om een schip 'van goede prinse', wordt alles aangeslagen en onder verzekerde bewaring geplaatst, tot het einde van het onderzoek, uitgezonderd als het over bederfelijke waren ging.

Patentaanvraag van 15 september 1692 (Adm 568, nr. 144)

Aen myn Edele Heeren Rechters Assesseurs 's Conincx Admiraliteyt tot Oostende.

Supplierende verthoonen reverentelick de reeders vanden snauw schepe genaemt *De Hertoginne van Beyeren* groot ontrent twalf last gemonteert met ses stucken canon, welcken schepe de supplianten geern souden doen exploicteren op Syne Majesteyts vyanden tot dien eynde voor Capn is gestelt Carel JONCKHEERE waertoe de supplianten noodigh hebben Ulieden pattente, cause deser

Biddende de selve U Edelen gedient zij, aende supplianten te verleenen de voornomde pattente als na style presenterende hem voor oppereeder Pieter RAES, Adrianus DE PAPE voor borge, ende Xstiaen BACKHUSIUS voor depositaris, ’t welcke ..., etca.
Pr RAES
1692

Actum den 15den 7bre 1692

Ten selven daghe compareerde Carel JONCKHEERE den welcken heeft ghedaen den behoorlicken eedt. Actum ut supra

Expediatur (uitgevoerd?)

Wat nu een plaag is in veel vergaderingen - namelijk het absenteïsme - kwam toen ook voor. Dit had tot groot nadeel dat lang moest worden gewacht op de uitbetalingen en veroorzaakte ernstige problemen bij de bevolking die er van leefde. Tijdens de periode van 1691 tot 1693 was dit een veel voorkomend euvel. Na een hervorming in 1695 werden de dossiers vlugger afgehandeld. Dat de processen zolang duurden vond waarschijnlijk zijn reden in het feit dat de rechters per uur werden betaald en er dus alle belang bij hadden de procedures te rekken.

De Admiraliteit had ook tot taak het afleveren van de patenten en supplementen. Het patent, door de reder aangevraagd aan de admiraliteitsraad te Brussel, was 'het' document dat de kapitein moest bij zich hebben, om niet als piraat te worden beschouwd. Daar echter de toelating van Brussel soms lang uitbleef werd er door de Oostendse Admiraliteit een supplement, of tijdelijk patent, afgeleverd voor de duur van de reis alleen (vier tot zes weken). Op een patentbrief moesten de naam voorkomen van de reder, de kapitein en het schip, de tonnenmaat, de aard van het schip en de bewapening. Een borgsom moest ook worden gestort, en de eed afgelegd. In de bundels met de patenten en supplementen bevinden zich zelfs voorbeelden op perkament, met zegel dat helaas is vernietigd. We hebben het geluk dat onze Carel er ook zo een kreeg toegewezen.

De Admiraliteit organiseert ook de verkoop. Na de ondervraging van de gevangenen en als de vangst als 'goede prise' wordt beschouwd, wordt een eerste affiche uitgehangen in verscheidene steden om de verkoop aan te kondigen en om eventuele pretendenten de gelegenheid te geven zich kenbaar te maken. Als niemand de buit contesteert wordt een vijftiental dagen nadien een tweede affiche verdeeld. Een heleboel papieren komen er aan te pas; voor alles is een schriftelijk bewijs. Het gedeelte 'rekeningen' is dan ook het omvangrijkste van de ganse bundel! De verkoopakte alleen van *De Post van Riga* bevat 39 bladzijden.

W. DEBROCK geeft ook de samenstelling van de Admiraliteit in 1692. Daar het juist rond die tijd is dat we Carel JONCKHEERE volgen, past het hier de personeelsbezetting te geven.

Een president of opperste rechter: Josse VALCKE.
Een tweede rechter: Charles BALTYN.
Een derde rechter: Jean-Baptiste BAUWENS.
Een fiscale procureur: Boudewijn BORM.
Een griffier: Estevan DE DUENAS.
Een eerste klerk van de griffier: Pierre DE BUCK.
Een tweede klerk van de griffier: Pierre CARPENTIER.

Gedrukte tekst van patent van 18 februari 1693 (Adm 568, nr. 145) (overzetting)

Maximilien Emanuel par la grace de Dieu Ducq de la Haute & Basse Baviere & du Haut Palatinat Comte Palatin du Rhin grand Echanson du St Empire & Electeur land-Grave de Lichtenberg, Gouverneur des Pays bas etc.

(in de onderstaande tekst zijn de cursieve woorden met de hand geschreven)

Comme le Roy Tres-Chrétien a declaré la Guerre a Sa Majesté: Nous sur l'advis de ceux du Conseil Supreme de l'Admirauté, Scavoir faisons, que pour le bon rapport, que faict nous à esté de la personne de ***Charles Jonckheere*** Avons iceluy au nom de Sa Maiesté à la denomination de *William Gheevaert* commis & estably, commettons & establissons par ces presentes, chef Capitaine sur un navire de Guerre du Port de *quinze* laistez (= last) ou environ, *nommé La duchesse de Baviere* monté de *six* pieces d'Artillerie pour l'Armé (= l'armer?) competement (= compétemment, d'une manière compétente) de Gens, & avec *Icelluy* sortir en Mer, & empecher les courses & violences des François & autres Ennemis: & faire à leur Traficq, & Navigation tout le dommage & hostilité qu'il pourra à charge & condition expresse de le regler, & conduire au faict de sa presente Commission selon les Ordonnances & Coustumes du Siege de l'Admirauté en la Ville & Port d'Ostende, et nommement, de ne faire aucun Tort, ni Dommage aux Amis Alliez, ou Subjects de Saditte Majesté: mais au contraire leur donner (s'il est besoing) toute faveur, addesse & assistence possible, sur quoy fera ledit Capitaine *Charles Jonckheere* tenu de prester le Serment és mains de ceux dudict Siege de l'Admirauté en la dicte Ville & Port d'Ostende. Si mandons & commandons au nom de Sadicte Majesté, a tout ses Officiers & Gens de Guerre prions & requerons, ceux de ses Amis Alliez, bien-veüillans, de donner audict Capitaine. & à son dict Navire de Guerre, & Gens, & aux prises qu'il aura peu faire, toute retraicté (= retraite) en leur Ports, faveur, adresse & assistence possible. Faict en la Ville de Bruxelles *le premier de novembre 1692*. Paraphé (onleesbaar) Signé *M Pinamel* (?) & contre-signé par Ordonnance de son A. E. (onleesbaar) cachetté, avec le Cachet du Conseil Supreme de l'Admirauté de Sa Majesté en Hostie rouge, & sur le dos estoit escript ce jourd'huy 18 du mois de fevrier 1693 est comparu au Siege de l' Admirauté du Roy estably en cette Ville d'Ostende, le Capitaine *Charles Jonckheere* denommé au blancq de cette, commandant sur un Navire de Guerre nommé *La duchesse de Baviere* du Port de *quinze* laists ou environ, monté de *six* pieces d'Artillerie ou Canon, qui à (= a) faict le Serment & donné la Caution y reprinse. Tesmoing comme *Premier Clercq Juré* ~~greffier~~ de l'Admirauté susdicte.

(ondertekend) *P^{r} De Buck 1693*

Een 'clincker' (omroeper).
De procureurs en notarissen van de kamer: Guillaume VANDEN HEEDE en Jean STROBBE.
De advocaten van de kamer: Meesters Leonard FAIOLLE en Josse VALCKE.

Veel van deze hierboven opgesomde namen zullen voorkomen op de documenten die verder worden behandeld.

W. DEBROCK sluit zijn werk af met volgende belangrijke gedachte: 'De Admiraliteit van Oostende heeft goed werk verricht. Zij diende ijverig Oostende - de stede ende port van Oostende - en hielp haar glorievolle, nog zo miskende kapers, in hun gevaarlijke taak. Deze heren van de Admiraliteit bouwden ook aan de grootheid van Oostende, een kapersnest' (vrije vertaling).

Voor de vier reizen van JONCKHEERE hebben we drie patentaanvragen ontdekt, alsook een volledig patent op perkament met de gedrukte tekst. Zij bevonden zich allemaal in de bundel Adm 568.

Het eerste patent draagt als datum 15 september 1692 en is bestemd voor de eerste reis vanaf 20 september en wordt hierna integraal afgebeeld (alleen in de 1985-editie) met de omgezette tekst (zie p. 18).

Vervolgens vonden we op datum van 18 februari 1693 drie verschillende stukken. Een eerste is een patentaanvraag voor het schip Het Huys van Oostenricke met tonnenmaat 50 last (1 last = 2 ton) met de naam van de kapitein Carel JONCKHEERE. Borg stond Joannes DELAHAYE, voor opperreder waren Willem GHEVAERT en als depositaris Christiaen BACHUSIUS vermeld. Als we de twee andere documenten van dezelfde datum, namelijk het perkament en de gedrukte tekst met die aanvraag vergelijken komen we tot de vaststelling dat de benaming van het schip in de aanvraag verkeerd is en moet zijn: *De Hertoginne van Beyeren*.

Het perkament is ondertekend door Maximiliaan-Emanuel op 1 november 1692 en afgeleverd op 18 februari 1693 (voor de derde reis beginnende op 23 februari 1693). Onderaan rechts komt nog voor: *par ordonnance de son Altesse Electoralle*, ondertekend door C. Bertrand. De gedrukte tekst is te vinden op p. 20. Patenten op perkament komen slechts uitzonderlijk voor, meestal zijn het patentaanvragen die in de archiefbundels steken.

Voorbeeld van een verijdelde kaping door list (Ao 1695)

Uit P. MEESTERS, *De Geschiedenis van Sluis*, (1830), heruitgegeven door Dr. A. M. LAURET, Tilburg, 1980.

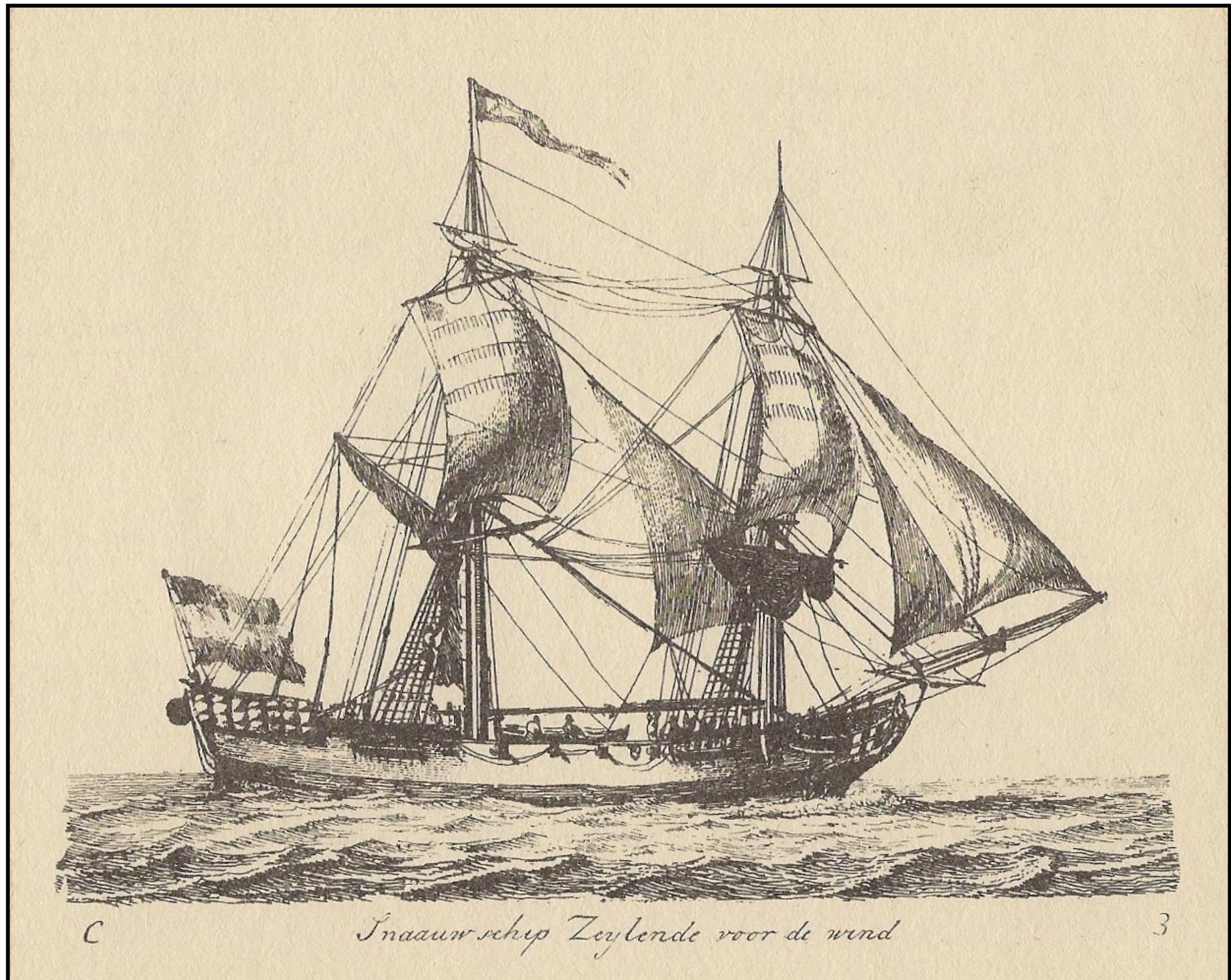
Gedurende den oorlog met Frankrijk kwam op den 26. Maart 1695 schipper Gerrit van den Hoecke van Middelburg naar Sluis, hebbende aan boord een aantal passagiers en daaronder eenige soldaten. Door eenen sterken noord-oosten wind overvallen op het water. Paardemarkt genaamd, alwaar den meesten tijd eene sterke branding is, brak een gedeelte van het tuig, waardoor het schip in groot gevaar raakte. Het hield het evenwel dien nacht op die plaats uit en het weder eenigszins bedaard zijnde, kwamen er vier schippers aan boord om het gebrokene te helpen herstellen. Weder onder zeil gegaan en omtrent den Oostduin gekomen zijnde, naderde er een vreemd vaartuig, een kaper namelijk. Na een kort overlepg besloot men hetzelve af te wachten, ofschoon er maar één geladen snaphaan aan boord was en eenige pieken. Op raad van den Sluisschen schipper nam elk der passagiers iets in de hand, dat naar wapenen geleek en figureerde daarmede, terwijl een Schotsman, die eenen doedelzak bij zich had, een toonkunstig werktuig, dat eertijds tot de krijgsmuziek behoorde, bevel kreeg van daarop te spelen. De vijand twijfelde dus niet, of er waren een aantal militairen aan boord, des hij geraden vond af te houden. Schipper van den Hoecke dit ziende, jaagde hem achterna en een kommandeurstoon aannemende, riep hij den vijand toe : "Waar zijt gij vandaan?" "Van Oostende", was het antwoord. "Indien het zo is", hernam de schipper, "dan kom aan boord". De kaper, zich hier niet aan gedragende, bleef steeds aan 't wijken. Dan Van den Hoecke haalde hem in en gebood met forsche stem één voor één vuur te geven en de vierponders klaar te maken. Het eenige geladen geweer werd daarop gelost. De kaper, in de gedachte dat het nu meenens werd, streek terstond de zeilen, wierp het anker en riep om kwartier. Schipper Van den Hoecke deed zoodra het volk, bestaande uit 19 koppen, overkomen, ontwapenen en in de roef opsluiten. Vervolgens ontdekte men, dat het een Duinkerksche kaper was, die twee dagen te voren vandaar was uitgezeild. Het vaartuig werd te Sluis opgebragt. Dan lang twistte men daarna over den eigendom van hetzelve, alsmede over de, in eetwaren en wapentuig bestaande, lading, daar de aan boord van den beurtman geweest zijnde militairen zich alles toe-eigenden. De Admiraliteit van Zeeland eischte den kaper, die dan ook daar heen gevoerd werd en schipper Van den Hoecke verkreeg van de regering van Sluis uit hoofde van zijn kloekmoedig gedrag vrijdom van stadsaccijns en van de gewone wachten voor den tijd van twaalf jaren
De ontvanger van de opcentiemen (dîmes): Remacle LAMBERTY (gewezen griffier).
Een officiële procureur: Philippe COLART.
Zijn secondant: Guillaume LAMBERTY.
Een kamer deurwaarder: Albert DE MEYERE.
Drie sergeanten van de kamer
Jacques DE MEY, Jacques CORVELEIN, Jacques PIMENTEL
De provoost: Fernand SCHONAMILLE.
De luitenant van de provoost: Gillis COORENS.
Drie assistenten.
Een openbare omroeper: Carel BOURNE.

Een derde patentaanvraag draagt als datum 2 juni 1693 en is bestemd voor de vierse reis beginnende op 15 juni. Borg staat deze keer Willem GEVAERT. Opperreeder is Sr Jan VANHEE en dezelfde depositaris BACKHUSIUS. De schrijwijze van deze laatste naam verandert nogal, maar wij verkiezen: 'BACKHUSIUS' omdat die identiek is met zijn handtekening.

Er moet ook een patent geweest zijn voor de tweede reis beginnende vanaf 27 december 1692, want in het scheepsjournaal op 25 januari 1693 staat vermeld dat zij gestopt werden door een Engels jacht om hun patent te tonen aan de Engelse admiraal. Dit patent, of aanvraag voor patent, stak niet in de bundel.

Op de verkoopaffiches staat het wapen van de Oostendse Admiraliteit afgebeeld, zijnde een gekroonde leeuw op twee gekruiste ankers met de letters A en F (**A**mirauté de **F**landres).

G. GROENEWEGEN, Snauw schip zeylende voor de wind *(C/3)*

Snauw

Franse vertaling: senau. Betekenis volgens *Littré*:

Terme de marine. Navire dont le gréement ne diffère de celui du brick ordinaire que par un mâtereau établi derrière son grand mât, et qui porte la corne d'artimon.

II. DE SCHEEPSJOURNALEN

De scheepsjournalen, aanwezig in het Admiraliteitsfonds (Adm) in het ARA zijn te vinden in enkele bundels die elkaar opvolgen en gaan over de periode 1672-1748. O. LEMAITRE heeft ze allemaal nagezien en vond er 234, waarvan hij de voornaamste gegevens zoals de naam van de kapitein, het type schip, de bewapening en periode publiceerde in *The Belgian Shiplover*, nrs. 79, 80, 81, 82 van 1961.

Er zijn echter veel scheepsjournalen verloren gegaan, toch steken er enkele nog in andere bundels zoals het eerste journaal dat wij ontdekten in een verkoopbundel (Adm 727).

De lectuur is niet altijd gemakkelijk. De documenten zijn vergeeld en zijn in het oud-Vlaams opgesteld meestal zonder leestekens en de schrijfwijze van namen van havens en scheepskapiteins was vooral fonetisch en varieerde nogal eens. Een typisch voorbeeld is 'Suerbergen' voor 'Cherbourg'.

Daar de zinnen soms ingewikkeld zijn hebben we het interessant gevonden ook uittreksels te geven uit scheepsjournalen van andere kapers, die tezelfdertijd ook kruisten. Ze geven een andere versie en bevestigen de feiten.

Onze JONCKHEERE vaart met een snauw, *De Hertoghinne van Beyeren*, een typische naam voor een schip uit die tijd. Behalve de vier reizen van onze kaper met dit schip, heeft zij voordien nog uitgevaren met als kapitein Adriaen BANCKERT van 14 juli tot 20 augustus 1692; er is een journaal van bewaard. Of kapitein JONCKHEERE er aan boord was als lid van de bemanning, weten we niet.

De snauw van toen was het courante type van een kaperschip. W. DEBROCK heeft er een volledig artikel aan gewijd in *Marine Academie, Mededelingen*, IX, 1958. Het is een relatief klein vaartuig, ongeveer zoals onze vissersscheepjes nu, met een gemiddelde tonnenmaat van 20 tot 25 ton. Mogelijke afmetingen: 15 m lang, 3 m breed en 1,5 m diep.

Onze *Hertoghinne ...* metende 12 last - een last zijnde ongeveer 2 ton - had een bewapening van 6 kanonnen en er waren ook geweren aan boord daar tijdens een

hevige storm de (zware) gewerenkist bevestigd achteraan het schip, overboord werd gegooid.

In het werk van G. GROENEWEGEN, *Verzameling van vier en tachtig Stucks Hollandsche Schepen*, Rotterdam, 1789, staan mooie pentekeningen van een snauw.

We waren nieuwsgierig naar de sterkte van de bemanning. In de journalen van JONCKHEERE wordt er geen vermelding van gemaakt. W. DEBROCK beweert dat er meestal minstens veertig man aan boord zijn. We vinden dit nogal veel voor een dergelijk klein schip. De reden zou zijn omdat de gekaapte schepen dienen te worden bemand voor de reis naar Oostende.

Per toeval vonden we toch een bemanningslijst die nodig was als bewijsstuk voor een proces en stelden we vast dat de bemanning meer dan veertig man sterk was (zie deel V, hoofdstuk 1). Zelfs hun maandsalaris was er op vermeld. Een idee over de tuigage kunnen we halen uit de verkoop van de gekaapte snauw van Duinkerke (deel IV, hoofdstuk 3).

Over de navigatie-instrumenten aan boord wordt er niets gezegd. Een kompas zal er wel zijn geweest. Hun positie wordt meestal opgegeven als zijnde op enkele mijl van een haven of een bepaalde kaap. Zeer uitzonderlijk hebben we op 15 oktober 1692 in het eerste journaal, een hoogtemeting gevonden en wel op één minuut nauwkeurig wat betekent dat de afstand juist was tot op een zeemijl (1852 m). In de literatuur over de kaapvaart wordt er niet vermeld waarmee die metingen gebeurden. In de inventarissen van de gekaapte schepen worden geen navigatie-instrumenten opgegeven. We vermoeden dat hier een Daviskwadrant werd gebruikt, hoewel we twijfelen aan de behaalde nauwkeurigheid.

De tijdsbepaling was toen ook heel anders dan nu. Zeelui gebruikten een soort zandloper van een half uur als tijdmeter, en als er een 'glas' uit was werd die omgedraaid. Middag 12 uur was 'zuid zon', de zon stond dan in het zuiden, en was dan op zijn hoogste punt. In de scheepsjournalen worden dag en nacht ingedeeld in kwartieren van 4 uur (8 glazen). De honde(n)wacht begint van middernacht tot 4 uur, gevolgd door de dagwacht (4-8), voormiddagwacht (8-12), achtermiddagwacht (12-16), platvoetwacht (16-20) en de eerste wacht (20-24).

We hebben ook een poging gedaan om de maximumsnelheid van een dergelijk vaartuig te berekenen. We vonden dit tijdens de eerste reis op 4 oktober *met den dach in de Hofden (tussen Calais en Dover)... tot den avont als wy het eylant Wight in sicht ade'*. Van zonsopgang om 6.55 u. tot zonsondergang om 18.22 u. hebben

BEAUFORT-SCHAAL

Schaal-nummer	Door admiraal Beaufort gebruikte benaming	Zeilvoering en vaart	Gedrag van een groot 20e-eeuws zeilschip	Gedrag van zeilende visserschepen van gemiddelde grootte (loggers)
0	Stil	Geen vertier	Geen vertier	Geen vertier
1	Flauw en stil	Juist voldoende om stuur in het schip te houden	Stuur in het schip	Vaartuig luistert naar het roer
2	Flauwe koelte	In glad water loopt een goed bezeild linieschip 'ruimschoots' zeilend van 1 tot 2 mijl		Zeilen beginnen vol te staan; het schip loopt 1 tot 2 mijl per uur
3	Lichte koelte	3 tot 4 mijl	Goed manoeuvreerbaar schip	Het vaartuig begint over te liggen, te hellen en maakt 3 tot 4 mijl per uur
4	Matige koelte	5 tot 6 mijl		Goed visweer, de vaartuigen voeren alle zeilen en liggen goed vast.
5	Frisse bries	Een ander schip jagend en goed 'vol en bij' zeilend, kunnen gevoerd worden de Bovenbramzeilen, enz.	Meest gunstige gelegenheid om met ruime wind te zeilen	Witte koppen op de golven Er moet zeil geborgen worden
6	Stijve bries	Bramzeilen en één rif in de marszeilen, enz.	Er moeten lichte zeilen geborgen worden, ook al is de wind ruim	Dubbelgereefd grootzeil; het vissen is niet zonder gevaar
7	Harde wind	Dubbelgereefde marszeilen, kluiver, enz.		Vaartuigen gaan niet uit; die buiten zijn, houden met de kop op de zee
8	Stormachtig	Marszeilen met drie reven, enz.	Er moet meer zeil geborgen worden, zelfs al loopt de wind achterlijker	Vaartuigen, die in de nabijheid van een haven zijn, trachten binnen te vallen
9	Storm	Dichtgereefde marszeilen en onderzeilen		
10	Zware storm	Nog juist het dichtgereefd grootmarszeil en de gereefde fok	Lenzend met dichtgereefde vierkante zeilen of bijliggen onder stormzeilen	
11	Zeer zware storm	Alleen stormstagzeilen		
12	Orkaan	Zeilen waaien uit de lijken	Zeilen waaien uit de lijken	

zij 108 zeemijl afgelegd en dit komt overeen met een gemiddelde snelheid van 9,3 knopen. Ter vergelijking vaart een pakketboot op de Oostende-Doverlijn aan een snelheid van ongeveer 20 knopen. Onze kaper deed het dus helemaal niet slecht!

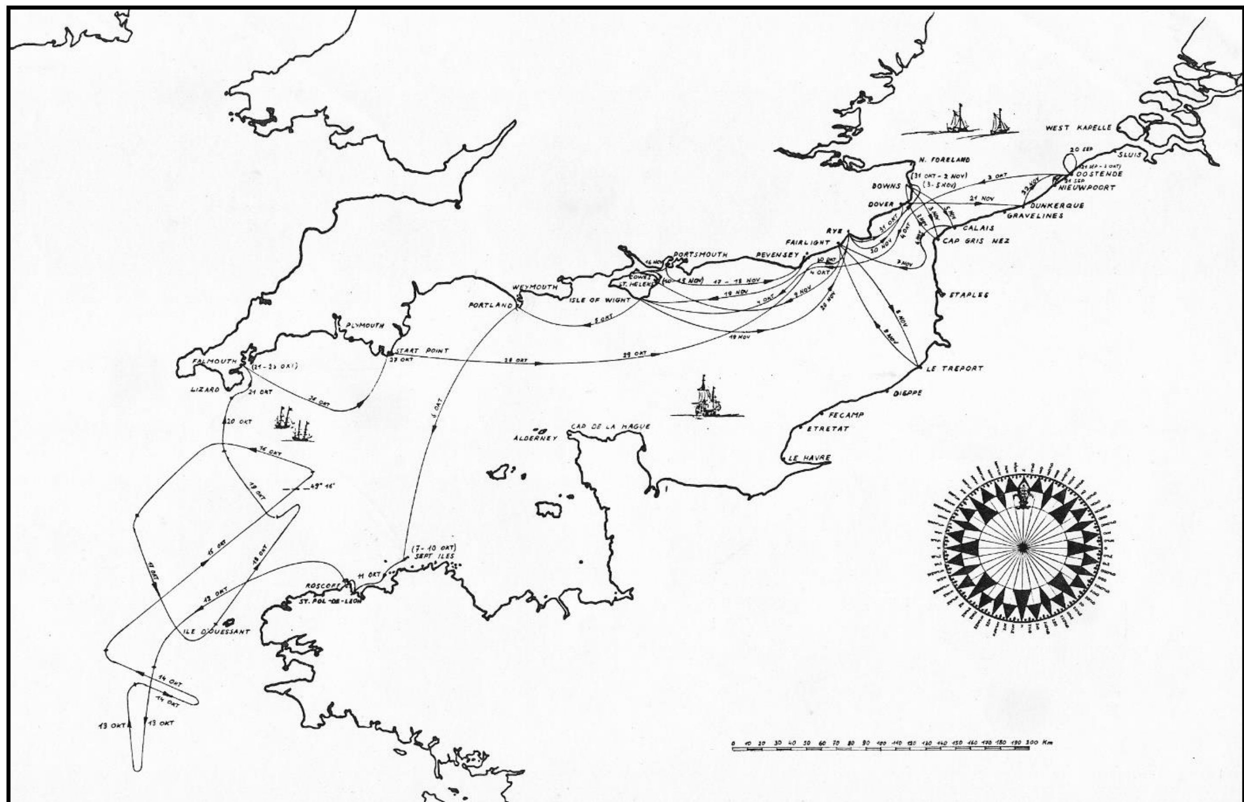
Het weer is enorm belangrijk voor de scheepvaart uit die tijd. Om deze reden wordt er veel aandacht aan besteed in de scheepsjournalen. Daar de zeiltechniek belangrijk is hebben we het voor de niet-zeilers nuttig gevonden de BEAUFORT schaal weer te geven. Zij werd in 1808 door de Engelse admiraal Sir Francis BEAUFORT opgesteld met het doel de door de eeuwen heen overgeleverde zeemansbenamingen voor de windkracht met een objectieve maat vast te leggen. Hij nam hiervoor het tuigage dat een fregat bij zekere windsterkte moest voeren om voldoende vaart te lopen. Een fregat heeft drie masten en is minstens tweemaal zo groot als een snauw. Het is een veel voorkomend vaartuig in de periode die wij bespreken.

Hoe zit het nu met de hevigheid van de gevechten? In de journalen wordt er zeer weinig over geschreven, soms staat er maar een zin, namelijk dat het schip wordt 'genomen' zonder meer. Het geeft soms de indruk van een gewone handelstransactie te zijn. In slechts een van de door ons geëxcerpeerde journalen hebben we één dode en gekwetsten gevonden (zie ‘vierde journaal’, logboek van Juan VERMES, 7 juli 1693, p. 54). Nochtans zijn er in de algemene geschiedenis van de kaapvaart echte heldenfeiten gebeurd en hebben er velen het leven bij verloren.

Om zoveel mogelijk de oude tekst te respecteren, hebben we de deeltekens waar die nodig waren, niet geplaatst en ook de punctuatie weggelaten, behalve waar die was vermeld. De 'u' in het begin van het woord als 'v' geschreven werd door ons als 'u' weergegeven teneinde de leesbaarheid te verhogen, wat meestal niet wordt gedaan bij de overzetting van teksten. Hetzelfde werd gedaan met ‘i' en ‘j'. Zo werd 'vuyt' als 'uuyt' en 'jder' als 'ider' weergegeven. Ook werd de 'ij' telkens als ‘y' overgezet (In het West-Vlaams wordt de 'ij' als 'ie’ uitgesproken en de 'y' heeft dezelfde klank). De weggelaten letters in de afkortingen werden voluit geschreven met uitzondering van Capn (Capiteyn) en Sr (Sieur). De familienamen werden in hoofdletters gezet.

Bij de vier logboeken die nu volgen is telkens een kaart afgedrukt waarop de reisroute is weergegeven. Op het einde van dit deel zijn die kaarten samen afgebeeld, zo kunnen de reizen gemakkelijk met elkaar worden vergeleken en vormen zij een voorbeeld waar een Oostendse kaper kruiste in die tijd.

1. 20/09/1692-25/11/1692 64 dagen/35 varend/29 in haven

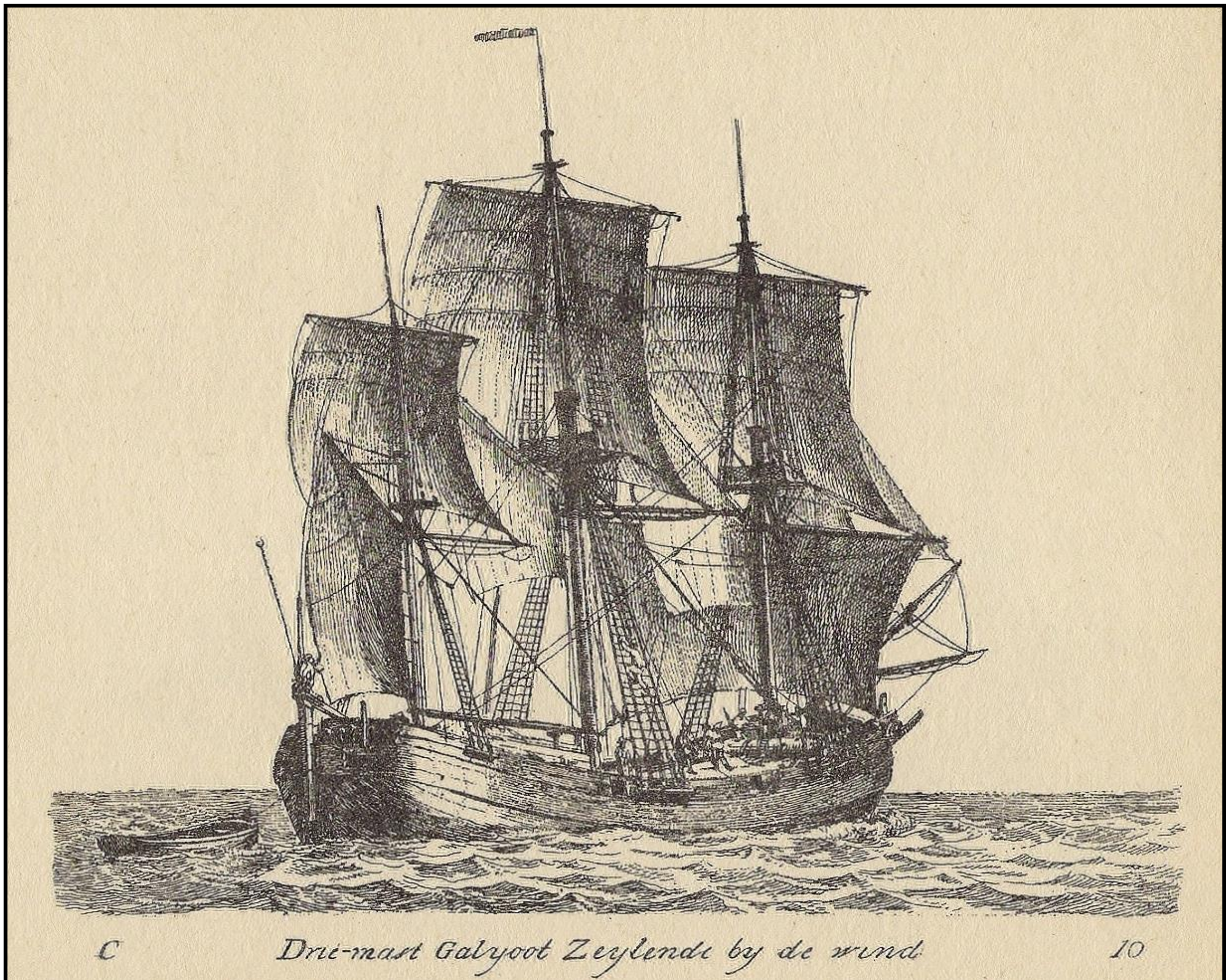

1. Journaal van 20 september tot 25 november 1692

Guernael van den Capn Carrlos JONCKHEER coomandeerende een snou die Godt bewaert genaemt De Hertoginne van Beierren gemonteert met ses stucken canon vaerrende met comisie van Sin Conincklicke Majesteyt van Spaenne ten Orloohge*.*

Den 20 7bre savons naer sonne onderganck de wint vant NO met een redelicke coulte soo dat wy in deste wacht op de ree ten ancker quamen tot den
21 ditto met den dach de wint vant ZW sinde redelick weer soo dat wy ons ancker lichten naer de wal toe lieppen om met den eersten ons volcoomen voolck aen boordt te becoomen soo dat in ditto wy jacht micken op etelicke seillen die wy naer 3 glasen erkenden boyers te wesen die te Niepordt binnen lieppen soo dat sy weer met Z son onder de stadt ten ancker quamen soo dat de lootschuyt met de reste vandt voolck naer buyten quam sinde de selve niet op conde racken vonden geratsaem ancker te lichten et weer aen nemende soo dat wy ons ancker verloosen naer Z son meer verardende et weer waerren genotsaekt op te laveeren ende met sonne onderganck naer binnen te coomen alwaer wy gelegen hebben van contrarie wynt als ardt weer tot den
3 8bre de wynt vant NO 5 glasen naer Z son sin wy weer voor de tweede mael Godt verleent ons beouwen reis seile gegaen buyten de ree iacht micken op ettelicke seilen die wy naer 3 glasen erkenden orloohscheppen te wesen die Ostende uyt sicht liggen waerneer wy van een state orloohschep gepreyt wyerden soo dat wy onse cours vervolgden ZW uyt tot den
4 ditto de wynt met den dach vant NW soo dat wy ons bevonden in de Hofden (tussen Dover en Calais) vervolgden onse cours lans de wal W uyt tot 2 glas en naer Z son als wy jacht micken op een seilche onder Beversie (Pevensey) soude et selve tegen strandt geiacht hebben sinde et een Seeuse vlage liet waeyen lieten zee loopen vervolgden ons cours ZW tot den avont als wy et eylant Wicht in sicht aden ende in deste wacht lieten driven tot den
5 ditto met den dach de wynt van NNO Wicht (Wight) noch int sicht adden met 3 seelen soo dat wy et tot ons voordel naer de wal toe smeetten sinde ditto orloohscheppen ons niet engeerde veervolgden onse cours tot 2 glasen naer Z son als wy Portlandt int sicht adden soo dat wy van een ander fergat geiacht wierden laetende et tot oppe gaets van Weymu (Weymouth) looppen als waner hy ons verliet niet tegenstaende lieten onder de wal driven den tyt van 3 glasen soo dat wy et lieten voort looppen onse cours ZW uyt tot den dach sinde den
6 ditto de wint als doen vant 0 inde dach wach(t) 1 seil int sicht adden als wy et naer de franse wal toe ieyden ende ons vervolgde met 4 glas en voor son onderganck ons bevinde aen de 7 Eylanden ditto seil weer in sicht adden soo dat wy et tegen hem aen leyde naer 1½ glas bevonden Capn Passchier PERRE te wesen van Ostende soo dat wy et sament met coorte seillen lieten zee looppen tot in donde wacht als wy et weer naer de wal toe wenden

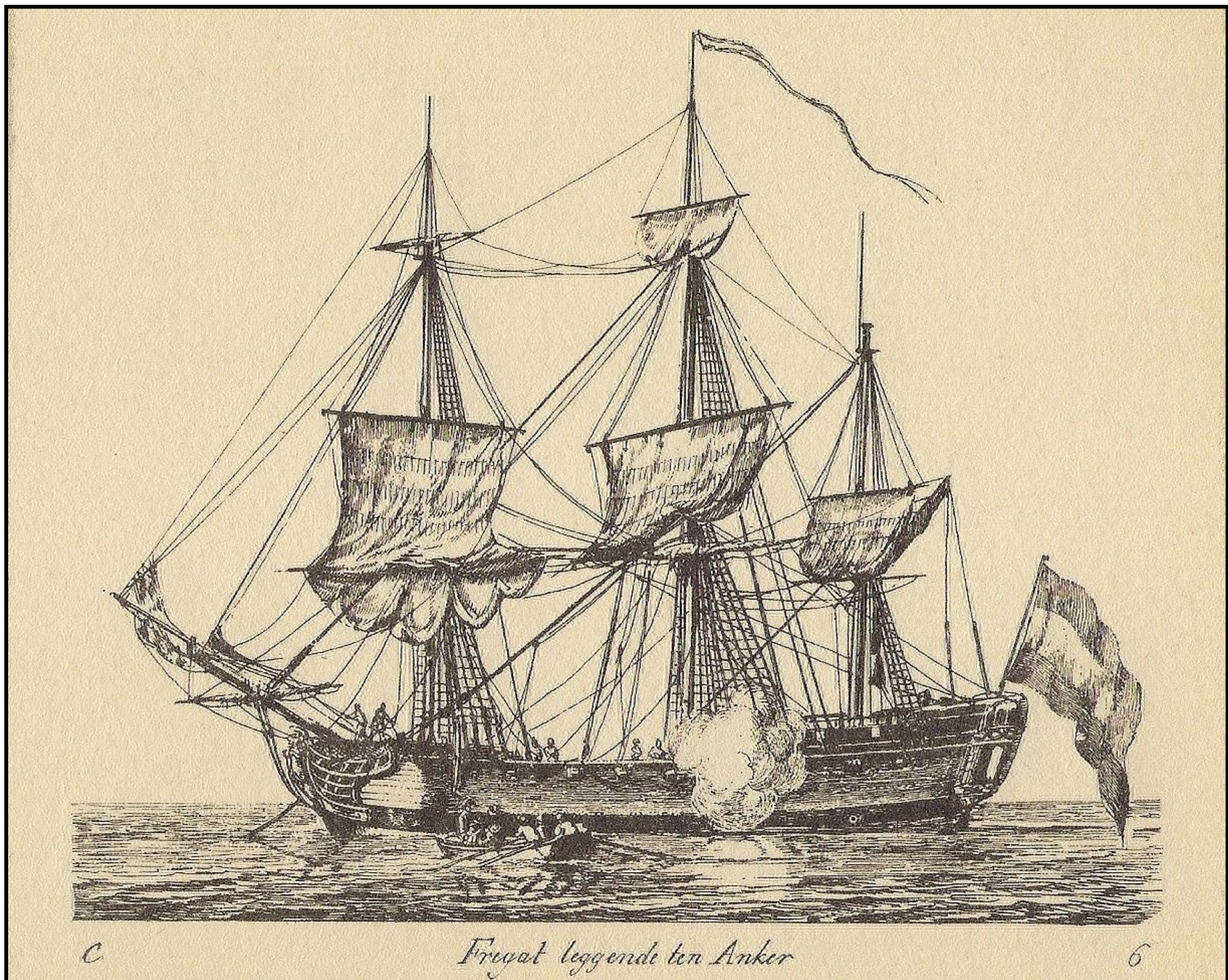
G. GROENEWEGEN,* Drie-mast galyoot zeylende by de wind *(C/10)

C Drie-mast Galyoot Zeylende by de wind 10

Den 7 ditto de wint als vooren et weer aennemende soo dat wy geradich vonden met Capn Passchier (PERRE) achter ditto 7 Eylanden een opper te maeken alwaer wy ock met zuwer son achter et groot eylandt ten ancker quamen ende gelegen hebben van een N als NO en NW windt als ONO tot den
11 ditto de windt met den dach vant ZO sinde (ziende) een leger soo dat wy ons ancker lichten en lans de vaste wal uyt lieppen tot aen sin Pouwel de Leon (Saint-Pol-de-Léon) als waner wy een seil int sicht adden - sament jacht op de selve micken en naer 3 glasen sinde een snow van gewelt met 8 stucken brengende ons op een leger wal in Roscuer (Roscoff) binnen joegen soo dat wy al onse reven in namen ende byde wint lieten vant de wal af looppen tot sonne onderganek als wy et lieten driven met al de reven in de langoorre en de stackfocke tot den
12 ditto de windt als vooren vandt NO met een alvee stoorm lieten driven als vooren met afgaen van de dachwacht een elle vloote in sicht adden lieppen met ons corte seillen voor de winde naer een gailloet die wy naer 2 glassen preyden seggende een Dense vloote te wesen coomende van Sinte Marten (Saint-Martin, Île de Ré?) maer doort ardt weer conde geen scheppen aen duen soo dat wy et lieten met hun driven verwachtende Godts weer en wint tot den
13 ditto de wint en weer als vooren meer aannemende ditto scheppen noch_int sicht adden soo dat wy naer onse gissinge alree afgaen van Canel (Kanaal) gedreven waerren soo dat wy et Zover leyden ende met den avont N volgens et schavele van de wint tot ons voordeel laeten driven tot den
14 ditto de wint als voorren vant NO et weer een weynich bedaerde soo dat wy de focke met al de reeven in by micken omdat et beter over steven schieten soude lieten OZO.over schietten tot den
15 ditto de wint vant OZO een arde coulte soo dat wy seil mickenende NO overleyde weer Canel in tot zuweer son als wy jacht micken op 3 seilen maer naer 2 glasen erkende de selve 3 fergadts te wesen soo dat wy et onder hun lie voor de wint smeetten tot 3 glasen naer sonne onderganck als wy ons seil minderden hebbende smeedachs ochte genomen bevonden ons op 49 graden en sestien menuten Canel af laetende het by de wint O over looppen tot den
16 ditto de wint weer NO sinde seilbaer weer 4 glasen voor Z son jacht micken op een seil met ochste van ditto son eerkenden een fergat was maer 1 coopvardie man van Inde (Indië) geweelt met in de 40 stucken soo dat in ditto op ons jacht wiert gemaekt van 't fergat voor de winde Canel af voor alt gonne ons goet duen eonden tot son onderganck als de wint vant O lietent met coorte seillen ZZO over tot den
17 ditto de wint als vooren met den dach sinde seilbaer weer lieten NNO uyt looppen tot 4 glasen naer Z son als wy Eysandt (Île d'Ouessant) int sicht adden ende met den avont O ten N van ons vervolgden ons cours tot den
18 ditto de wint vant NO met weynige coulte met afgaen van de dachwacht een seilche achter uyt int sicht adden daer wy voor de wint naer toe lieppen ende met Z son bevonden een Engelse barque te wesen veroveert aen Coorck door een oeker van San Male (Saint-Malo) gemonteert met 10 stucken ditto barch naer et gonne wy sin geladen met coorren en geste de reste ons onbequent door dunder geen brieven aen boordt gevonden en sin soo vervolgden onse cours NNW uyt lieppen tot den
19 ditto de wynt vant O als ON soo is dat wy met den dach de pris int sicht adden ende achter aen namen om deselve te brengen byten het meste perickel

G. GROENEWEGEN,* Fregat liggende ten anker *(C/6)

ons cours overleyden naer et schavelen van de wynt tot den
20 ditto de wynt van NO met den dach jacht micken op een schoutte die wy naer 4 glas en preyde bevonden een Geen te wesen van Drontom waer schipper op was Michiel MALLUER coomende van Nantes geladen met wyn en sirop wyllende naer ditto platse naer sin Engelse als state bryven gezien te hebben synde geschreven volgens et tracktaet geslooten in Coopenhage soo dat wy weer onse cours vervolgden N uyt ende met den avent de Lesardt (Lizard) in sicht adden int afgaen van de platvet jacht micken op een seil voor de winde maer 2 glasen vervolgden onse cours als vooren sinde wy deselve niet op seilen en conde tot den
21 ditto de wynt als vooren met den dach siende wy niet op racken en conde deden ons devoerren om in Valmu (Falmouth) te coomen maer conde door de stilte niet geschieden tot in deeste wacht als het weert aen nam soo dat wy met den dach den
22 ditto de wynt als voorren ons bouvengaets bevonden soo dat wy naer toe lieppen genotsackt sinde waeter te allen als mede om aen de bancqu(e) te gaen alwaer wy met onse pris 6 glas en naer Z son arriveerden soo dat wy gelegen hebben tot den
26 ditto met den dach de wint vant ZW als wy zee lieppen lieppen (sic) laeten ditto pris aldaer door eenige pretensie die de Engelse seyden te hebben aen ditto schip van Conincks wege om dat deselve een Eengels schip is laetende deselve pris tot breder order buyten coomende waeren genotsackt al onse reven in de langoerre als in de focke in te nemen laetende et driven tot den
27 ditto met den dach de wynt vant NW soo dat wy et N overleyden ende naer Z son Golstardt (Start Point) met 3 fergats in sicht adden soo dat wy onder de wal lieppen soo dat wy het met sonne onderganck et weer zee leyden.
Den 28 ditto de wynt vant ZW met een arde coulte soo dat wy ditto vlootte van Sinte Marten weer int sicht adden waer van wy met afgaen van de dachwacht een gaillioet preyden ende deden aen boordt comen coomende van Nantes sinde een Deen van Altena geladen met brandwin en sirop van Inde 130 vaet groet willende naer Altena gecoomandeert door schipper Ruellandt WULFER soo dat wy naer 4 glasen 2 ander seillen int sicht adden die jacht op ons micken soo dat wy ons cours aenleyde naer een Sweet van Stockolem mede een gaillioet geladen met souet soo dat wy et lieten driven met coorte seillen tot den
29 ditto de wynt vant NW met art weert soo dat wy genotsackt waeren naer een opper te sien maer conden geen wal beseillen soo dat wy et weer lieten see driven tot den
30 ditto de wint vant W met art weer soo dat wy een storm soo dat wy naer et opper naer de wal toe lieppen ende 5 glasen voor Z son Beversie in sicht adden en 4 glas en naer Z son als wy achter de Singels (Rye) ten ancker quamen tot in deste wacht de wynt schiettende van Z ons bevonden op een leger als mede op 2 vaem waeter soo dat wy see lieppen laetende et driven tot den
31 ditto de wynt vant W het weer als vooren soo dat wy met den dach weer naer de wal toe leyden naer de Dunst (Downs) alwaer wy 4 glasen naer Z son ten ancquer quamen ende bleven liggen van ditto wynt en weer tot den
2 ditto savons de wynt vant ZZW als wy met Capn Pouwels BESTENBUSTEL en BYBOU uyt de Dunt (Downs) gelaveert tot den
3 ditto de wynt en weer als vooren als wy ons bevonden in de dachwacht int vaerwater soo dat wy jacht micken op seilches onder de Swarte Neest (Gris-Nez) soo dat wy erkenden 2 snous te wesen met 3 dippon (dippen?) die tegen

Uit het journaal van Carel PIETERS, Capn van* Den Duck de Bayere*, 4 november - 4 januari 1693, ARA, Adm 656.

(...)
Den 6 dytto (november 1692) de wynt van het SSW ten, de coers W ten S yn maerseyls (marszeil, topzeil, bovenzeil) weer ontrendt ten 8 hurren des smorgens ghesyn twe seyllen voor hut (vooruit) yn by van ons waer op wy jaght ghemaeckt hebben noch een ander ghesyn te louvaerdt voor hut de welcke wy yn verwacht hebben by commende waes Capiteyn Kaerel JONCKER de welcke an ons boerdt ys ghecommen ontrendt ten een hurren des acter middaghs, hebben als dan weder om ons jaght vervolght de welcke syn ghelopen onder het Castel van Bolognnye (Boulogne) wy setende de coers als vooren ende Capiteyn Kaerel JONCKER met ons yn de middernacht wy als daen van malcander gherocht (geraakt) de wynt van het NO ten de coers SSW yn maerseyls weer
(...)

ons aen leyden als waner Capn BESTENBUSTEL met Capn BIBOU dragen naer ons toe quamen 600 dat wy ditto vartugen joegen onder de vasticheyt van den Neest et weer meer aennemende vonden geratsaem weer naer de Dunst te looppen alwaer wy arriveerden sament savons in deste wacht en bleven liggen tot den
Vijfden ditto de wint vant ZW als wy met Capn Pouwels BESTENBUSTEL uyt de Dunts lippen ende savons in deste wacht onder Cales Clef (Cap Blanc-Nez) ten anquer quamen om den dach te verwachten
Den 6 ditto de wint vant Z als wy met den dach jacht micken op een seil die wy naer 4 glas en bevonde de snou van Duveren (Dover) te wesen met 10 stucken soo in ditto de jacht verniewende op twee seillen de selve naer 3 glas en jacht op ons micken sinde twee orloochscheppen sob dat wy et voor de winde van hun af smeeten naer twee glas en micken jacht op een ander seil soo dat wy bevonden met Z son Capn Carel PIETERS te wesen micken mede jacht op twee dippen onder de franse wal maer conde de selve niet op seillen soo dat wy met den avont met cleyn seil over leyden tot den
7 ditto de wint vant Z met den dach ons bevonden onder Ferlay (Fairlight) alwaer wy jacht micken op een seil naer 2 glasen saggen et een Engelse capper was twee glasen naer Z son roeyden met de snou naer 1 seil see van ons maer naer twee glasen saggen et een orloochschep was soo dat wy ten ancker quamen de vloet stopten ende over de ebee in donde wacht naer overleyde
8 ditto de wint vant Z als wy ons savons bevonden onder Treport alwaer wy de vluet stopten tot den
9 ditto de wint van NO 4 glasen voor suwer son als wy Forlay int sieht adden met 1 vloote scheppen waer wy naer toe lippen bevonden de Ostense vloote te wesen et weer aen nemende soo dat wy genotsackt waeren naer Wicht te loopen alwaer wy arriveerden savons met duncker nacht onder Sinte Ellena (Sint Helens) ten ancker quamen tot den
10 ditto de wint en weer als vooren soo dat wy met den dach naer de Cours (Cowes) toe lippen alwaer wy gelegen hebben tot den
16 ditto als wy de wint noch aden van NO soo dat wy meynden uyt te laveren maer quamen op de drochte aen doversie van Postmay (Portsmouth) alwaer wy 2 glasen naer Z son afquam
17 ditto met afgaen van de dachwacht roeyden met de vluet uyt de scheppen de wynt vant NNO met den nacht de vluet stoopten tot
18 ditto de wint art aen nemen deden ons devoren om op te racken 6 glas en naer Z son als wy Beversie int sicht adden lieten driven tot den
19 ditto de wint als vooren vant NO met suwer son bevonden ons boven Wicht met sonnen onderganck als de wint schoott van NNW soo dat wy cours conden seillen micken àlby wat ons conde goet duen NO uyt tot den
20 ditto met den dach ons bevonden aen de Singels de wint vant NW siende wy geen tye brengen en conde lieten naer de wal toe loopen ende met den avont ten ancker quamen tot in deeste wacht als wy van onder Duveren see lieppen stellende onse cors O ten N tot den
21 ditto de wint vant Z met den dach ons ancker lichtende bevonden ons of en aen Dunckerke als wy een seil int sicht adden die wy naer 2 glas en preyde bevonden een pris te wesen van Capn Cornelis SOUS van Dunckerke die de selve veroveert adde den 15 ditto aen Dogers Sant sinde een cat 130 last groot genaemt De Post van Rigga van Orem (Hoorn) geladen met roge kemp saet linsaet en ander coopmans goederen als wy gejacht wurden van een fergat soo dat wy de selve achter aen namen ende 4 glasen naer Z son Godtlof wel gearriveert Ostende in ditto Anno 1692

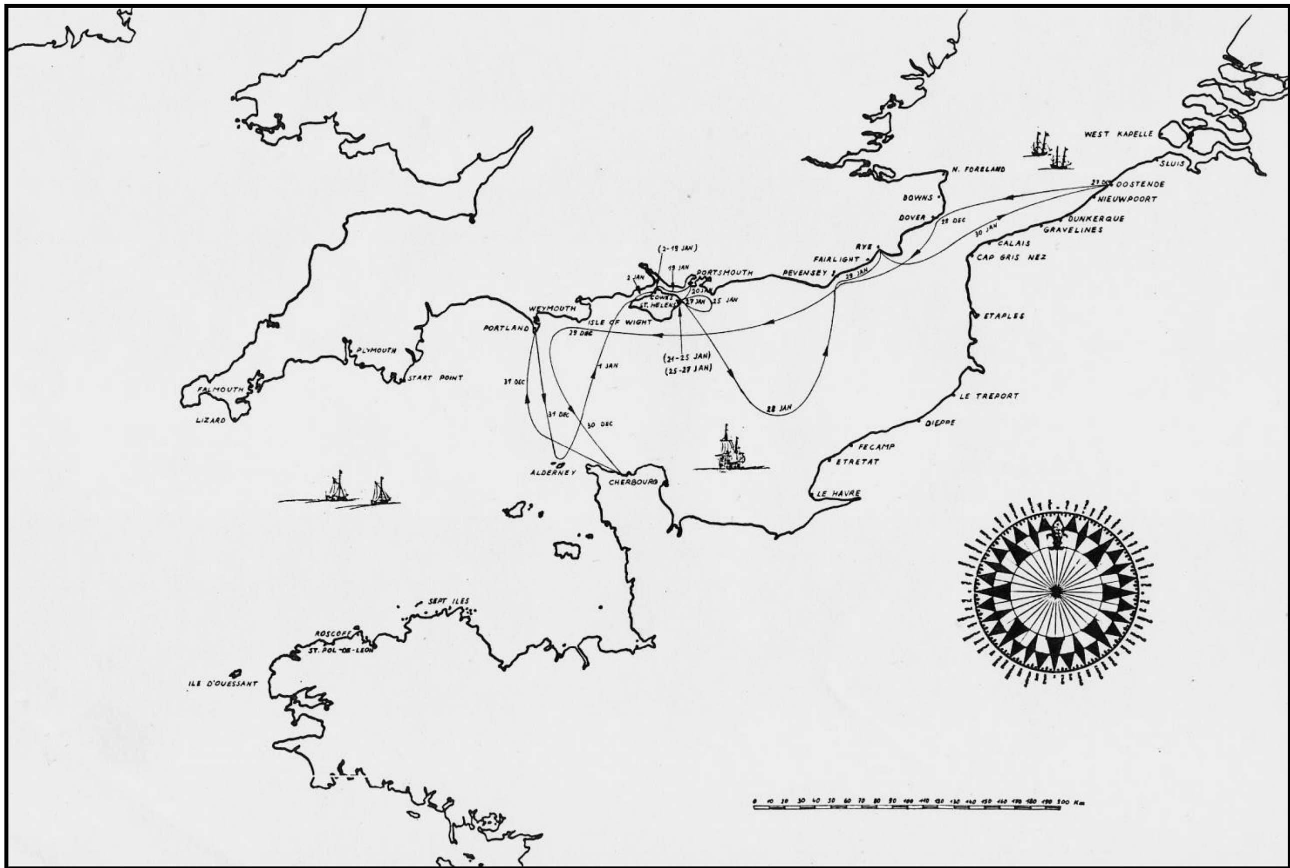
Dat is het anthecken van

Capn Charles JONCKHEER

Actum den 25en 9bre 1696

Ten selven daghe compareerde den Capn Charles JONCKHEERE den welcken heeft ghedaen den behoorlicken eedt. Actum ut supra.

2. 27/12/1692-30/01/1693 35 (14/21)

2. Journaal van 27 december 1692 tot 30 januari 1693

Inghebrocht den 31 Jan^ry 1693.

Journael vanden snauw ghenaempt **De Hertoginne van Beyeren**

27 december 1692 gheseylt uuyt Oostende ten dry uren naer noene met eenen suyt suyt weste wint ende wesende een alfve myle suyt oost van Oostende schoot den wint naer den oost westen soo dat wy ons debvoiren deden om west uuyt te geraeken
28 dito wesende smorgens ontrent den ses uren soo hebben wy gheweest ontrent een alfve myle noorden van Douver den wint wesende van het noort noort oosten ende waren 's avonts ontrent den vier uren dweers of van Beversey ende hebben daer by gherencontreert een Ingels conincx schip
29 dito waeren wy smorghens recht noorden van het Hooghlant St Andries ontrent vyf mylen en half van daer den wint wesende van het suyden ende quamen snaghts by vyf schepen ende spraekender een van twelcke was een Ingelsche caeper van Wital (Wight?)
30 dito waeren wy dweers of van Suerenberg (Cherbourg) smorghens quamen wy ten ancker den wint wesende van het suyt suyt westen ende lichten ons ancker ontrent den twee uren ende seylden van daer west uuyt den wint wesende van het suyt suyt westen
31 dito waeren wy in het vaer waeter dweers of van het Poortlant (Portland) den wint wesende van het suyt westen ende dreven van storm met vier reven int seyl ende smorghens inde dagh waght maeckten wy onse focke by met twee reffen ende seylden suyt over soo dat wy Ornay (Alderney) saeghen ontrent den avont ende wenden dat weder over west uuyt
1 jan^ry 1693 hielen wy draeghent naer t'eylant Wicht door d'occasie van storm inde suyt suytweste winden soo dat wy 's avonts ten ancker quamen binnen tvoorseyde eylant Wight vanden storm den wint wesende van het suyt suytwesten ende versangerden snachts van platse den wint wesende van het suyt westen met eenen grooten storm ende geen sight
2 dito waeren wy ghenootsaeckt ons tauw te laeten slippen door storm ende oock dat het door ginck soo dat wy ghenootsaeckt waeren om inde cours te loopen ende daer ons ancker te laeten staen den wint wesende van het westen
19 jan^ry 1693 syn wy tzeyle gegaen uuyt de cours met een noort oosten wint ende hebben daer gheleghen 17 daeghen van storm
20 dito hebben wy opgheloopen door storm ende ongheweerte voor Postmuyden (Portsmouth)
25 dito waeren wy om uuyt te laveren uuyt het eylant Wight maer wierden ghestopt door een Ingelsche jaght om onse patente te thoonen aenden Ingelschen admiraal den wint wesende van het oosten
27 dito, syn wy wederomme uuyt ghelaveert uuyt het eylant Wight den wint

Costumen ende Keuren der Stede van Oostende (Ao 1611)

Onderstaande tekst komt uit L. Gilliodts-Van Severen, *Coutumes des pays et comté de Flandre, Quartier de Bruges*, dl. IV, Brussel, 1892, pp. 188-190 en was waarschijnlijk nog van toepassing rond 1690 (niet in de 1985-boekeditie).

Rubrica XXV

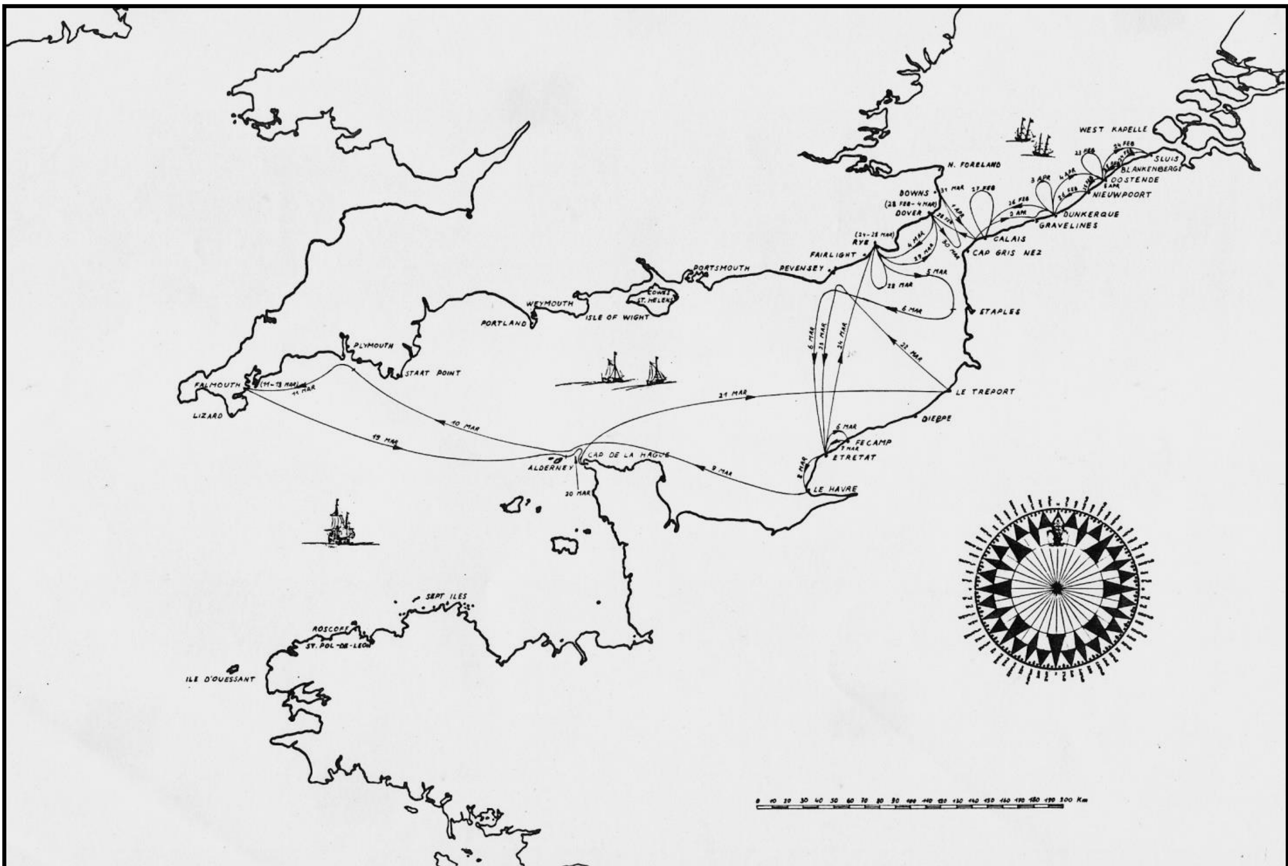
Aengaende de Zee-neeringhe

Alhier binnen deser stede is oock gheuseert, soo wat schepen ofte boots varende ten vissche, haeringhe ofte andere vaerden, winnende heure ofte deelen, den stierman, veynooten ende mede-reeders sijn ghehouden de voornomde schepen of te boots met haerlieder toebehoorten, sulck als hemlieden gelevert is, wederom te leveren, inde handen vanden ghonen die deselve schepen ofte boots toebehoren sijn; ofte by gebreke van dien te betalen de waerde ende estimatie van sulcke part yen alsser achter gebleven souden mogen sijn, 't zy anders, zeylen, masten ofte andere schade binnen den schepe ofte boots genomen, vock sulcke schade als andere schepen ofte boots genomen; ook sulcke schade als ande selve schepen ofte boots commende anden gront of andersins gedaen ofte ghenomen soude moghen wesen; ende bovendien betalen sulcke heure ofte deel en als de selve schepe ofte boots soude moghen gewonnen hebben; welck schade betaelt wort ende in rekeninge gebrocht met andere ghemeene casten van schepen, ende ghesmaldeelt naer advenant van elcx deel dat de veynooten ofte medereeders reedende sijn ende winnen souden moghen.
Item, is oock alhier geuseert, indien by fortune vande zee eenighe schepen ofte boots bederven, pericliteren ofte achter blijven, 't zy an 't strange comende ende andersins, ofte oock genomen worden by eenige vyanden in fait van oorloghe aft andersins, soo worden de selve schepen aft boots betaelt bij de reeders, veynooten ende in societeyt synde, ende oversulx in rekeninge gebracht met de andere gemeene casten, ende gesmaldeelt elck naer advenant syn deel dat hij reedende ende winnende is: welverstaende dat in dien gevalle, de heure vanden selven schepe ofte boot als dan extinct ende te nieten is.

wesende van het suyt, suyt westen ende stelden onsen cours over naer de fraensche cust
28 dito, den wint wesende van het noort westen, syn ghenootsaeckt gheweest over te wenden naer den Inghelschen wal ende slachter middaghs ontrent den een uren cregen wy een seyl int sicht, soo dat wy daer jaght op maeckten, ende daer by commende was het een Seeuwsche caeper met ses stucken
29 dito, waeren wy smorghens onder Beversey, den wint wesende van het west noort westen ende hielen draeghent naer de Singels ende quamen ten ancker onder de vorseyde Singhels, ondrent den dry uren naer noene
30 dito, syn wy tzeyle ghecommen van achter de Singhels om te commen naer Oostende, met een west noort westen wint, commende buyten de Hoofden schoot den wint van het noort noort westen, met eenen grooten storm, soo dat wy daer rencontreerden Passchier PEERE, ende PUYENBROECK met een prys, synàe een caeper met thien stucken, soo dat wy 's avonts binnen quamen synde ontrent den vyf uren met eenen grooten storm

Als Capiteyn Charel JONCKHER

3. 23/02/1693-05/04/1693 42 (28/14)

Uit het journaal van Guilliam STEENKISTE Capn van* De Conniginne van Spaigne *20 februari - 25 maart 1693 (ARA, Adm 656)

Donderdag den 5 mars (maart) 1693 de wint OSO smorgens woy het een frissche coelte soo dat wy twee ryfven (reven) in ons seyl ende een inde focke naemen ende des voormiddaghs begons het harder te wayen soo dat wy genootsaeckt waeren nogh een ryfve in ons seyl ende een in de focke te nemen soo dat wy alsdan laegen met drye ryfven int seyl ende twee inde focke ende quamen alsdan by Carel JONCKHEER die tegen ons aenlagh ende by ons commende wende met ons S over ende des achtermiddaghs doender (toen er) twee glaesen uuyt waeren saegen een seyl dat voor de wint naer ons toe quamp wesende een fregat die iacht op ons mieck wy wenden over omden N ende Carel (JONCKHEERE) liet het S over loopen soo dat hy (het fregat) Carel vervolghde ende ons alsoo verliet ende daer wy twee glaesen N over gelegen hadden wenden dan weder omden S ende peilden 't Hooghlant van Stabel (Etaples) ONO ontrent vier mylen van ons. Het wiert g'heel doncker ende begonst seer hard te regenen ende wayen liepen sooal S in ende des savents wenden weder omden N ende naemen nogh een ryfve in ons seyl ende inde focke op de boucht ende lietent soo by liggen tot de middernachts ende strecken alsdan ons seyl omme legen ende hielden draegen met onse focke ende lietent alsoo NW ten W in loopen om naaer 't Eylant Wicht een reede te soueken vermits het g'heel hard woy

3. Journaal van 23 februari tot 5 april 1693

***Journael van het schip ghenaempt* De Hertoghinne van Beyeren *vaerende ten oorloghe voor Syne Conincklicke Majesteyt van Spaignen daer op commandeert naest Godt Capn Carel JONCKHEER die Godt bewaert*.**

February 1693

Dito den 23 syn wy ut Oostende gheloopen sachtermiddaeghs ontrent 3 uren soo dat de wint was van het O met redelick weder bleven af en aen Oostende dien nacht
Dito den 24 de wint het ZZW met moy weder smorghens waeren af en aen Sluys alwaer wy 6 a 7 bynlanders waeren onder de wal die naer Vlissingen toe liepen savons quamen ten ancker af en aen Blanckenberghe met redelick werder dien nacht
Dito den 25 smorghens met den daghe waeren op de ree ende namen een boyer (boeier) die van Duynkercque quam brachten hem binnen sachtermiddaeghs liepen in zee ende quam een convoy van Londen savons rescontreerden een Engels coninghschip die ons Capn over dede comen bleven dien nacht af en (aen) Nieupoort ende soo voorts met redelick weder
Dito den 26 was de wint van het Z met marszeyl coelte liepen door de ree van Duynkerck alwaer 5 a 6 oorloeghschepen laghen sachtermiddaeghs quam een zeyl uut Calais wesende een Dein die naer Coppenhaghen toe wilde ballast scheeps wesende voorzien van behoorlicke conincklycke zee brieven soo dat wy hem lieten loopen wy bleven af en (aen) Calais met quaet weder dien nacht
Dito den 27 was de wint van het ZW met redelick weder waeren in de Hoofden savons quamen ten ancker onder Calis Klef (Cap Blanc-Nez) met redelick weder dien nacht
Dito den 28 de wint van het ZW met moddersy ende quaet weder met half storm sachtermiddags liepen te Dover binnen ende laghen aldaer tot den 4 maerte

Maerte

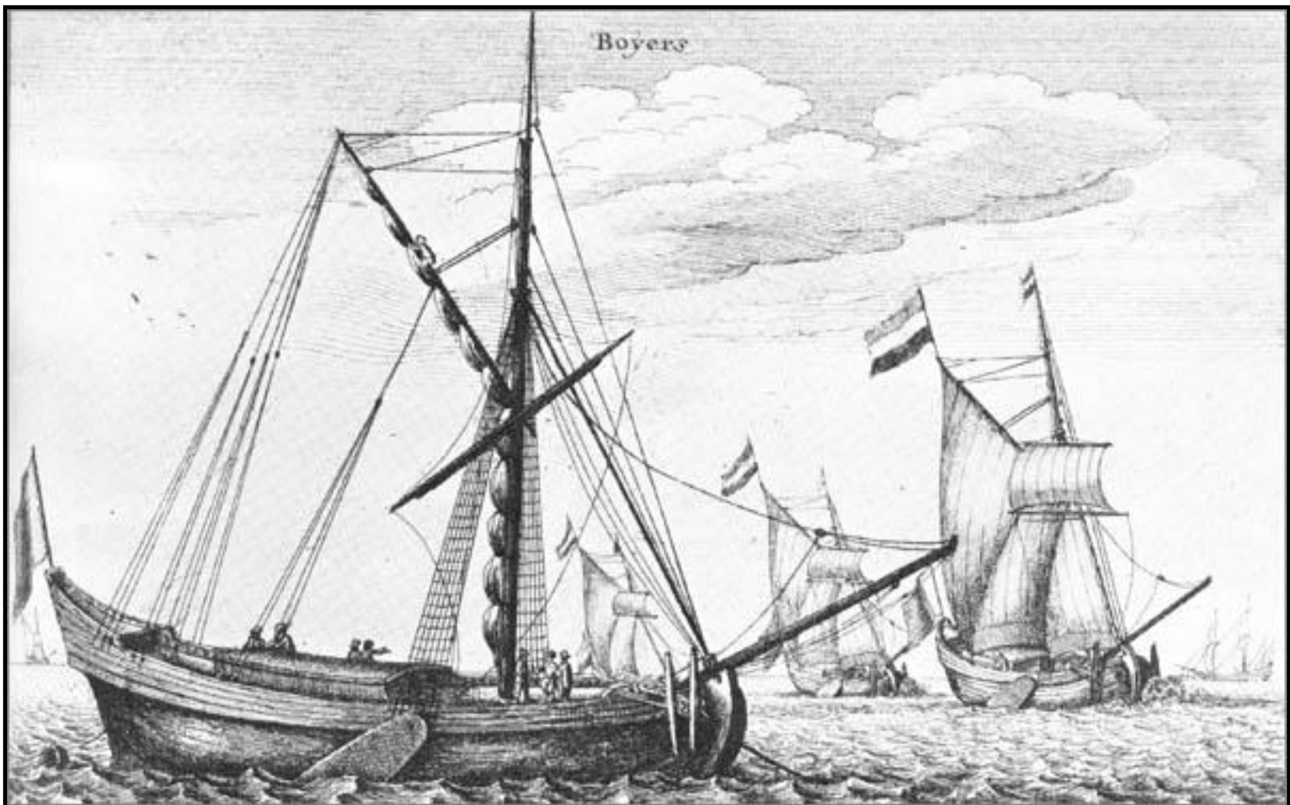
den 4 syn uut Douver gheloopen met Capn Guillielmus STEENKISTE soo dat de wint was van het NW met herte coelte bleven dien nacht af en aen de Singhels Forlay (Fairlight) ende soo voorts met herte coelte dien nacht
Dito den 5 de wynt van het ZZO met variabel weder cruysten in tvaerwater af en aen thooghe landt van Stabel (Etapies) Capn Guillielmus STEENKISTE sachtermiddaeghs waeren geiaeght van een fregatt tot savons toe quamen by den engelsche wal wy saghen een vloote schepen die om de West wilde snachs liepen naer de Fransche wal met redelick weder dien nacht

'4 Capers van Ostende'

Guiliam STEENKISTE is een van vier de kapers.

Uit het journaal van Guilliam STEENKISTE Capn van* De Conniginne van Spaigne *20 februari - 25 maart 1693 (ARA, Adm 656)

Dyssendagh den 24en mars 1693 de wint WSW des voormiddaghs begonst het seer hard te waeyen ende Carel WYBO quam by ons oock ten anckeren ende des achtermiddaghs quam Joannes SARELS Carel JONCKHEER met nogh een Zeeuwsch fregat achter de selve Singels ten anckeren om een opper te maeken ter cause het gheel hard woy soo dat wy alsdan aldaer met ons achten laegen de wint quamp vant NW ende begonst seer hard te waeyen regenen ende sneeuwen ende laegen aldaer soo dien nacht

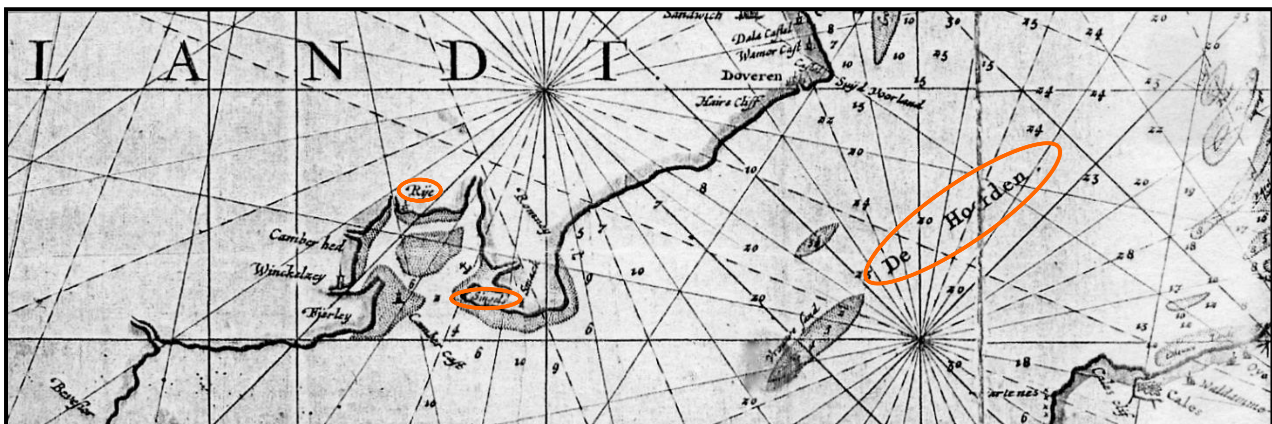
Boeiers - Gravure van Wenzel Hollar (1647)

Dito den 6 de wint van het OZO met moy weder smorghens met den daghe waeren onder de Fransche wal aen den Houcq van Struysaert (Etretat) voor de middagh saghen een fregatt wy leyden het boven hem deur bleven dien nacht af en aen Ficam (Fécamp) ende soo voorts met quaèt weder dien nacht
Dito den 7 de wint van het ZO met storm smorghens met den daghe quamen ten ancker onder Ficam ontrent de middagh jaeghden een diepo aen stranghe sachtermiddaghs iaeghden noch een diepo maer liep onder de vastigheyt van Ficam wy quamen ten ancker onder Struysaert met quaet weder dien nacht
Dito den 8 was de wint het NO met storm svoormiddaeghs lichten ons ancker ende liepen in zee quamen by Capn Joannes CHARELS die by ons bleef tot den 10 ende waeren in de bocht van Abel (Le Havre) met storm dien nacht
Dito den 9 de wint van het N met variabel weder sachtermiddaeghs begondet te bedaeren wy hadden Ornay (Alderney) in tsight met redelick weder dien nacht
Dito den 10 de wint van het N met harte coelte smorgens met den daghe saghen een zeyl daer wy iacht naer maeckten maer vermits het herter begonde te wayen en conden hem niet vervolghen ende om dat Capn Joannes CHARELS ons uut liep wy leydent over naer den engelsche wal met redelick weder dien nacht
Dito den 11 de wint vant N met hert weer smorghens smorghens (sic) hadden de Pleymercken (Plymouth) in tsicht ontrent de middagh liepen te Valmuyen (Falmouth) binnen vermits ons schep lecq was alwaer wy laghen tot den 18 dito vermits wy moesten bancken ende doen tgonne noodigh was etc.
Dito den 18 was de wint van het NW met redelick weder sachtermiddaeghs liepen in zee ontrent de middernacht saghen een seyl daer wy naer liepen ende hem preyden was het een Engelsman commende van Londen willende West uut hadden moy weder dien nacht
Dito den 19 de wint van het NW met moy weder waeren in tvaerwater savons hadden Ornay in tsicht savons saghen een fregat daer wy van af wenden hadden moy weder dien nacht
Dito den 20 was de wint als boven met moy weder smorghens met den daghe saghen een zeyl daer wy jacht naer maeckten soo was het een Zeeus fregatt daer ons Capn moest aen boort moest (sic) gaen waeren af en aen Capdaghe (Cap d'Hague) met moy weder dien nacht
Dito den 21 de wint van het ZW met moddersy ende stilte smorghens voor den daghe saghen een vlote van 6 schepen daer wy teghen aen leyden om hun te besichtigen soo waerent al oorloegh schepen die ons jaeghden soo dat wy ghenootsaeckt waeren onse jolle met de ghewairekist over boort te smyten ende de riemen te boords te legghen maer wirden ghenootsaeckt ons te verlaeten wy liepen naer de Fransche wal Triport (Le Tréport) etc die wy tsachternoens in tsicht hadden savons hadden de wint van het NW met quaet weder dien nacht
Dito den 22 was de wint van het NW ontrent de middagh begondet te bedaeren wy saghen een zeyl daer wy teghen aen leyden soo was het Capn Willem BESTENBEUSTEL van Oostende sachtermiddaeghs waeren gejaeght van twee oorloeghschepen, waeren af en aen Beversy (Pevensey) savons ontrent 10 uren rescontreerden Capn Joannes CHARELS met noch een Zeeus fregatt ende bleven by hun tot den 24 bleef den Zeeu van ons
Dito den 23 was de wint van het ZW met variabel weder liepen naer de Fransche wal ontrent de middagh begondet te bedaeren ende schoet de wint van het NW waeren af en aen Struysart (Etretat) dat wy de wal in tsicht hadden met redelick weder dien nacht
Dito de 24 was de wint van het NW met hert ende variabel weder wy liepen naer

Uit het journaal van Thomas GOERNAEY, Capn van* Den Ingelbewaerder *3 april - 26 mei 1693 (ARA, Adm 656)

4 dito (april) smorgens met lamieren vanden dach saegen wy 3 seylen waer wy jacht opmaeckten wy saegen te loofwaert van ons noch een zeyl by de 3 seylen commende was het Capt Joannes SAERELS ende Capt Carel JOENCKHEERE ende een binnelander dat zeyl te lofwaert was Capt Carel PYETERS maelcanderen gepreyt ende lyepen oost uuyt hebben wy 2 a 3 seylen gesien het welcke waeren de convoyer Capt Jacob FRANCKE met BESTENBUSTEL naemen de reven in ons marseyls hyelden het met kleyn zeyl als er 5 a 6 glaesen uuyt waeren saegen wy zeyl daer wy jaeht opmackten lyeten de marseyls lofmaeckten (losmaecken ?) ende hyelden rum naer hem toe by hem commende van gelycke Capt Jan VINCKE hebben hem genomen ende ons volck daer in geset synde een hoecker van prynse een ernomen schipt van Capt Jan BROUWERS ende GRYSPEERT van Dungkercque gelaeden met gerste hebben de coers naer de reede van Oostende gehouden met dito prys ende Capt Jan VINCKE snaghs hart wayende hebben het laeten dryven met corte zeylen

Rye, de Singels en De Hoofden (Pieter GOOS, Amsterdam, 1666)

de Singels (Rye) ende quamen savons aldaer ten ancker vonden aldaer ***4 capers van Ostende*** *met een Zeeus fregatt van quaet weder al waer wy ghenootsaeckt waeren te blyven ligghen van storm tot den 28 dito*
Dito den 28 begondet te bedaeren de wint van het NW met stilte savons liepen in zee de Zeeusche fregatt bleef ligghen Capn Joannes CHARELS blyf by ons tot dat wy binnen quamen dien nacht hadden moy weder
Dito den 29 was de wint van het NNW met storm smorghens quamen onder Dover ten ancker savons begondet te bedaeren wy lichten ons ancker ende liepen naer de fransche wal met rede lick weder dien nacht
Dito den 30 de wint van het ZW met storm smorghens preyden een Portughyes comende van Londn willende naer Lisbon (Lissabon) toe ballast scheeps maer liep met ons van quaet weder naer de Duynst (Downs)
Dito den 31 de wint van het NW sachtermiddaeghs begondet te bedaeren maer moesten noch blyven ligghen vermits het weder noch niet vatten was

April

Dito den 1 was de wint van het O met moy weder sachtermiddaeghs liepen in zee naer de Fransche wal Calis Klef met redelick weder dien nacht
Dito den 2 was de wint van het ZO met moy weder waeren af en Grevelingen ende soo voorts al waer wy 4 a 5 schepen saghen die lancxt de wal liepen die West uut wilden daer wy iacht naer maeckten maer mits zy kloecker waeren als wy soo en deden hu(n) niet aen, het was een snaeu met een fregatt wy wenden van hun af, wy zochten ons fortuyne savons waeren af en Duynkercq met variabel weder dien nacht
Dito den 3 was de wint van het ONO met redelick weder smorghens met den daghe waeren ghejaeght van 2 oorloeghschepen maer naer dat wy hun verkent hadden was het Capn Jacop FRANCQUE met Willem BESTENBEUSTEL ontrent de middagh jaeghden 5 Duynkercksche capers naer presumatie sachter middaeghs preyden Michiel VAN AERDERYCK commende van Oostende waeren in tvaerwater af en aen Duynkercq met quaet weder dien nacht
Dito den 4 was de wint van het N met redelick weder smorghens met den daghe saghen een bynlander ten ancker ligghen waer van den schepper over boort was ghevallen sachtermiddaeghs rescontreerden Capn Thomas GOURNAY met Jan VINCQUE en Carel PIETERS van Oostende hadden de wal in tsicht bleven af en aen Oostende dien nacht kreghen storm
Dito den 5 de wint van het O met variabel weder smorghens saghen de convoyers voorseyt vermits het quaet weder was ende teynde van onse reyse waeren ontrent de middagh quamen tOostende binnen Godt lof voor geluck ende behouden reys ende is door my onderschreven gheanoteert

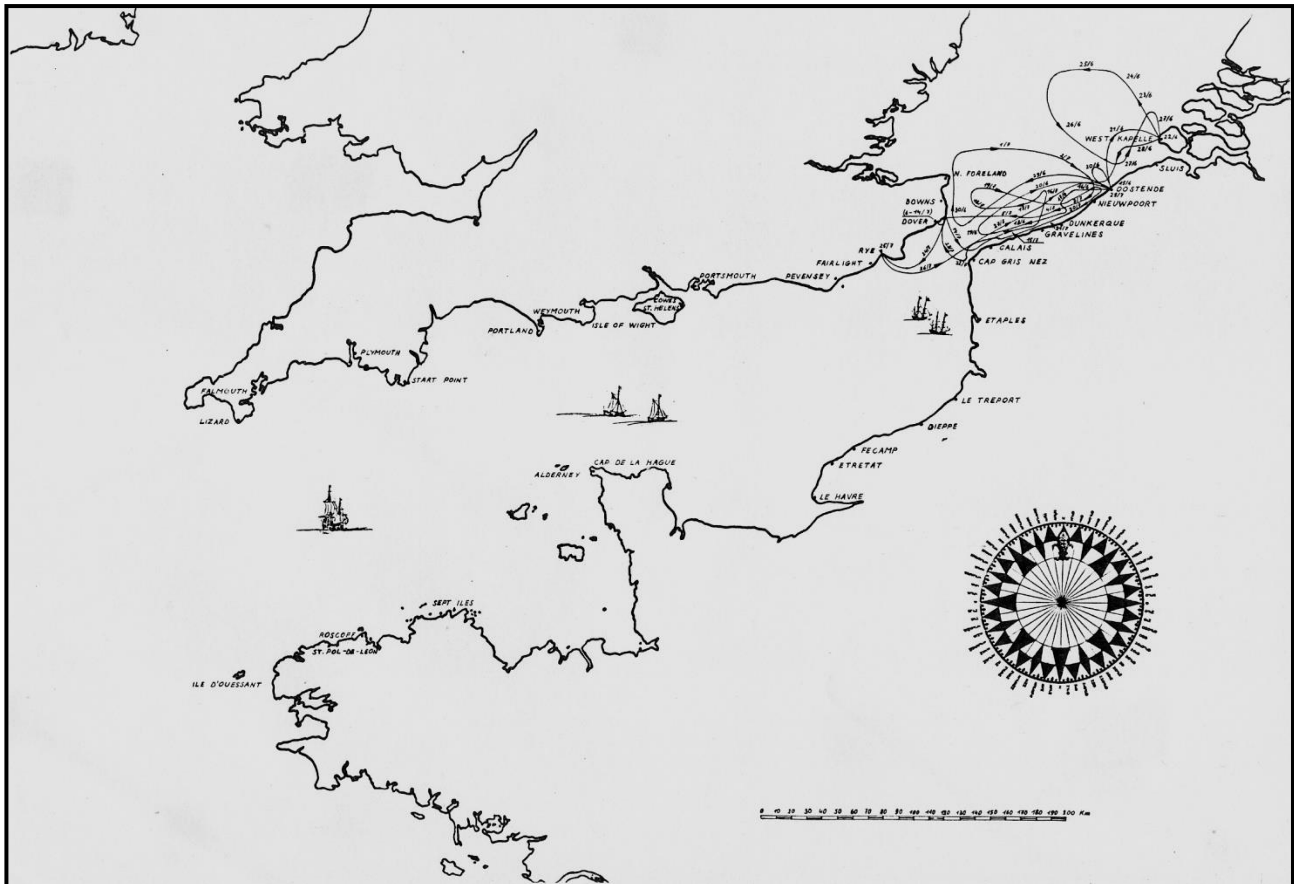
Capn Charel JONCKHER

Jan DE COSTER

Actum den 7 april 1693

Ten selven daeghe is ghecompareert den Capn Garel JONCKEERE den welchen heeft beswooren dit journal. Actum ut supra.

4. 15/06/1693-28/07/1693 44 (34/10)

4. Journaal van 15 juni tot 28 juli 1693

Guernael van Capn Carlos JONCKHEER comandeerende een snou die Godt bewaert genaemt* De Hertoginne van Beieeren *vaerren alhier uyt met comisie van Sinne Conincklicke Majesteyt van Spanne gemonteerdt met ses stucken en vier bassen.

Den 15 juni Godt verleent onz geluck en beouwen reis met suwer son de wint vant NW met een redelicke coulte uyt corten en tzee lieppen tot 3 glas en voor sonne onderganck als wy op de ree ten ancqueer quamen tot den
16 ditto de wint vant O als wy met den dach tsament Capn Carlos PITTERS en Capn MANSVEELT tzee lieppen met de slappe coulte soo dat wy met suwer son tsament jacht micken op een seil maer doordt vallen van mist 3 glas en van onse jacht lieten driven tot den
17 ditto de wint als vooren met een slappe couwe inde dachwacht jacht alle 3 tsament micken op 4 seillen te luvardt van ons die wy naer 2 glas en kenden fergats te wesen die op ons afquamen als wy naer 1 glas 5 ander fergats sagen lieppen naer een van de selve die Capn Carlos PIETERS preyde ende seide als dat wy jacht micken op ditto vier fergats et Dunquerqse capers waerren soo dat wy bleven driven van stilte tot den volgenden
18 ditto de wint vant suwen met den dach ditto crusers noch int sicht adden lieten WZW uyt tot de lenghte van Duncquerque als wy et ZO een leiden tot in des te nacht als als (sic) wy weer lagen en driven van stilte tot den
19 ditto de wint vant Z met een fraye couwe met et opstecken van de dachwach onder de lie van een Duncquers fergat lieppen naer twee glasen een Duncquerse snou int sicht adden BOO dat wy ons 3 jacht op de selve micken ende naer 9 glasen gestrecken was sinde Capn Juan PERRE van Duncquerque met ses stucken omtrent 3 millen van Cales ofte wesende ZZO van ons de wint weer vervallende met regen en mist lietent driven tot 4 glasen naer zuweer son als wy et ONO uyt lieppen
20 ditto de wint van ZZW als wy tsament naer de ree toe quamen ende met afgaen van de dachwach ditto snou op de ree brachten ende met zuwer son weer tsee lieppen jacht micquen op 6 seillen die wy naer 2 glas en erkenden State scheppen te wesen die hier off en aen crusten soo dater uyt ditto esquader 2 lichte fergats op ons afquamen enden Capn aen boordt gealt wiert vant fergat De Bentevers Cricks Elt gecomandeert door Capn Juan STERRENBERCK van Amsterdam gemonteerdt met 26 stucken et ander De Neptunes *met 20 stucken Capn LEIDA mede van Amsterdam soo dat wy naer 3 glasen tsee lieppen ende naer ander 3 weer naer de wal weer naer Capn Carlos PIETERS met Capn VERMES tsament vande wal tsee quamen soo dat wy alle 3 tsament tsee N ten W uyt lieppen met onze corte seillen tot den*
21 ditto de wint vant NO met weynige couwee soo dat wy ons devooren deden om onder de wal te coomen om ons volck aen boordt te krigen soo dat wy met

Uit het journaal van Juan VERMES, Capn van de snauw* St Sebastiaen de Revenge *20 juni - 1 augustus 1693 (ARA, Adm 656)

Smaendags 29 ditto (juni) smorgens de wint vant NNO ruyde koelte saeghen Duncquercque zuyen ende uytten oosten van ons saeghen den voorzeyden caper met syne prinse onder de wal onder de wal (sic) liggen met noch 3 a 4 fregats die daer oock ten anckeren laeghen hebben gheraedtsaem ghevonden ons ancker te lichten ende de prinse moste syn ancker cappen hebben het W uyt laeten staen. Ontrent de middagh saeghen 5 seylen te loufvaert (loefzijde) van ons die voor de winde quaemen naer ons toe ende de selve wel besighticht hebbende was 't een Duyncquercks fregat den welcke ghejaeght wiert van 2 Zeeuwsche fregats ende van Capn Carel PIETERS met Capn Carel JONCKHEERE mosten daernaer den selven verlaeten om reden hun bekent als dan heeft Capn Carel PIETERS met Carel JONCKHEEREN achter ons om gheloopen ende ons ghepreyt naer de middagh wint als vooren reedelicke koelte hebbent O overgheleyt hadden als dan de prinse achter aen ghenomen. 't Saevons waeren voor Cales leyden wedrom NW over deden alle devoiren om op te racken. Dien nacht gheel calm

suwer son Walckeren int sicht adden ende dragen lieppen naer de ree daer wy met soonne onderganck ten ancquer quamen 22 ditto de wint ZO als Capn Juan VERMES by ons ten ancquer quam Capn Juan VERMES met twee Deenen soo dat wy noch bleven liggen tot den volgenden
23 ditto de wint vant NNO siende ons volck niet en quam met suwer son tsee liepen de cours NW ten N tot inde ondewacht als wy doort ongeweerte en ts(t)ilte lieten driven
24 ditto als wy noch lagen en driven van stilte en mist tot 2 glasen naer suwer son als wy twee seillen int sicht wat op claerende met wat coulte lieppen naer ditto seillen die wy naer 6 glas en sagen veroveeren vant Lonnens (Londens) convoy van Roterdam Capn Cornelis VAN OVERSHIE naer dat de capper sin volck daer uyt gealt adden soo dat wy lagen en driven noch van stilte tot den
25 ditto de wint vant NO ofte geen wint als wy ons bevonden met den dach onder et schoott van ditto convoyer soo naer 3 a 4 schoeten op ons geschoten adde waerren genotsackt ten ancquer te commen als waner de Capn aen boordt gealt wierdt met eenighe van ons volck naer de selve wel ondersocht te hebben en eenighe insolentie lieten ons weer aen boordt commen als waner wy tsee lieppen de wint vant NO met een fraye couwee tot int afgaen van deste wacht als wy et O uyt leiden
26 ditto de wint de wint (sic) als vooren Noordt NO met een arde coulte soo dat wy weer met den dach Capn Carlos PITTERS int sicht adden ende naer 1½ glas tsament jacht micken op een Duncquerse snou wesende int midden vant esquader orlochscheppen ons naest wesende ende naer twee sergen op ditto snou gegeven adden binnen fisick schoott sinde et weer aennemende soo dat het meer coulde hoe hy ons meer uyt liep niet tegenstaende onse jacht tsament vervolgden tot 8 glasen naer suwer son als wy onse jacht vernieuden op een andere snou dewelcke in lie van ons soo dat wy joegen tot den avont als wy weer by stacken ende met onse corte seillen lieten OZO een looppen naer de Vlamse wal
27 ditto de wint vant NNW met een redelicque coulte vervolgden onse cours OZO met afgaen van de dachwacht jacht weer tsament micken op een snou ende een galloet in onse jacht eel mistich wesende verlosen Carlos PITTERS die by gestecken was niettegenstaende onse iach vervolgden ende naer 3 glas en vonden et galloet dat inde gront gecapt was en ditto caper te luvardt van ons ditto galloet was een vas iager naer onse presumatie als et W overleiden ende naer 2 glasen Capn Carlos PITTERS weer int sicht adden alsmede West Cappel Z ten o van ons soo dat wy tsament seil micken om dien avont weer op de ree te coomen gelick wy met sonne onderganck op de ree ten ancquer quamen
Den 28 ditto de wint vant N ons (sic) siende ons volck niet aen boordt hebbende tsee lieppen W uyt tot tot (sic) 3 glasen naer suwer son als wy et ONO overleiden met onse gerefde seillen tot den
29 ditto de wint noch vant N met een arde couwe als wy noch lieten driven met onse gerifde seillen tot afgaen vande dachwacht als wy 5 seillen int sicht adden die wy naer 1 glas bequenden twee Duncquerquerze (sic) fergat te wesen die van 3 State scheppen gejacht wierden soo dat wy onder hun lie (lijzijde) doorlieppen ende naer twee glasen jacht wy en Capn Carlos PIETERS naer een ander Duncquers capper als waner twee State schepen onder onse lie gestreken quamen soo dat wy tsament vervolgden tot inde Bancquen (Vlaamse Banken) genotsacqt waerren onse jacht te verlaeten als waner wy noch twee seillen onder onse lie adden daer wy naer toe lieppen ende naer 3 glasen bevonden Capn Juan MERMEES (VERMES?) met een pris soo dat wyt (wy et) WNW

Uit het journaal van Fransois CARPENTIER Capn van de snauw* St Tomas et Catharin*a 1 juli - 4 augustus 1693 (ARA, Adm 656)

Den 4 dito (juli) met ten daghe jaeghen wy Capn Carel PIETERS met Capn Carel JONCKHEER het waeyde soo hart dat wy laeghen met alle ons reven in achter en voeren omtrent ten ii (2) uren begostet soo hart te waeyen vant W dat wy gheen seyl meer coste voeren dan hadde wy Duincquercke ZZW naer gissinghe 4½ mylen van ons ende waeren ghenootsaeckt een aven te kiesen ende hielden draeghen naer Oostende ontrent Nieport saghen wy een Holans horlogh schip met Capn VAN BEYER ten ancker ligghen ende wy quamen ten 3 uren binnen de haven van Oostende

Juan VERMES, id.

Sondaghs 5 ditto (juli) smorgens de wint WZW reedelicke koelte leydent Z over met de daeghe saegen twee zeylen ten loufvaert van ons die op ons aen quaemen verconden ten eersten Capn Carel PIETERS te wesen met Carel JONCKHEERE ontrent de middagh saeghen de thooren van Duyncquerque ZO en Z van ons ontrent 4 millen af hebbent NW over gheleyt naer de middagh is Capn Carel JONCKHEERE van ons versteecken wy ende
Capn Carel PIETERS syn by malcander gebleven…

Juan VERMES, id.

Dinsdaghs 7 ditto (juli) smorgens slappe koelte vant ZW. Saeghen een zeyl bezuyen van ons daerby commende wast een visscher van Duynquerque seyde ons alsdat Capn Jan SAUS een dood met noch eenighe ghequesten van ons ghecreghen hadde...

Fransois CARPENTIER, id.

Den 14 (juli) de wynt als voeren (NO) redelick were wy liepen uyt Dover met Capn Carel JONCKHEER ende Capn STEENKISTE over naer de fransche wal
Den 15 dito wierden wy ghejaeght van een Frans fergatte dat uyt de ree van Duincquercke quam maer hy en coste ons niet op seylen hy moste ons verlaten wy saghen noch een seyl west van ons wy maeckten jaght op hem by hem comende het was een fergatte van Duincquercke. Hy maeckte jaght op ons hy en conde ons niet op seylen sachtermiddaghs wierden wy noch ghejaght van 3 Fransche snauwen teghen den avont preyde wy een galiote comende van Duincquercke hy ginck naer Londen ballast schip die seyde dat het Capn MEYER het fergatte die ons ghejaeght hadde want hy aen boort heeft gheweest in selve fergatte hebbende op 24 stuicken wy hadden het Z Vorlant (South Foreland) W 3½ (mijl) van ons de wynt NNO Capn STENKISTE dies was was (sic) van ons ghe(g)rocht

overleyden tot 3 glasen naer zuwer son als wy et over debee (d' ebbe?) weer O overleiden ende van stilte dreven tot in de Hofden (Hoofden tussen Dover en Calais)
30 ditto de wint vant W lifelick weer als wy met den dach gejacht wierden van 2 fergats die naer 3 glas en Capn VERMES sin pris afnamen soo dat wy et N overleiden ende met afgaen vande dachwacht tNoordt Voorlandt (North Foreland) noch int sicht adden ende naer suwer son jacht tsament micken op een schuette die wy naer 3 glasen preyde sinde een Deen ballastscheps commende uyt de revierre van Lonnen (Londen) soo dat wy het O overleiden tot
3 glasen inde hondewacht als wy vant st(i)lte bleven driven
Primo julius de wint noch als vooren met weinighe coulte soo dat wy lagen en driven tot 3 glasen naer suwer son als wy een seil int sicht adden soo dat wy et lieten naer toe schocken met de weinighe culte die daer was naer ditto vaertuch tot 3 glas en in des te wacht als als (sic) wy onse jacht verlaeten mosten door de stilte enden nacht soo dat wy tsament laten driven met onse corte seillen
2 ditto de wint dootstille als wy met lamierren van den dach tot seeven a acht seillen int sicht adden soo dat wy de riemen te boorde leiden ender naertoe roeiden maer naer 1 glas sagen et vissers waeren soo dat wy over debee ten ancqueer quamen tot afgaen van de dachwacht als waner wy een ander seil int sicht adden die naer 4 glasen ons aen boordt was bevonden een Deen te wesen van Xptian Sandt (Kristiansand) willende naer Doortmuyt (Dortmund) met Noors last waer schepper op was Alexander TORTEZ stellende onse cours O ten Z de wint als daen vant NNW naer de ree alwaer wy ten ancquer quamen verwachtende ons volck bleven liggen tot den
3 ditto de wint vant ZZW met een arde coulte als wy 9 glasen naer suwer son seille ginge met een arde coulte soo dat wy et met onse corte seillen lieten driven
4 ditto (zie journaal van CARPENTIER) de wint noch vant ZW ardt weer laetende et driven tot den avont als waner wy voor de wint op 3 seillen aflieppen maer doort ardt weer conden geen schoott gebrucken nochte preien niet anders wetende als dat sy lieten hun Deense vlaghe wagen (bewegen) twee galloot met een Engelse ketse soo dat wy et met de focke op de bach (bak) lieten driven tot den
5 ditto de wint vant ZW met bestandt van weer met lamieren van den dach als waner wy noch tsament wesen met Capn PIETERS die wy naer een koordt verlaet erkenden Capn Juan VERMES te wesen ende naer twee glasen malcandeer preyden met suwer son genotsackt waerren onse compagnie af te gaen doordien wy geen water meer en adden soo dat wy et over dander bach van hun afleiden soo dat wy onse devoorren deden om de Engelse wal aan boordt te duen soo dat wy 4 glasen naer suwer son Duncquerque int sicht adden ende alsoe over dander bach W overleiden
6 ditto de wint en weer als vooren seilbaer weer als waner wy inde dachwacht noch een Duncquers fergat met een pris in sicht adden doordien wy allen niet machtich en waerren ditto schip te connen atacqueeren vervolgden onse cours naer Z Voorlant (South Foreland) en met suwer son binnen Duveeren (Dover) lieppen om ons water en om aen de bancqu(e) te gaen alwaer wy gelegen hebben van storm en onweer tot den 14 ditto wesende ombequaem in ditto om te connen see houwen
Den 14 ditto de wint van NNO als wy met sonne onderganck tsee lieppen naer de Swarte Neest (Gris-Nez) over toe de cours OZO in de hondewach(t) et weer overleiden in ditto de wint wat rumende lieppen O een tot den

Uit het journaal van Carel PIETERS Capn van de snauw* Den Postelion *15 juni - 1 september 1693 (ARA, Adm 656)

16 juni 1693 dyssendag smorgens hadden wy den windt ONO met slappe coelte ontrent den 8 uren saegen wy een zeyl voor uuyt van ons daer wy jacht op maeckten maer door den mist hebben hem verlooren ontrent den 2 uren naer noene gyeden wy onse onderzeylen op ende lieten onse marseyls loopen ende lietent also dryfven met Capt Michiel MANSVELT ende Carel JONCKHEERE door stilte tot snachts ten 2 uren

Carel PIETERS, id

19 juni 1693 vrydag smorgens hadden wy den windt variabel hadden de Sint Huberts (?) vloote int sicht wenden van hun af liepen O ten Z aen jaeghden ende wierden gejaecht van een Frans fregat met een snauw maer het fregat de Hollantsche oorloogschepen siende liep voor de windt van ons maeckten jacht met Capt Michiel MANSVELT opden snauw maer hadden Capt Carel JONCKHEERE by naer (bijna) uuyt sicht geseylt maer hy liep van eenige schoten canon van MANSVELT ende wy wenden naer hem toe by commende wierden wy naer eenig schieten meester van hem twelcke was een Dunckercksche snauw genaemt "Sint Jacob" met ses stucken canon ende vier bassen waerop Capt was Jan PEERE ende laeghen den heelen dagh en dreven ende de Hollantsche oorlooghschepen laegen op ancker hadden Dauver (Dover) W en Z van ons 3½ mylen ende tegen den avont maeckten wy zeyl ende liepen NO en O den wint wesende ZW met gestaedigen regen

Uit het journaal van Michiel MANSVELT Capn van de snauw* Ste Catherine *6 mei - 19 juni 1693 (ARA, Adm 656)

Ditto 19en (juni) 't smorgens met den daege ontrent 1 uren saegen een vloote schepen die jegens ons aenlaegen de wynt vant O 't waeren Hollanders die ut de reviere van Londen (Thames) quaemen naer daet en saegen een snauw dye ons eerst jaeghde syn dan naer hem toegewent met Capt Carel PIETER ende Capt Carel JONCKEERE 10 uren saegen wy Cales Clip (Blanc Nez) ende het Z Voorlant (South Foreland) ten 12 uren naemen wy de snauw met de bovenschreven Capiteynen synde een snauw van Dunckergue Capt Jan PAEIRE met ses stucken syn mede t'Ostende gecommen den Heere sy gedanckt int ‘t salvo ons heeft gebracht

15 ditto de wint vant N ten O met cleine coulte als waner wy Grevelinge int sicht adden ende naer 4 glasen by vier Olans crusers quamen soo dat wy et weer O overleiden tot 2 glasen naer suwer son als waner wy een seil int sicht adden die wy naer 9 glasen preyde wesende een schuet genaemt De Magdalena Margareta *van Coppenhaghe geladen met achentwintich last roge willende naer Duncquerque gedestineerdt aen Monseigneur Jacques HURTIN volgens et connossement voor reckeninghe van Monseigneur FREDERICQUE et (en 1) Nicolas MULLEER waer schepper op was Benjamin Loreniens LEMICH ende alsoo wy Ostende int sicht adden vonden geratsaem ditto vaertuch op de ree te brengen waervan wy kennisse gegeven hebben de seinne gedaen wierdt van ontslaching van ditto vaertuch soo dat wy*

Den 16 ditto de wint vant N weer tsee gelooppen sin et weer aennemende van de noordt ostlicke ant et lieten met ons corte seillen driven tot den volgenden

17 ditto de wint en weer als voorren de cours en seil als voorren tot suwer son als het weer afnemende schietende de wint vant NW et west overleiden tot in de hondewacht als wy twee seillen int sicht adden die in de wint van ons achter ons lieppen maer door den nacht conden geensins bekennen wat voor vaertughen et wesen mochten soo dat wy onse cours vervolgden als voorren tot den dach

18 ditto de wint vant NW met stilte soo dat wy et lieten W uyt looppen drivende van stilte soo dat wy ons bevonden noch op 22 vaem waeter onse cours vervolgden

19 ditto de wint en weer als vooren inde dachwacht de wint vant ZZW slappe coult(e) als wy een seil int sicht adden ende deden afcoomen

bevonden een Swet te wesen van Riga ballastscheps willende naer Sint Sebastiaen sinde een fluyt schip genaemt Den Engel Gabriel *waer schepper op was Bertel GERISENS als wy et lieten ZO daer staen tot twee glasen naer sonne onderganck als wy et weer tzee lieppen tot den*

20 ditto de wint ZW als wy et met den dach naer de wal toe leiden 3 glasen naer suwer son 3 seillen te luvardt van ons int sicht adden twesende weer twee Duncquerse fergats die een clein vaertucht achter aen slepten soo naer twee glas en noch twee snous int sicht adden deen te luvardt en dander in lie soo dat wy naer de Bancquen toe lieppen ende met sonne onderganck ons bevinde op Smalbanck op 11/2 vaem water lietens lans de wal voor de wint looppen off en aen de Bruers als wy weer met den nacht tsee lieppen tot afgaen van de hondewacht als wy et weer suwen een leiden

21 ditto de wint vant 0 met een laber coulche soo dat wy et lieten over de vloet lans de wal uyt looppen tot onder den Nest (Gris-Nez) als wy weer over debee lieten NO uytlooppen tot in deste wacht als wy het lieten driven met de langoerre in pick vant ongeweerte ende inde hondewacht of en aen Grevelinghe ten ancquer quamen

22 ditto als de wint vant ZW 6 glas en inde dachwach(t) onder seil ghinghen soo dat wy weer oplaveerden naer de Swarten Neest alwaer wy de vluet stopten 5 glasen naer suwer son tot sonne onderganck als wy weer oplaveerden als wy twee seillen int sich adden onder de west ock (ook) van den Neest bevangen sinde van stilte lieten driven tot 5 glasen in de hondewacht als wy een seil int sicht adden binnen fisick schoot hielden ons stille alles cant en claer sinde verwachten den dach in ditto meinden (meenden) een snou was preiden de selve kregen geen antwoorde tlamierren van den dach als wy weer preide riep dat wy de sluppe uyt set ten soude ende aen boordt gaens ende in ditto

den 23 ditto *(in marge) den dach meer op claerrende sagen et een frans fergat was met sin frans vlaghe door de stilte over stach racquende wenden van hem*

Carel PIETERS, id.

25 (juni 1693) donderdag smorgens hadden stilte ende ontrent den vier uren saeghen het Hollants oorlooghschip met 2 boyers het welcke schoot 3 a 4 mael naer Carel JONCKHEERE doen (toen) hiel hy draegende ende liep naer hem toe creghen een labber coelte maeckten onse marseyl by ende liepen soo noort over van hun af saegen een seyl te loefwaert van ons dat een snauw was daer wy jacht op maeckten maer door stilte en conden by hem niet commen bleven soo liggen teghen den avont cregen den wint NO maeckten zeyl ende liepen soo by de windt OZO over

Carel PIETERS, id.

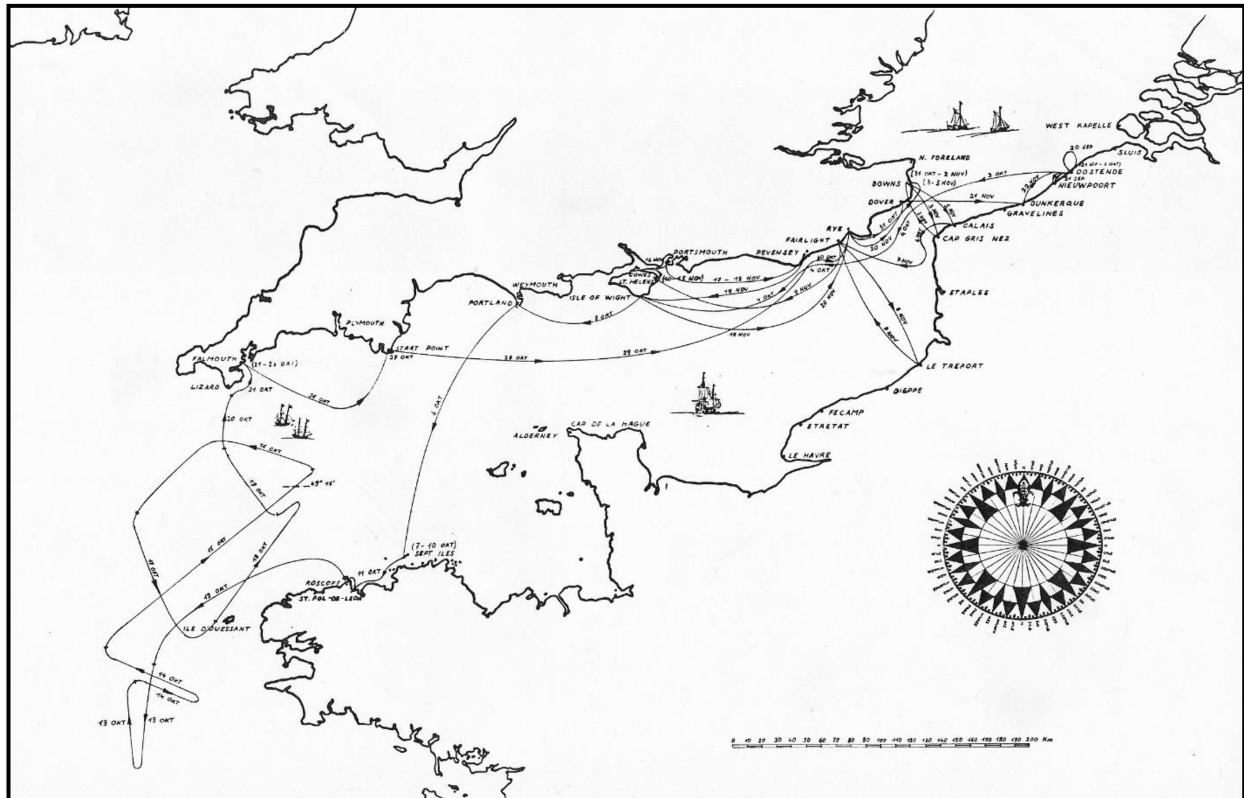
26 (juni 1693) vrydag smorgens hadden den windt NO ende laegen OZO over om naer de ree te commen ten 8 uren saeghen wy deselve Hollantsche schepen preyden daer van den schaut by nachte liepen by de windt naer de wal toe saeghen een snauw te loefwaert van ons by de wint commen maeckten daer jacht op schoten 2 a 3 schoten op hem doen wende hy over staegh ende wy soo van ghelycken jaegden hem tot s' achtermiddags ten 5 uren maer en conden hem niet crygen saegen dan een anderen snauw by de wint over commen onder onse lye ende hielen voor de wint naer hem toe ende hy liet syn fransche vlagge wayen ende wy onse bourgonsche ende maeckten soo jacht op hem met Carel JONCKHEERE tot den avont maer en conden hem oock niet cryghen

af en met de riemen lieten met voor een seil looppen als waner dat siende mede met ons leide schietende twee schoot ten over ons hen en joegh tot 3 glasen voor suwer son als waner hy sin jacht vernieude op een ander snou ditto fergat
van gewel(d) van 16 a 18 stucken soo dat wy by de wind stacken met al de reven in langoerre en focque ende also Z ten O lieten een loopen schuens in de wal tot den avont als wy et weer lieten W looppen
24 ditto de wint noch als vooren iacht micken op een fergat die wy naer 3 glas en erkenden et fergat te wesen die ons gejacht adde soo dat wy et ruem af smeten dat wy onder et Suedt Voorlandt de vluet stopten ende met den avont weer tsee stacken
25 ditto noch vant ZW met stilte soo oplaveerden tot aen de Singels (Rye) gejacht werden van 9 fergats alwaer wy met den avont NO overleiden weer naer de Vlams wal ende naer de wal toe leiden
26 ditto de wint vant ZO met den dach een vloote van 8 a 9 seillen int sicht adden soo dat wy onse devoorren deden om onder de wal coomen soo dat ditto vaertuck Duncquercque bequamen et weer ZW overleiden
27 ditto met den dach de wint vant N gejacht wurden van een fergat soo dat wy alhier door de ree eene lippen alwaer wy ten ancquer quamen en bleven liggen tot den
28 ditto ons devooren doende om op te racken ende 4 glasen voor S sonne Godtlof ariveerden

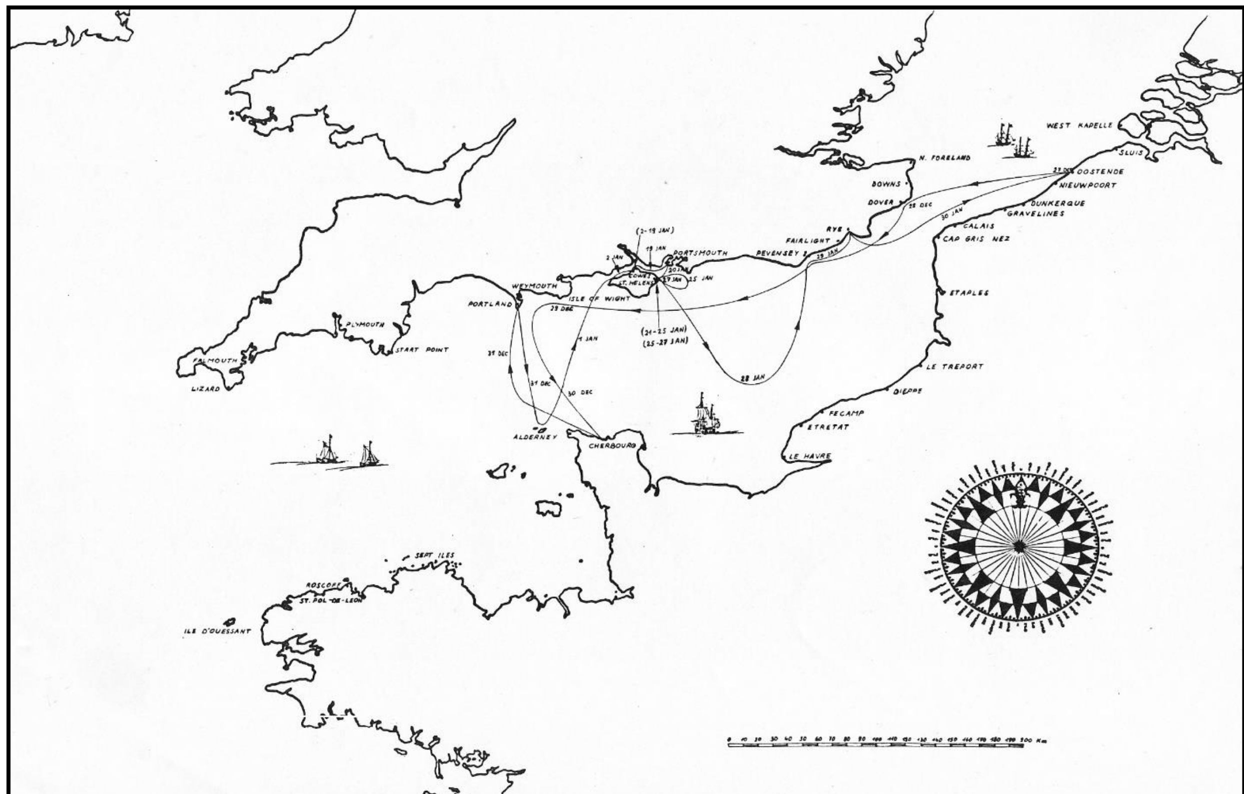
Den 30 jully 1693 is gecompareert Capn Carel JONCKHEEREN die gedaen heft den eet datter anders niet gebeurt enis in dese voyagie als by dit journael is overgebrocht et jurauct (iuauct: gezworen)

Expediatur

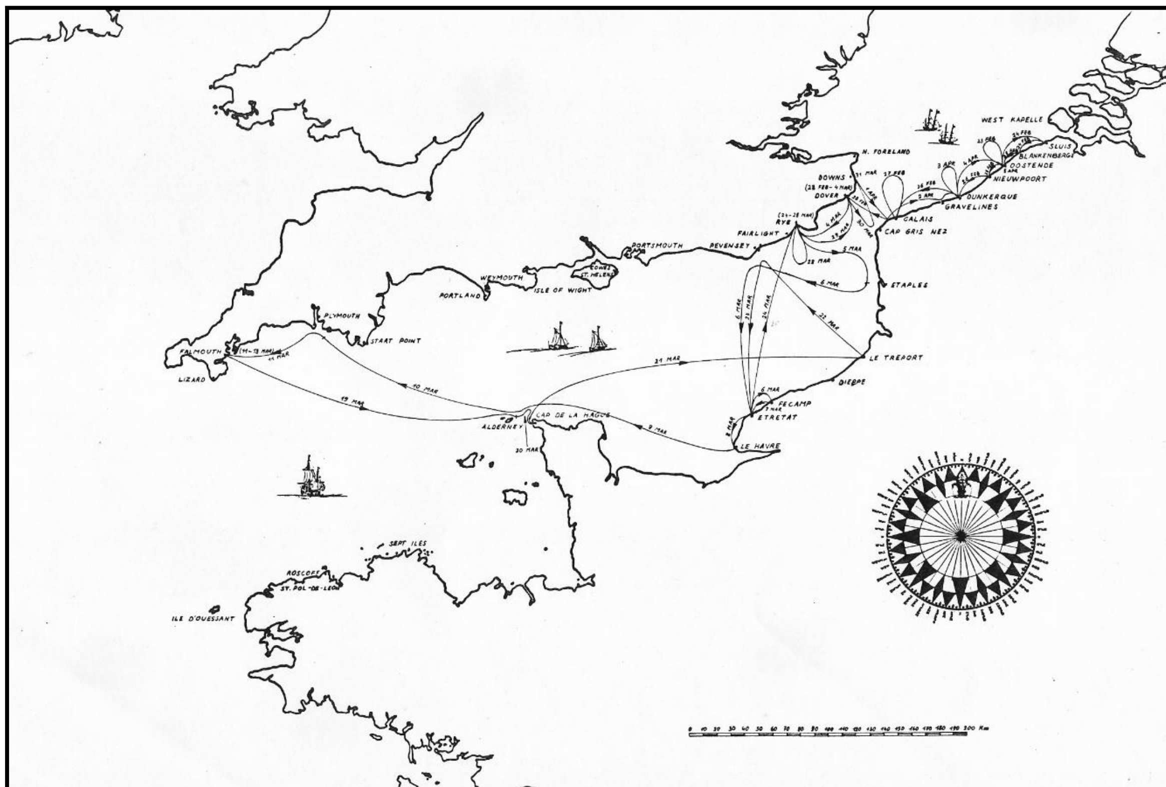
1. 20/09/1692-25/11/1692 64 dagen/35 varend/29 in haven

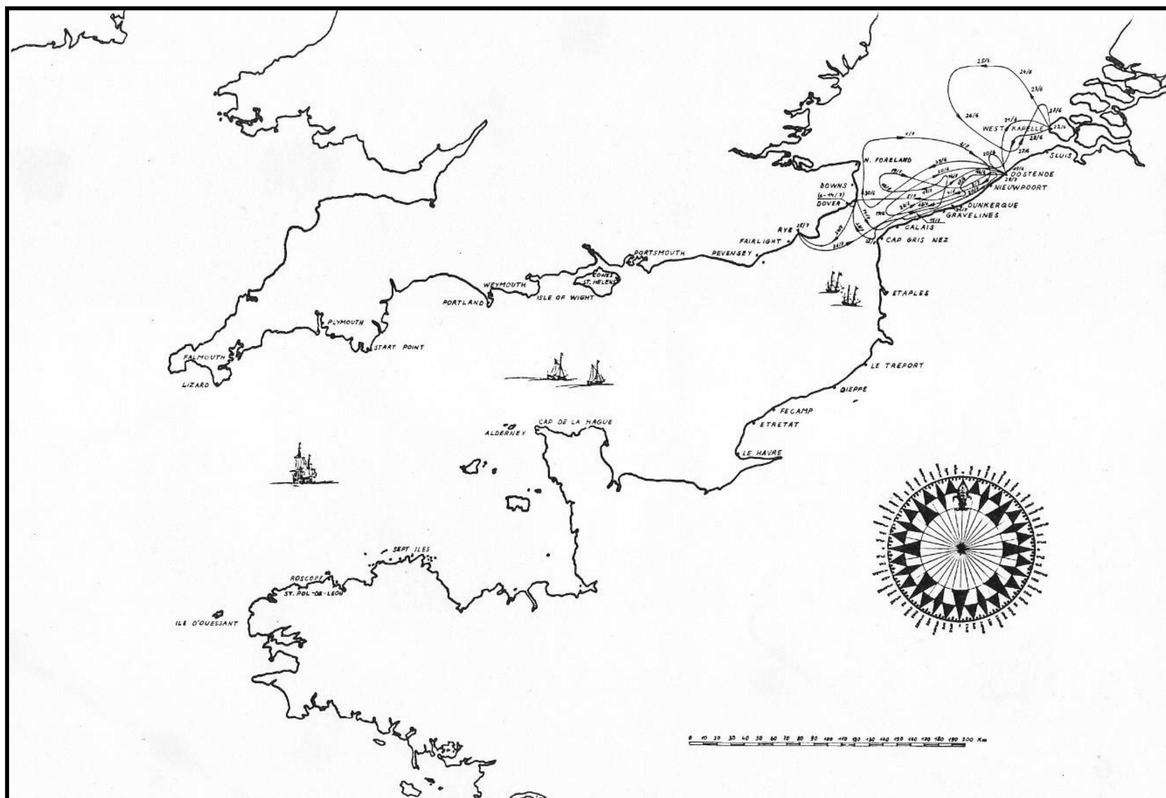
2. 27/12/1692-30/01/1693 35 (14/21)

3. 23/02/1693-05/04/1693 42 (28/14)

4. 15/06/1693-28/07/1693 44 (34/10)

III. GEVANGENEN VERHOOR

De scheepsjournalen zijn zeer bondig gehouden, zij bevatten heel weinig inlichtingen in verband met de eigenlijke oorlogsoperaties. Dank zij de nu volgende ondervragingen komen we echter meer aan de weet, vooral de voorgeschiedenis van de gebeurtenissen.

We stellen vast dat de gevangenen goed worden behandeld en in het geval van het katschip zelfs de bemanning trachten te helpen door te beweren dat er helemaal niet aan boord werd gestolen. De heren van de admiraliteit dachten er echter anders over, zoals verder uit het daaropvolgende proces zal blijken. Het was trouwens niet de bedoeling van veel gevangenen te nemen. Zoals we later zullen zien worden zij zelfs hun terugreis vergoed! Er moest minstens wel één enkele gevangene zijn om het verhaal van de kapers te kunnen bevestigen.

Het zijn vooral de eerste verhoren die hier in extenso zijn overgenomen. De overige geven over het algemeen hetzelfde weer, met uitzondering van sommige numerieke gegevens, zoals de schatting van de tonnenmaat en het aantal schepen die er worden gezien. Om deze reden werden sommige ondervragingen ingekort. De leesbaarheid van de tekst laat soms te wensen over.

1. De Engelse bark

De eerste prijs, binnengebracht door Capn JONCKHEERE, tijdens zijn eerste reis, was een Engelse bark (hoy), hernomen op de Fransen op 18 oktober 1692 op 12 mijl van Duinkerke. Het scheepje werd nog tijdens de reis verkocht aan de Engelsen (!) in Falmouth. Er werd slechts een gevangene meegebracht. Zijn verklaring, in het Frans opgesteld, volgt.

Ondervraging van François LEBLAN, luitenant van Capn DE RAY

Informatien ghenomen nopende de schepe genaemt ... daer op meestere schipper was ... geladen met terwe groot ontrent 30 vat in zee verovert door den Capn Hary DE HAY van St Malo ende daernaer ernomen door den Capn Charles JONCKHEERE ende in Engelant opgebroght ende aldaer gebleven.
Actum den 22en 9bre 1692.
Francois LE BLAN filius de Thomas agé de 52 ans natif de St Malo et y demeurant avec femme et enfans ouy et examiné sur le cas au proheme (prohème,inleiding) de cette dict et declare soubs serment deuement (dûment) presté qu'il estoit Lieuttenant sur un coursaire dont estoit Capitaine Hary DE HAY monté de dix pieches appartenant au dit Capitaine et au tres bourgois de St Malo, et estant sortis le 4e d' 8bre (octobre) de Brest en equipage de 80 hommes pour aller en course sur les ennemis de la France, et estant venu pred de Korck en Yrlande il y ont rencontré le 13e du mesme mois environ le dix heures du matin une barque chargee du bled et de la pomelle et quelque rol les de tabacq sur le quel estoit maître un anglois Lans SCAVOIR le nom et sur le quel de quel (sic) le deposant at esté mis avec encores trois francois qui sont demeuré dans la prinse la menner au prem(ie)r port de France (Dumkerque) mais estant venu environ douse lieux du port lae (là?) ils y ont esté rencontré et reprins le 18e du mesme mois au matin environ le neuf à dix heures par un battémant du guerre de ces pays Capitaine Charles (JONCKHEERE) San scavoir son surno monté de six pieches le canon qui ayant faict passer le deposant dans son navire de guerre l'a rnenné vers l'havre de cette ville ou ils sont entré hier apres medy.
Demande de combien de port est la prinse dict d'environ le 25 a 30 tonneaux parmy quoy finissant sa deposition l'a signé apres lecture.

Francoios LEBLANQ

De Duinkerkse kaper Jan BART

Henri MALO, in zijn werk over de Duinkerkse kapers, *Les Corsaires Dunkerquois et Jean BART*, p. 233, beschrijft de overwinning van de Baltische vloot als volgt:

> Le 15 novembre, l'escadre arrive sur une flotte de la Baltique de quatre-vingts à cent voiles, escortée de trois convois de quarante , vingt-quatre et seize canons, faiblement équipés. Ce sont le *Grypskerk* (160 hommes), *le Postillon* et la *Justice de S*tade (50 hommes), capitaines BROEDER, Cornelis VAN HOOGENHOECK et GILLIS JANSZOON DU PON (DUPONT ?)ó L'*Hercule* et le Tigre se lancent sur les deux plus faibles ; le *Comte*, soutenu du *Dauphin*, se charge du plus fort. Le *Grypskerk* et le *Postillon* évitent l'abordage et fuient à toutes voiles, emportant le capitaine BROEDER tué ; la *Justice de Stade* est prise. L'enseigne (officier) de *Joncour* et plusieurs matelots de l'*Hercule* se noient en sautant à l'abordage.
> Le combat terminé, on se lance à la poursuite des marchands : dix restent aux mains des corsaires, dont quatre, les plus richement chargés, en celles de Cornil SAUS. Le 22 et le 23, le *Tigre* et le *Dauphin* font chacun deux nouvelles prises, dont une galère qui est ensuite reprise par un corsaire d'Ostende (onze Carel JONCKHEERE!).

5 DUNKERQUE. — Statue de Jean-Bart. — LL.

2. Het katschip *De Post van Riga*

Op slechts twee mijl van Duinkerke, liggende op de ree de vloed af te wachten om binnen te varen, werd het katschip hernomen op de Fransen op 21 november 1693. Het was een belangrijke vangst, als we zien wat de verkoop heeft opgebracht.

Aan boord waren vijf bemanningsleden van de beruchte Duinkerkse kaper Capn SAUS en nog vijf man van het katschip. Hun getuigenissen zijn zeer interessant en zeker het lezen waard. Dank zij die ondervragingen weten we meer wat er vooraf gebeurde.

Uit het scheepsjournaal van Joannes SARELS, Capn van het fregat *St Anthonius de Padua*, 22 november - 5 januari 1693, halen we volgende belangrijke passage in verband met de aankomst van Capn Jan BART te Duinkerke.

> *Den selven dito (23 november 1692) smorgens met den daeghe saegen wy 3 zeyllen waerop wy jacht miecken by commende waeren 2 Duynquerqsche fregats met een prys waer aen wy niet doen en konden saghen nogh 16 zeyllen te louvart (loefzijde waar de wind op staat) van ons een te louvart achter uyt waer op wy jacht miecken ontrent ten 10 uren by commende was het een prys van Capn Jaspar BART ende Pr PARYN vande selve fregats die by dito eersten prys waeren wesende een Engelsman verovert den 2den van dese maendt november met den daghe geladen met mout gaende naer Rotterdam de ander waeren oock al prysen met noch 2 fregats by haer alwaer Capn Jan BART noch by quam de snauws waeren wel 2 mylen waeter van ons af soo dat het onmoghentlyck was yets aen dito prynzen te doen want haer prijs van dito 2 fregats kommende van Allecanten uyt de Straet (van Gibraltar) gelaeden met wyn ende wolle wesende een Spanjaert ghemonteert met 22 stucken geschot ende 18 a 20 bassen yder fregatt met 8 stucken ende 6 bassen (licht geschut)*

Actum den xxii 9ber 1692 (22 november 1692) (Adm 727)

Informatien ghehoort ende genomen nopende den ernomen schepe genaemt Den Post van Riga *geladen met kem, lynzaet kempzaet ende andere coopmanschappen commende van Ryga ende willende naer Amsterdam, groot 200 last synde een catte, in zee verovert ende alhier opgebraght door den Capn Charles JONCKHEERE ende alhier opgebraght (sic) den 21en 9ber 1692*

.

Verhoor van Gysbrecht BRAECKE, kwartiermeester van Capn SAUS

Gysbrecht BRAECKE fs Gysbreght, out 42 jaren gebooren van Nieupoort (Nieuwpoort) ende wonende tot Duyncquercque ledent 24 jaeren met vrau ende kynderen gehoort ende geexamineert op het cas in prohemio (inleiding) deser vermelt tuicht ende verclaert op eet ten desen behoorlick in onse handen gepresteert, hoe hy sigh heeft geengageert voor quartier meestere met den Capn Cornelis SAUS voerende een fregatte genaemt Den Dolphin *gemonteert met 28 stucken canon vaerende uuyt Duyncquercque met patente vanden coninck van Vranckerycke omme te gaen cruyssen op desselfs vyanden ten welcken effecte vertrokken synde ledent vyf weken in compagnie van Capn BATTERY ende Pieter POREIN ende Jan WILLEMSEN commandeerende tespectivelick ider een fregat van oorloge naer de Noortzee hebbende den 1sten 2den a 3den dagh daer naer verovert drye Engelsche schepen beneffens een Hollantschen visscher den weleken sy hebben geranconneert (rançonner, brandschatten) uuytgenomen een Engels scheepken het welcke sy opgesonden hebben naer Duyncquercque ende 14 daghen daernaer gerescontreert hebbende den Capn Jan BART met syn esquader heeft den selven hemlieden Capn verobligeert met hem te cruyssen alswanneer sy saterdage lestleden wesende hedent 8 dagen gerescontreert hebben de Oostersche vloote bestaande in ontrent de 90 zeylen geaccompaigneert met drye comvoyers de welcke sy hebben verdestrueert ende onder andere genomen door deposants Capn een schip wesende een cat te genaemt De Post van Riga groot ontrent 200 last commende van Riga ende gedes-tineert naer Amsterdam met ladynge van kempzaet lynsaet vlas ende kemp waerop hy deposant is gestelt geworden van synen Capn als quartiermeestere beneffens nogh vier mannen omme het selve schip te brengen naer het voorseyde Duyncquercque nemaer gecommen wesende op gistren ontrent de havent van Duyncquercque voornomt syn aldaer gerescontreert geworden van een schipken van oorloge van desen lande gemonteert met ses stucken canon gecommandeert door den Capn Carel JONCKHEERE dewelcke hun ontrent 8 a 9 uren vanden selve dage wesende den 7den dagh naer de neminge heeft ernomen ende opgebraght binnen d'havent deser stede alwaer sy t'selve dage syn gearriveert wesende den 21en deser ende niet voorder vande zaecke wetende heeft dese syne depositie naer lecture onderteeckent*
Gevraeght waerom dat syn quartiermeestere brief de welcke hy van syn Capn is hebbende op ende van hem geteeckent deposants naeme nochte jemant van syn equipage daer op en is staende
Seght om dieswille dat sy te haestigh waeren omme meer andere schepen te veroveren ende den Capn den tyt niet ghehadt te hebben vande synen

quartiermeestere brief op hem deposant te teeckenen

tmarcq van Gysbrecht BRAECKE

Gysbrecht BRAECKE andermael geexamineert opden voorgaenden eet ende hem gevraeght wat fregat is commandeerende Capn BATTERY seght een fregat genaemt De Goude Cat *gemonteert met thien stucken canon ende Pr POREIN een fregat genaemt* Den Vergulden Asewynt *gemonteert des somerdaeghes met 10 ende nu met 8 stucken canon Capn Jan WILLEMSEN een ander fregat genaemt* Den Vliegenden Meercurius *gemonteert met 10 stueken ende dat vande drye Engelsche schepen die sy in het beginsel van hun voyage hebben verovert het eene was een coopvardye man geladen met rogge ende andere goederen groot ontrent 26 a 30 vat ende d'ander twee visschers beneffens een Hollandschen visscher die sy hebben geranconneert ende het selve Engels coopmanscheepje gesonden naer Duyncquercque ende hebbende op de hooghte van de Maes gerescontreert Capn Jan BART commandeerende een schip capabel om te voeren 48 stucken ende alsnu gemonteert soo hy meent met 36 stucken ende nogh drye ander schepen van oorloge met hem egalick gemonteert gelyck het gonne vanden selven BART sonder de naemen vande Capnen te kennen mits het franschen waeren welcken BART hunnen Capn aenboort geropen hebbende heeft hem met syn schip van oorloge by hun doen blyven omme tzament te cruyssen soo dat sy saterdaege hedent acht dagen (...) sonder dat den deposant eenige andere schepen heeft sien nemen mits hy met sulck een haeste in het schip van prynse als quartiermeestere gestelt is geworden dat selfs syn Capn den quartierbrief niet en heeft geteeckent omme ende ten effecte van nogh meer schepen vande selve vloate te veroveren met welck schip van prynse den deposant beneffens nogh vier mannen hunnen cours gestelt (...) synde gearriveert met vyf mannen van het volck van het schip van prynse*
Gevraeght met hoeveel stucken de drye convoyers vande voorschreven vloote waeren gemonteert
Seght het eene met 36 stucken het andere met 18 stucken ende het derde met 14 stucken ende dat hy niet en twyffelt oft geheel desen vloote sal gedestrueert geweest syn ende niet voorder vande saecke wetende heeft dese naer lecture onderteeckent

tmarcq Ghysbrecht BRAECKE

Verhoor van Jaspar JANSSEN matroos van Capn SAUS

Jaspar JANSSEN fs Jaecques out 55 jaren gebooren van Warrem (Warhem bij Bergues) ende wonende tot Duyncquercque ende aldaer getraut (...) woonachtigh van over vyer jaeren gehoort ende geexamineert als den voorgaenden tuyght ende verclaert op eet ten desen behoorlick in onse handen gepresteert dat hy is matroos op seecker fregat gemonteert met 14 stucken canon genaemt Den Dolphin daer voor Capn up commandeerent Cornelis SAUS toebehoorende ten meerderen deel aen monseigneur TAVERNE tot Duyncquercque voorseyt ende dat sy gistren avont ledent vyf weecken uuyt d'havent van tzelve Duyncquercque syn gelopen in equipage van ontrent 13 eeters ende 5 a 6 (uren?) op de reede gelegen hebbende syn by hun gecommen

nogh drye ander fregatten van oorloge daer respectivelick voor Capnen op commandeerende Jan BATTERY Jan WILLEMSEN Pr POREIN ende hebbende gesaemdelick hunnen cours gestelt naer de Noortzee hebben gerescontreert een Engelsche vloote daer uuyt sy hebben genomen een engelsche huye (hoy, Engels, klein kustvaartuig) geladen met rogge loot ende andere stuckgoederen de welcke sy opgesonden hebben naer Duyncquercque ende nogh twee engelsche visschers geranconneert beneffens noch een huye ollantsche schuyte de welcke ginck naer Jarmuyden (Yarmouth) om harinck ende eenige dagen daernaer sonder precys te connen seggen syn gecommen by Capn Jan BART by hem hebbende nogh drye andere Fransche oorloochschepen met wie sy alsdan tzament syn voorts gaen cruyssen soo dat sy van dage negen dagen gewaer geworden hebben een Oostersche vloote (...) naer overgehaelt te hebben den schipper met nogh vier mannen van syn volck in syn schip van oorloge ende gelaten thebben inde prynse vier mannen ende eene jongen van 'tequipage vanden selven schipper (...) ontrent 8 a 9 uren twee mylen vande selve havent liggende ten anckeren ende tie stoppende syn aldaer geattacqueert (...) ontrent den twee uren naer noene syn gearriveert Gevraeght seght dat sy door quad weder hebben moeten over boort smyten eenige onvolmackte riemen ende datt er nog een deel an bapboort (bakboord?) syn gebleven ende voorder datter geen goederen van tzelve schip van prynse in hun schip van oorloge syn overgehaelt (...)

tmarcq van *Jaspar JANSSEN*

Engelse hoy

Schilderij van Aelbert Cuyp van 1655 met talrijke hoys en een indiaman (*Wikipedia*).

Verhoor van Jan CORNELISSEN, matroos van Capn SAUS

Jan CORNELISSEN fs Cornelis out 26 ja eren gheboren van Larewyck (Larvik) in Norweghe ende woonende tot Duynkercke met vrau ende kinderen ghehoort ende gheexamineert als de voorgaende tuyght ende verclaert op eede ten desen behoorlick ghepresteert dat hy is matroos op de fregatte van oorloghe ghenaemt Den Dolphin *(...) ledent vuyf weken met tselve fregat in zee is ghegaen in equipage van 120 man sonder de jonghers (...) een Engelse huye (hoy: lichter) groot ontrent 20 last (...) Capn Jan BART ghemonteert met 36 stucken by hem hebbende noch dry fregatten respectivelick ghemonteert met 34 a 32 ende 22 a 24 stucken met wie sy voort gheseylt synde hebben gisteren ledent seven daghen op Doggher Sant (Doggersbank) gherenscontreert een Oostersche vlote bestaende in ontrent de 80 seylen (...) sonder den naem vanden schipper te:weten die met vuyf man van syn volck is overghehaelt gheweest (...)*
Ghevraeght seght dat sy door quaet weder hebben ghenootsaeckt gheweest over boort te smyten een deel vande voorseyde riemen ende datter gheene goederen uuyt de vermelde prinse syn overghehaelt geweest inden schepe van oorloghe ende niet voorder vande saecke (...)

t'merck van *Jan CORNELISSEN*

Verhoor van Adriaen CUYPERS, matroos van Capn SAUS

Adriaen CUYPERS fs Arent out 21 jaer gheboren tot Bremen jongheselle woonende tot Duynkercke van over de ses jaeren matroos (...) een catschip ghenaemt De Post van Riga *groot 180 last (...) ontrent twee myllen van Duynckercke om het tye te verwachten (...) synne depositie naer lecture onderteeckent.*

Aderjan KIPERS

Verhoor van Joannes SAPEY, matroos van Capn SAUS

Joannes SAPEY fs Jan out 22 jaer gheboren tot Duynkercke ende aldaer woonachtigh by syn vaeder ende moeder matroos (...) Den Dolphin *met 14 stueken en eenighe bassen (...) sonder dat hy weet datter eenighe goederen van de selve prinse souden overghebracht syn gheweest tsy door het volck vanden Capn eersten nemer tsy door den hernemer nocht dat sy oock van hun qualyck souden ghetracteert syn gheweest ende niet voorder vande saecke wetende heeft dese synne depositie naer lecture onderteeckent*

Jooanes SAPEY

Verhoor van Pieter JANSSEN, bootsman van het katschip

Actum den 24 9bre 1692

Pieter JANSSEN fs Jan out 42 jaeren gheboren by Horn (Hoorn) in Hollant ghehoort ende gheexamineert op eede ten des en ghepresteert soo waerlyck moest hem Godt Almaghtigh helpen dat hy is bootsman op een catschip ghenaemt Den Post van Riga *groot ontrent de 200 last toebehorende aen Pieter BUTTERPOT tot Horn daer schipper op is Jan WILLEMSEN alwaer den deposant van hem aenghenomen is gheweest om te vaeren naer Riga ballast scheeps alwaer sy ghearriveert synde hebben inghenomen hunne jeghenwoordighe volle laedinghe bestaende in 118 bonden kemp eenigh vlas sonder te weten hoe veel ontrent 300 tonnen lynsaet ende een deel ghestort sonder te connen segghen hoe veel 24 last ghestort kemp saet 25 last rogghe ghestort ontrent 80 a 82 sacken erten met eene partye riemen waer van eenighe overboort syn gheworpen door het hart weder ende dat sy met de selve laedinghe van tselve Riga syn vertrocken den 30en october lestleden met ontrent de 90 a 100 schepen omme de selve laedinghe te bringhen naer Amsterdam gheconvoyeert met dry convoyers danof den commandeur hadde een schip met 36 stucken ende ghecomen wesende op het Sant syn aldaer gheronscontreert gheweest van een Frans oorloogh schip op den 15en deser smorghens met den daeghe ghemonteert soo hy heeft hooren segghen met sestien stucken sonder den naem vanden Capn te weten den welcken hun schip bemant hebbende met vuyf mannen van syn volck van oorloghe ende overghehaelt den schipper met vier man van syn equipage heeft den deposant ghelaeten ghelaeten (sic) met noch vier mannen in tschip van prinse ende ghestelt hebbende hunnen coers naer Duynkercke ende ghecomen synde vrydagh lestleden ontrent den neghen uren smorghens inde Vlaemse bancken ontrent twee a dry mylen van tselve Duynkerkcke syn aldaer ontmoet gheweest van een snau van oorloghe van dese landen ghemonteert met ses stucken canon daer voor Capn op commandeert Carel JONCKHEERE soo hy hem heeft hooren noemen den welcken hun heeft hernomen bemant met syn volck van oorloghe ende ghecovoyeert naer dhaventdeser stede alwaer sy ten selve daeghe naer middagh ontrent ten 3 a 4 uren syn ghearriveert*
Ghevraeght oft hy qualyck ghetracteert is gheweest van het volck van oorloghe ende of ter eenighe goederen vande laedinghe syn over ghehaelt gheweest inde respective schepen van oorloghe.
Seght naer syn beste wetenschap dat neen
Seght het schip voorsien te wesen met een plicht ancker en daghelycks (?) ende twee werp anckers dry nieuwe tauwen twee nieuwe cabeltauwen ende een nieuwe perdelynne een walvischlynne niet nieu. Alle seylen aen de reen nieu als mede een nieuwe focke met een voormersseyl te waernoot ende twee botaels twee staghseyls ende dat tselve schip nieu ghemaeckt is tot Horn hedent 15 weken als wanneer sy noch de timmerlieden daer in vonden ende dat het lanck is inde kiele 128 voeten waermede vande saecke niet voorder wetende heeft syne depositie naer lecture onderteeckent

Pieter JANSEN

Verhoor van Claeys JANSSENS, kok van het katschip

Claeys JANSSENS fs Jan out 30 jaer gheboren tot Swaegh (Zwaag) een alf ure buyten Horn ende aldaer woonaghtig met vrau en kinderen ghehoort ende gheexamineert als den voorgaenden tuyght ende verclaert op eede ten desen behoorlyck ghepresteert als synde vande ghereformeerde religie soo waerlyck moest hem Godt Almachtigh helpen dat hy is gheweest cock op seker catschip ghenaemt De Post op Riga *daer schipper op is Jan WILLEMSEN toebehoorende aen N. BUTTERPOT ende dat sy van tselve Horn daermede syn ghevaren ballastscheeps in equipage van thien eters naer Riga alwaer ghearriveert synde hebben aldaer inghenomen dese jeghenwoordighe laedinghe van kemp vlas lynsaet kempsaet rogghe erten ende eenighe riemen boven omme dese te transporteren naer Amsterdam ende syn van de reede vertrocken den 17en 8bre (oktober) naer de Sont alwaer sy ghevonden hebben eene vlote van ontrent de 90 a 100 seylen met dry convoyers nemaer ghecomen wesende ontrent het Sant op den 15en deser syn smorghens met den daeghe gheattaqueert verovert ende bemant gheweest van een frans schip van oorloghe ghemonteert soo hy heeft hooren segghen met 14 stucken canon sonder den naem van den Capn te weten den welcken overghehaelt hebbende den schipper stierman ende timmerman ende twee slechte matroosen heeft den deposant ghelaeten met syn maet den bootsman ende twee slechte matroosen inden schepe van prinse hebbende also ghestelt hunnen coers naer naer (sic) Duynkerke ende ghecomen wesende dry a vier mylen van tselve Duynkercke syn aldaer den XXIen deser synde vrydagh lestleden gheattaqueert ende hernomen gheweest van een snau van oorloghe ghemonteert met ses stucken ende vier bassen daer voor Capn op commandeert Carel JONCKHEERE soo hy hem heeft hooren noemen den welcken hun heeft gheconvoyeert naer d'havent deser stede alwaer sy ten selve daeghe naer den noene syn ghearriveert*
Ghevraeght seght dat het is een nieu schip ende dat sy van het volck van oorloghe niet qualyck ghetracteert en hebben gheweest nochte dat sy iet hebben overghehaelt van de laedinghe vande schepe van prinse waermede vande niet voorder wetende heeft dese synne depositie naer lecture onderteeckent

Claes JANSEN

Verhoor van Pieter SIBERSEN, lichtmatroos van het katschip

Pieter SIBERSEN fs Sibers out 30 jaer gheboren by Enckhuysen ende woonende met vrau en kinderen beoosten Wersloo (Overijssel) ghehoort ende gheexamineert als de voorgaende tuyght ende verclaert op eede ten desen behoorlyck ghepresteert dat hy is slecht mattroos op een catschip ghenaemt De Post op Riga *ende dat hy ghehuert synde gheweest tot Horn van de schipper Jan WILLEMSEN daermede is uuytghevaeren naer Riga in equipage van thien eters ballastscheeps alwaer ghearriveert synde hebben inghenomen dese jeghenwoordighe laedinghe bestaende in 118 bonden kemp een deel vlas ontrent 600 bonden 300 tonnen onghestort lynsaet ende een deel ghestort als mede een deel ghestort kempsaet 25 lasten rogge ende ontrent twee lasten erten ende een partye riemen op het deck van waer sy met dese laedinghe*

vertrocken synde naer de Sont ende aldaer ghearriveert synde hebben aldaer ghevonden een vlote van ontrent 90 a 100 zeylen met dry convoyers waermede

hunnen wegh invoorderende ende ghecomen wesende ontrent het Sant syn aldaer gherencontreert gheweest van een Frans schip van oorloghe met 14 a 16 stucken hetwelck hun hebbende verovert ende bemant mitsgaeders overghenomen den schipper stierman timmerman ende noch twee mattroosen ende den deposant beneffens den bootsman cock cocksmaet ende noch een slecht mattroos ghelaeten hebbende in het schip van prinse (...) heeft dese naer lecture onder-tekent

Pieter SYPERTS

Verhoor van Meynaert JANSSENS, lichtmatroos van het katschip

Meynaert JANSSENS DEN ZEEU fs Jan out 20 jaeren gheboren van Venhuysen (Venhuizen) ende aldaer woonachtigh slecht mattroos vande Catholycke Roomsche religie aen wie vooren ghelesen synde de voorenstaende depositie heeft verclaert deselve alsoo te wesen warachtigh

Meindert JANZ ZEEU

Verhoor van Sybrant NITTERSEN, koksmaat van het katschip

Sybrant NITTERSEN fs Nedert out 16 jaer cockxmaet gheboren van Huysen (Huizen) vande gereformeerde religie heeft insghelick de voorenstaende depositie warachtigh te wesen naer lecture ende daerby persisterende heeft dese onderteeckent

Sybrant NITTERZ

Zeebrief van het katschip (6 augustus 1692)

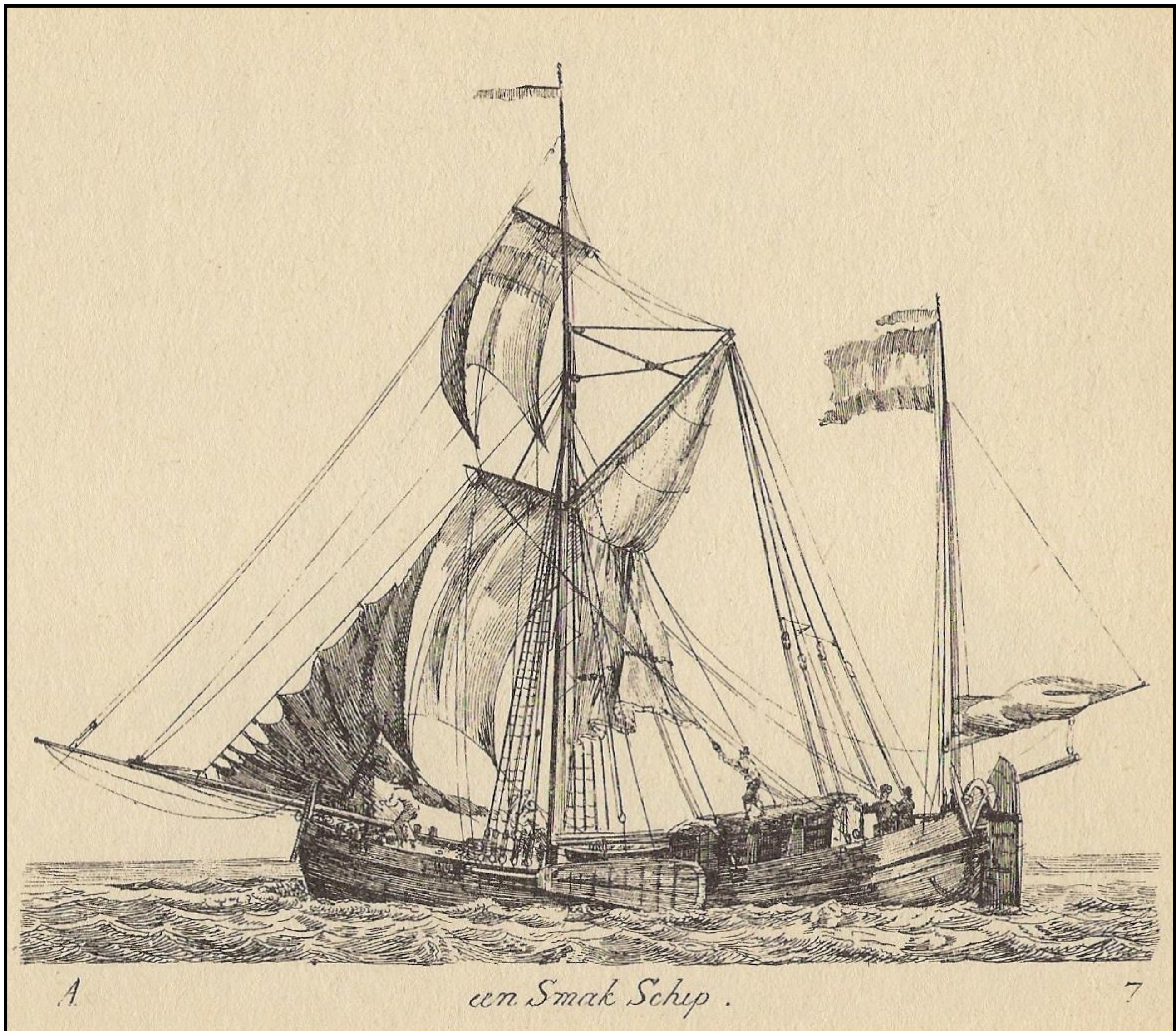
Ter ordonnantie van de Hooge ende Mogende Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlandtsche Provincien

Alder doorluchtichste doorluchtighste doorluchtighe grootmachtighste grootmachtige hoogh ende welgeboorne weledele erentfeste achtbare wijse voorsienige heeren keyseren koningen republycquen princen vursten hertogen graven baronnen heeren burgrmeesteren schepenen raden midtsgaders rechteren officieren justicieren ende regenten aller goede steden ende plaetsen hetzy geestelycke ofte wereidtlycke die dese opene letteren sullen sien ofte hooren lesen: doen wy Burgermeesteren ende Regeerders der stadt HOORN IN WEST FRIESLANDT te weten dat schipper JAN WILLEMSZ POST van (niet ingevuld) (voor ons comparerende) by solemnelen eede verklaert
heeft dat het schip genaemt DE POST OP RIGA groot omtrent HONDERD VIJF EN DERTICH lasten 't welck hy althans voert in dese provintien t'huys behoort soo waerlijck moest hem Godt Almachtigh helpen
Ende want wy den voors(eyde) schipper gaerne ghevordert saghen in syne rechtvaerdighe saecken : soo is ons versoeck aen allen voornoemt ende yder in 't bysonder daer den voornoemden schipper met syn schip ende ingheladen goederen komen sal dat de selve gelieven den voornoemden schipper goedelycken te ontfanghen ende gehoorlijck te tracteren gedogende hem op sijne ghewoonlijcke thollen
ende ongelden in het toor ende voorby varen havenen stroomen ende gebiedt te passeren varen ende frequenteren omme syne negotie
te doen daer ende soo hy te rade vinden sal 't welck wy geerne willen verschuldighen
Des t'oirkonde deser stede Zegel ter oorsaecke hier aen hangende den SESDEN AUGUSTI ANNO XVI C TWEE EN TNEGENTIGH.

TER ORB0NNANfIE VAN MYNE ED(ELE) HEEREN VOORNOEMT

CORNELIS (?)

G. GROENEWEGEN,* Een Smak Schip *(A/7)

3. Het smakschip *De Hope*

Tijdens zijn derde reis kaapt Carel JONCKHEERE een smak, voor de rede van Oostende, varende naar Oostende!

Deze 'vangst' bezorgt de reder heel wat problemen. Er komt een lijvig proces aan te pas, dat verder wordt behandeld. Het schip wordt tamelijk vroeg terug gegeven, maar over de lading is men het niet eens.

Wat mag er eigenlijk worden gekaapt? R. BAETENS ziet het als volgt:

- Alle goederen of schepen in vijandelijk bezit, onder valse identiteit varend of van de vijand afkomstige producten, die door bevriende schepen worden vervoerd, mogen opgebracht worden.
- Dit geldt eveneens voor alle schepen die goederen vervoeren naar of van vijandelijke havens.
- Schepen zonder papieren moeten gekaapt worden.

R. BAETENS, 'Organisatie en resultaten van de Vlaamse kaapvaart' in *Marine Academie-Mededelingen, 1969-1970*, dl. XXII, p. 95).

Er waren slechts vier man op dit schip. De tekst was soms moeilijk te ontcijferen.

Actum den 25 february 1693 (Adm 727)

Informatien ghehoort ende ghenomen nopende den schepe wesende de smacke ghenaemt Dhope *meestere schipper Gotsche HELT, groot 50 last gheladen met twaelf packen soo Engelsche baeyen carsaeyen als stoffien commende van Duyncquercque voorsien met paspoort van Zijn H Electoraele den hertoogh van Beyeren ende willende naer Ostende ende alhier opgebrocht ende in zee verovert door den Capn Charles JONCKHEERE den 25sten february 1693*

Verhoor van Gotsche HELT, meesterschipper van de smak

Gotsche HELT fs Pieter out ontrent 55 jaren ghebooren van Syderstavel (Suderstapel) in Holstein ende aldaer woonachtigh met vrou ende kynderen ghehoort ende ghexamineert op het cas in prohemio deser vermelt tuight ende verclaert op eet by desen behoorelick in onse handen ghepresteert op d'H (Heilige) Evangelien als wesende vande Luytterssche religie ende daerter by den Alderhoogsten gestaeft synde hoe dat hy in de maent april lestleden van Syderstabel voorseyt door Hollant is ghecommen naer dese stadt alwaer hy ontrent de 2 a 3 maenden heeft ghebleven ende daernaer vertrocken naer Duyncquercque alwaer hij Kersdagh lestleden is gearriveert met addres van Monseigneur VANDER HAGHEN ende onder ander aldaer ghecoght een schip op-den 12e January lestleden wesende een smacke by order ende voor de somme by het contract van vercopynge vermelt alhier ghesien welcke cooppenninghen ghetelt syn geworden door den selven Monseigneur VANDER HAGHEN voor rek^n van sijne vrienden van Holstein ghementionneert by seecker compagnie BRAES (?) vanden 8 january 1692 ghelyck hy deposant heeft verstaen ende oock de penninghen heeft sien tellen in der manieren dat den selven VANDER HAGHEN hem heeft ingheladen een parthie packen bestaende in bayen carsayen ende andere Engelsche stoffien omme deselve te brynghen naer dhavent deser stede sonder te weten aen wie hy de ingheladen goederen moet leveren dan de selve goederen te moeten leveren aen Monseigneur Heindrick (HAACX) aen wie hy meint de selve toebehoren ende dienaengaende in syn absentie te verwaghten syne orders aenden persoon van dheer Jacobus STALPAERT coopman binnen des er stede welcke goederen bestaende in 12 packen soo en heeft hy deposant niet veraccordeert voor de vraght noghte daerover ghemackt eenighe charte partie (charterpartij) ofte cognossement geteeckent met welcken schepe ende ladynghe hy deposant op gistren ontrent den een uren naer middagh is ghecommen uuyt Duyncquerque in equipage van nogh drye mannen die hy aldaer heeft geheurt nemaer commende desen morgen met het oprysen vanden daghe tusschen de reede ende de bancken is aldaer gherescontreert gheworden van een schip van oorloghe van des en lande ghemonteert met ses stueken canon sonder den naeme vanden Capn te weten den welcken den selven schepe heeft verovert ende daerin ghestelt syn volck ende hedent ghebraght

Ghevraeght seght dat hy is varende als borgher van het voorseyde Syderstabel volgens synen poorterbrief in daten den 25 february 1692 ende met zeebrieven vanden vorst van Holstein van daten den vierden maerte van den selven jaeren beede alhier ghesien

Ghevraeght wie dat heeft ghedaen van raseure in synen poorterbrief mitsgaders in synen zeebrief wegens de lasten van synen schepe tot de nombre van vyftigh seght dat hy sulcx selfs heeft ghedaen alsoo de groote vande schipslasten in blanco was ende heeft het selve gheappliceert op dese jegenwoordighe smacke tot vyftigh last alsoo hy den selven poorter ende zeebrief van Holstein hadde mede ghebroght

Ghevroght ofte hy met het selve pas noyt ander schip hier te vooren gheeft ghevoert

Seght dat jae oock ghenaemt De Hope *groot hondert en dertigh last toebehorende aenden selven Monseigneur Heindricx HAACX van Amsterdam welck schip tot Amsterdam hy deposant heeft ghelaeten*

Ghevraeght seght dat Sr VANDER HAGHEN tot Duyncquerque aen hem deposant

ter hant heeft ghestelt een paspoort van Syn H^t Electorale den hertoogh van Beyeren in daten den 7den deser oock alhier ghesien
Ghevraeght ofte hy niet verstaen heeft tot Duyncquercque dat d'ingheladen goederen syn prys goederen
Seght sulcx niet te weten noghte voorder vande saecke
Seght syn schip voorzien te wesen met een groot seyl twee knuyfocken 1 blende 1 topseyl ende een besaene vier anckers een kabeltauw
1 peirdelyne ende 2 swaere tauwen ende alle rees vol seylen ende niet voorder vande saecke wetende heeft dese syne depositie naer lecture
ondertekent

Verhoor van Heindrick DIDELCH, stuurman van de smak

Actum den 26 february 1693

Heindrick DIDELCH (?) fs DIDELCH out ontrent 40 jaren ghebooren van Frederyckstadt in Holstein ende aldaer woonachtigh met vrauwe ende kynderen (...) wesende vande Luyttersche religie (...) hoe dat hy voor slechtmatroos uuyt Holstein is ghecommen met een smacke tot Duyncquercque ende hedent drye daghen hem heeft bevonden by schipper Godtsche HELT aen wie hy hem heeft verbonden om als stierman te doen een voyage naar Oostende ende van daer naer Theydens (Heide?) in Holstein (...) voor een tyt van een jaer (...) tzeventigh pattacons (..) eergistren ontrent den middagh uuyt Duyncquercque is ghecommen ende commende gistren morghen ontrent de reede deser stede
(...) heeft dese syne depositie naer lecture ondertekent

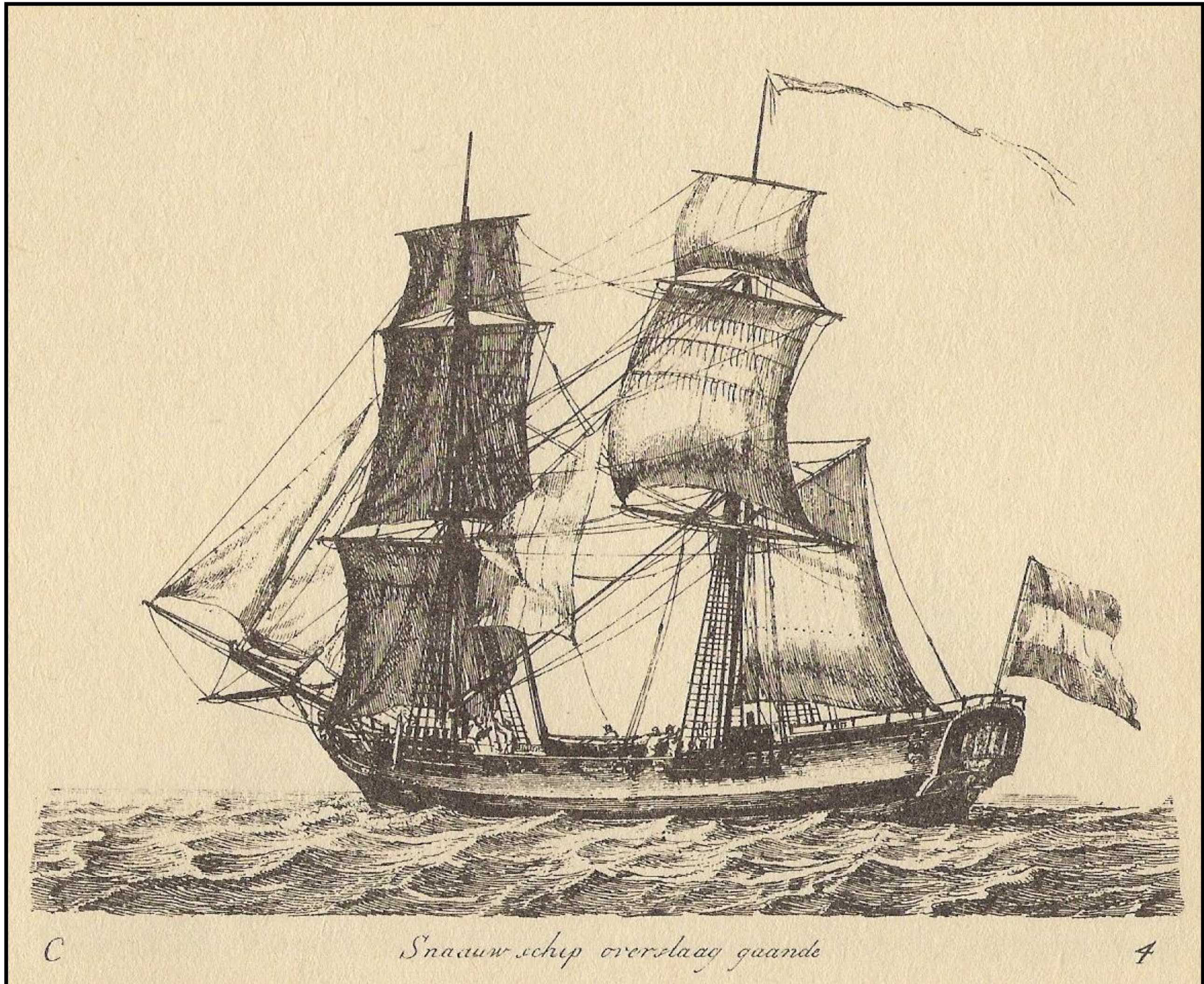
Verhoor van Hans HANSSENS, simpel matroos

Hans HANSSENS sone Jan ghebooren op het eylant De Greule (?) in Holstein oudt ontrent 23 jaeren (...) wesende vande Luyttersche religie (...) hem heeft verheurt aen schipper Gotsche HELT (...) ten advenante van neghen rycksdaelders te maende (...) sedert drye daeghen uuyt Duyncquercque (...) gister morghen commende ontrent de reede deser stede (...)
Hans JANSEN

Verhoor van Moye BAUWENS, matroos van de smak

Moye BAUWENS sone Moye ghebooren op Sidereus (?) in Holsteyn oudt ontrent 18 jaeren woonende aldaer (...) wesende vande Luyttersche religie als matroos hedent drye a vier daeghen heeft verheurt aen schipper Gotsche HELT omme met een smacke te doen een voyage op dese stadt ende van daer naar Tonnynghen (Tönning) in Holsteyn ghenietende voor de voyage vier rycxdaelders (...) commende gister ontrent de reede deser stede (...) met syn marck heeft onderteeckent als niet connende schryven (...)

G. GROENEWEGEN,* Snauw schip overstaag gaande *(C/4)

Overstag gaan: over andere boeg gaan

4. De Duinkerkse snauw

Tijdens zijn vierde reis kaapt hij, samen met nog twee andere Oostendse kapers, een Duinkerkse snauw. Slechts de kapitein en nog een jongen werden ondervraagd. Hier wordt aangetoond dat niet alleen koopvaardijschepen werden gekaapt. Het schip heeft echter voor de reder weinig opgebracht. Hoewel de kapitein tijdens zijn reis veel schepen heeft gebrandschat, zoals uit de ondervraging van de kapitein blijkt, wordt in de verkoop met geen woord gerept over die relatief grote som (zie het hoofdstuk: *Opbrengst van de prijzen*). Vermoedelijk heeft hij het geld meegegeven met iemand van de bemanning die zij laten vertrekken hebben aan boord van een vissersloep naar Duinkerke.

Uit onderstaande ondervragingen blijkt duidelijk dat het in die oorlog alleen maar ging om buit. De gevangengenomen bemanning is slechts tot last en kost geld. De verstandhouding tussen Duinkerke en Oostende was trouwens niet slecht (zie in dat verband W. DEBROCK, 'Toen Duinkerke nog Vlaams was, mensen van Oostende en Duinkerke in oorlog en vrede', in *Neptunus*,1980).

Informatien ghehoort ende genomen nopende seecker snau ghenaemt St Jacob *ghemonteert met ses stucken canon, daerop als Capn commandeerde Jan VAN DER PEIRE van Duyncquercque in zee verovert door de Cap(itey)nen Charles PIETERS Charles JONCKHEERE ende Michiel MANSVELT ende alhier opgebrocht den 20 juni 1693*

***Verhoor van Jan VANDER PEIRE, kapitein van de snauw* St Jacob**

Actum den 20e juny 1693

Informatie

Jan VANDER PEIRE soone Michiel out 48 jaeren ghebooren van Mechelen jeghenwoordigh woonachtich tot Duynckercke van over de 20 jaeren ende aldaer ghetrauwt gehoort ende geexamineert op het cas in prohemio vermelt tuyght ende verclaert op eedt in onse handen ghedaen ende daertoe by den Alderhoochsten gestraeft (gestaeft) dat hy is Capn op seker snau genaemt St Jacob *gemonteert met' 6 stucken canon ende vier baessen toebehoorende aen dheer Jacob PLETS ende dat hy met de selve snau is uuytgevaeren uuyt tselve Duynckercke wonsdaeghe lestleden seven weken emmers vande reede van diere in equipage van 42 mannen ende stellende hunnen cours naer den noorden heeft in syn voyage verovert ses prysen twee met criften (kreeften?) van Hollant die hy heeft geranconneert het eene voor 2400 gulden ende het ander 1300 gulden Hollants ghelt een ander gelaeden met visch van Maeslantsluys voor dertich ponden steerlincx ende voorder noch een schout (schuit?) vol coolen commende van Nieuwcasteel (Newcastle) ende gaende naer Antwerpen de welcke jegenwoordich is tot Duynckercke voorder afgenomen van die van Oostende een gallioot ballast schip gaende naer Vranckryck ende oock ernomen van die van Ostende een binlander gelaeden met steen commende van Boulougne ende willende naer Duynckercke welcke drye leste prinsen tot Duynckercke syn gearriveert ende voorder cruyssen in dit syn voyage tusschen de Hoofden ende bancken voor noch eenige daghen omme alsoo wederom naer tvoorseyde Duynckercke te keeren is gisteren naer noene ontrent den vyf uren naer eenighe uren gejaeght gheweest te syn ende naer een defensie van 7 a 8 glaesen teghen drye schepen van dese landen daer op voor Capnen respectivelick commanderen Michiel MANSVELT Carel PIETERS ende Carel JONCKHEERE ende namentelick doende geweest teghen den selven MANSVELT naer dat Carel PIETERS hem eerst aen boort heeft gheleyt sonder nochtans datter van wedersyden eenige dooden ofte gequesten syn geweest de welcke hun hebbende verovert ende in syn schip gestelt volck van alle drye de schepen syn gesaemdelick gecommen naer de haeven deser stede alwaer sy met het gonne van Capn Michiel MANSVELT op heden ten een ure naer middach syn gearriveert*
Gevraeght waer alle de reste van syn equipage syn gebleven aengesien maer alleene met een jonghen is opgebrocht
Seght dat sy de reste van syn equipage hebben ghestelt in een visschers sloupe om dat sy te vroeger tot Duyncquercque soude wesen ende niet voorder vande saecke wetende heeft dese syne depositie naer lecture onderteeckent.

Jan VANDE PEERE

Verhoor van Erasmus PIETERSEN, matroos van de **St Jacob**

Erasmus PIETERSEN soone Pieter oudt 16 jaeren gebooren van Coppenhage ende aldaer woonachtich met syn vader als hy thuys is ende zeevaerende matroos gehoort ende geexamineert tuyght ende verclaert op t'H (Heylig) Evangelie als wesende van Lutersche religie (...) in equipage van 40 mannen (...) syn tusschen de Hoofden gerescontreert geweest van drye schepen van oorloge van desen lande de welcke hun gisteren naermiddach hebben verovert bemant met hun volck van oorloge ende tsamen geconvoyeert naer de haven deser stede alwaer sy als heden ten een ure naer middach syn gearriveert

Gevraeght waer de reste van hun equipage syn gebleven aengesien hy alleene met den Capn alhier is opgebrocht

Seght dat de reste van hun volck door de Cap(itey)nen nemers gestelt syn geweest in een visscher ende by Duynckercke aen lant gestelt ende indien den visscher niet vol en hadde geweest dat den deposant daerin soude overgegaen hebben ende niet voorder vande saecke wetende heeft dese syne depositie naer lecture onderteeckent

Raseme PETERSE

IV. 0PBRENGST VAN DE PRIJZEN

1. De Engelse bark

Op 22 oktober 1692 komt JONCKHEERE te Falmouth aan, met achter hem de buitgemaakte Engelse bark (hoy), geladen met koren, gerst en enkele rollen tabak. Volgens de verklaring van LEBLANCQ was er ook 'de le pomelle’ (= paumelle, zomergerst), aan boord. Op het aanplakbiljet van 6 december wordt er een partij tabak vermeld, hoewel die niet voorkomt in de algemene verkoopakte afgesloten op 4 mei 1693, vermoedelijk 'verbruikt' door de bewakers vóór de verkoop.

In het eerste scheepsjournaal lezen we op datum van 25 oktober, dat de Engelsen 'eenige pretensie (aanspraak)' maken op die prijs, omdat het een Engels schip is. Toch wordt er nog 50 pond sterling (omgezet geeft dit 500 pond tournois permissiegeld) voor betaald.

Om een idee te geven wat dit in onze hedendaagse munt betekent raadplegen we P. VANDEWALLE, *Oude maten, gewichten en muntstelsels in Vlaanderen, Brabant en Limburg*, Oostende, 1984, waarin als goudwaarde voor een pond Vlaams voor de periode 1690-1697, 3456 g wordt opgegeven. Een pond tournois wisselgeld zijnde een zesde van een pond Vlaams (of groot) zou dan overeenkomen met 0,576 g goud of vandaag een waarde vertegenwoordigen van 360 fr. (625000 fr./kg, december 1984). De goudprijs vandaag - 30 september 2013 - bedraagt 33.000 €. Een pond tournois (0,576 g goud) is nu (2013) 19 € waard. Een pond sterling is 10 ponden tournois permissiegeld waard of nu 190 €.

In die oude teksten worden verschillende muntsoorten vermeld, zoals ponden tournois, ook nog gulden genoemd (van Doornik): in gulden permissiegeld (wisselgeld) en in gulden courant. Permissiegeld is, volgens WNT, vreemd geld dat met verlof van de overheid gebruikt kon worden, en beter bekend is onder de benaming wisselgeld 'Spaanse wissel ouden cours'. De nieuwe koers of 'courant' is

Onkostenrekening van Carel JONCKHEERE (15 oktober-25 oktober 1692)

Falmouth 15/25 October 1692
I Charles JONKHEER Commander of the Dutchesse of Bavaria *a privuteere belonging to Mr Paul BAUWENS of Ostend & c (etc.) acknowledge to have received of Mr Peter HILL the sum of forty shillings for the use of the said frigatt witnes my hand*

Charel JONCKHERE

Onkostenrekening van Anthone BARROEN (17 oktober-4 januari 1693)

I Anthony BARRON master of a small prize taken from the French by Capt Charel JONCKHEERE Commander of the Dutchesse of Bavaria *a small ~~prize~~ (sic) privuteere belonging to Ostend acknowledge to have received of Mr Peter HILL by order of sd (said) Capt and for the use*
of said prize the sum of twenty five shillings this 17th day of 8ber (October) 1692

Anthone BARROEN

Received more of Peter HILL for the use aforesaid twenty five shillings in Falmouth this 22th day of October 1692 by me

Anthone BARROEN

gedevalueerd en bedraagt in die periode 12/13 van het permissiegeld. In de prijzenregisters zijn de bedragen opgegeven in permissiegeld. Het pond wordt onderverdeeld in 20 schellingen (stuivers) en ieder schelling in 12 deniers. We komen ook nog de 'patakon' tegen, volgens VAN DALE een zilveren munt, in de 17de en 18de eeuw in de Nederlanden gangbaar, ter waarde van 50 stuivers of 2,5 gulden.

Er werden echter veel onkosten gemaakt, zoals het maandsalaris van de bemanning die bij de bark achtergebleven is en waarvoor in totaal 229 pond wisselgeld wordt betaald (zie algemene verkoopakte). Richard BUTLER krijgt nog 318 pond en als dit eveneens onkosten zijn, zou die prijs meer kosten dan hij opbrengt!

In de bundel Adm 727 vonden we twee rekeningen, waaronder een zeer belangrijke waarop o.a. de handtekening van Carel JONCKHEERE staat vermeld, in het Engels opgesteld, voor een bedrag van 26 pond sterling en nog eentje in het Vlaams voor 2 pond eveneens ondertekend door de kwartiermeester Anthone BARROEN. Dank zij die Vlaamse tekst kunnen we 'for the use of' vertalen door 'tot den behoefte van’ wat hier vermoedelijk betekent 'voor de bewaking (onderhoud) van'.

Die twee rekeningen geven samen 28 pond sterling zijnde 280 pond wisselgeld, en benadert zeer dicht wat Richard BUTLER moet krijgen.

Gelukkig is de volgende prijs een zeer goede vangst en maakt dit het pover resultaat van de Engelse bark goed.

Onkostenrekening Anthone BARROEN (verso)

Received this 27th 8ber 1692 of Peter HILL the sum of twenty five shillings for the use within mentioned p ('per' of 'pro') me 1 - 5 - 0

Anthone BARROEN

Received this 7th November 1692 of Peter HILL the sum of fifty shillings for the use within mentioned I say received by me 2 - 10 – 0

Anthone BARROEN

Received the 23th November 1692 of Peter HILL with disbursments (voorschot) he hath pd (paid) for ye dyet (diet) of my self and 4 others to Mrs Slecaris (Clarisse?) Francis GOLDSMITH and for shooes and money to be are our expences to Ostend the sum of seaven pounds seaven shillings & six pence I say rec'd (received) and allowed p (me) 7 - 7 - 6
e he hath pd for two horses p myself and a guide to Plymouth 24 s 1 - 4 - 0
Anthone BARROEN

pd (paid) Anthony BARROEN & his men more 0 - 8 – 0 pd
(paid) Mr GOULDSMITH lowd (allowed) dyet & c (etc.) 6 - 10 - 0
more 0 - 10 – 0 pd
(paid) Richard SOWELL going ab[d] (aboard) 8 nights 0 - 8 – 0 pd (
paid) a carpenter 18 s, to Ante BARROEN 25 s 2 - 6 – 6

I acknowledg to have received of Peter HILL by severall disburstments and mony to my self & men in all with my former rec s (receipts) twenty six pounds sterling witnes my hand 4th January 1692 (1693).

Anthone BARROEN

Tweede onkostenrekening A. BARROEN in het Nederlands (3/11/1692)

Ick ondergeschriven schipper van den prise genomen door Cap[t] Charles JONCKHEERE commenderende van den snouw BAVARIA van Ostend ende tot Valmouth opgebrocht bekenne ontfanghen te hebben van Mons(eigneur?) Richard BURLUCE (?) (= BUTLER?) koopman tot Plymouth den summa van twee ponden sterling tot den behoefte van den voorgenampt prys

Anthone BARROEN

2. Het katschip *De Post van Riga*

Op 21 november 1692 wordt het katschip of 'houthaalder' *De Post van Riga* door Carel JONCKHEERE hernomen op de Fransen. Die vangst brengt voor de reder aardig wat op, in het bijzonder als we de opbrengst vergelijken met de gemiddelde waarde van een prijs tijdens de Negenjarige Oorlog.

Volgens het prijzenregister (Adm 584) bracht het schip (de Engelse bark inbegrepen), na aftrek van de onkosten nog 44823 gld. op. Er is nog een verbetering aan dit bedrag door de reder aangebracht (zie verder in dit hoofdstuk bij de *verdeling van de opbrengst*). Enkele onkosten worden nog afgetrokken zodat het uiteindelijk toch nog 44357 gld. wordt, dat omgerekend, heden zou overeen komen met 842.783 €. Volgens R. BAETENS (op.cit.) was de totale opbrengst tijdens de Negenjarige Oorlog voor 156 schepen (80 % Franse) 2403600 gld. of een gemiddelde waarde van 15408 gld. Het katschip bracht driemaal zoveel op!

Hoe wordt dit bedrag nu uiteindelijk verdeeld? Op het einde van de algemene verkoopakte staat vermeld dat de opbrengst wordt verdeeld tussen de reders en de kapitein, officieren, matrozen en soldaten half en half. De term 'officier' wordt heel ruim genomen en is iedereen aan boord met uitzondering van matrozen, soldaten en jongens.

Op de *Hertoghinne van Beyeren* zijn er 23 op een totaal van 51 man. Anderzijds wordt er gezegd dat 1/10 aan de matrozen toekomt en de 9/10 aan de reders. In ons geval zal de verdeling waarschijnlijk gebeuren volgens de 10de penning voor de bemanning en is de zin van de algemene verkoopakte een standaardformule (toepasselijk op andere overeenkomsten zoals bij de bemanning van kapitein MANSVELT die vaart op de helft).

De bemanning krijgt een tiende of 4435 gld., evenredig (?) verdeeld geeft dit in het ongunstigste geval (1/50 in plaats van 1/40, zie het eerste proces in deel V) nog 89 gld. of ongeveer 1700 €. Ter vergelijking hebben we het gemiddelde maandgeld berekend en dit kwam op 17 gld. of 323 €. Daarbij krijgen zij nog de 'pluntrage' (1104 gld.).

Prijzenregister (Adm 584)

Is van alhier uuytgevaeren den Capn Charles JONCKHEERE ende heeft in zee verovert ende ernomen van twee Fransche capers seker catschip genaemt "Den Post van Riga" geladen met vlas, kempzaet, lynsaet, kemp ende andere coopmanschappen groot ontrent 200 lasten meestere schipper Jan Willemsen POST commende van Riga ende willende naer Amsterdam ende alhier opgebroght den 22 (21)sten 9bre 1692.
Item heeft nogh verovert een ander schip genaemt (...) geladen met terwe groot ontrent 30 vat (ton) ende in Engelant opgevoert ende aldaer gebleven.

Randnota

nr 167/1692
Gherekent van dese twee prynsen by den depositarys Christiaen BACHUSIUS op den 4 meye 1693.

Ontfanghen	55492 - 5 - 3
10e	5245 - 0 - 0
Mysen	5424 - 3 - 0
Liquidum	44823 - 2 - 3

‘Pluntrage’ betekent dat na een kaping de bemanning van het kaperschip de persoonlijke zaken van de bemanning van dezelfde rang (bvb. matroos van matroos) van het gekaapte schip mocht nemen. Het moest wel op een christelijke manier gebeuren en was ook beperkt (zie ook ‘plunderagie’, p. 119).

De bemanning is met dit hoge bedrag niet eens tevreden en spant tegen de reder een proces in (zie volgend deel), dat zij winnen en nog een twaalfde per man toegewezen krijgen. Daar de kapitein niet mee procedeert, deelt hij niet zoals de bemanning officieren inbegrepen - in de verdeling, maar werd hij waarschijnlijk door de reder zelf betaald.

De koning krijgt vooraf een tiende van de buit en dan gaat er nog 2 % af, bruto provenu (?) genoemd in de verkoopakte, voor de mutaliteitskas en was bestemd voor de gekwetsten, gevangenen, weduwen en wezen (cf. W. DEBROCK, 'Een mutaliteitskas van de Oostendse reders ter kaapvaart, 1657-1716', in *Handelingen van het genootschap voor geschiedenis, Société d'Emulation te Brugge*, XLVII, 1960, pp. 74-103).

In deze belangrijke bundel (Adm 727) steken nog een aanvraag tot lossing van het katschip van 25 november 1692, alsook de aanvraag van opbrengst- en loodsgeld van 26 november daaropvolgend met de diepgang van het katschip (13 ½ voet), waarvoor Martyn BITOU en nog 11 matrozen, 134 pond krijgen.

Op 6 december wordt beslist de verkoopbiljetten te afficheren vermits er niemand de lading en schip opeist.

Op 29 december zal de verkoop van de lading beginnen en op 8 januari 1693 wordt het schip zelf verkocht.

De algemene verkoopakte afgesloten op 4 mei 1693 is het publiceren waard. waard. Dit lijvig document, waarvan het begin werd samengevat, bevat de namen van talrijke kapers, de namen van de achtergebleven bemanning in Falmouth voor de verkoop van de tarweprijs, en al de operaties die nodig zijn voor het lossen, wegen, bewaken, opslaan, onderhoud (drogen van de zeilen), enz. De 'f' (florijn, gulden), staande vóór de bedragen, werd weggelaten.

De lading moet zeer belangrijk zijn geweest want de weger Hieronymus DHONDT krijgt 112 gld. voornamelijk voor het wegen van 118 balen kemp, ook nog hennep genoemd waar touwen zeilen van worden gemaakt, voor een totaal gewicht van 206176 pond of nagenoeg 100 ton!

Aanvraag tot lossing van het katschip (25 november 1692)

Aen mijn Edeele Heeren Rechters Assesseurs 's Conincx tot Ostende
Supplierende verthoonen reverentelycq de reeders vanden Capn Carel JONCKHEERE hoe hy varende ten oorloge op Syne Majesteyts vyanden in zee heeft gerescontreert ende hernomen een catschip genaempt
De Post van Riga *groot ontrent de 350 vat gelaeden met kemp rogge en ander coopmanschappen daarop schipper is geweest Jan Willemsen POST welcke schepe opgebracht is binnen dese haeven op den 20 9bre 1692 alles nottoirelycq van goede prinse als synde beter als acht daegen in bewelt (macht, bezit) geweest van Syne Majesteyts vyanden oversulcx souden de supplianten geern genieten consent lossinge met affixie van proclamatie briefven op de plaetsen gecoustuymeert cause hun keeren tot Uedele*
Ootmoedelycq biddende gedient zy aende supplianten te consenteren vande voornoemde prinse de lossinge van dierre mitsgaeders te verleenen Uedele briefven van proclamatie twelcke doende etca

P RAES procureur 1692

Randnota's

Sy hierby gevought d'informatien van offitie wege genomen omme de selve gesien voorder geordonneert te worden
Actum den 25en 9bre 1692

DUENAS

De Rechters Assesseurs 's Conincx Admiraliteyt ghesien dese requeste ende informatien van offitie wege genomen mitsgaeders den quartierbrief ende zeebrief met 't relaes daer by vermelt ende op alles gelet consenteren inde lossinge by de selve requeste vermelt ende accordeeren eensweegs de vercoghte brieven van attache met clausulen van proclamatien als naer style Actum ter vergaederinge deser 25en 9bre 1692

E DE DUENAS

Hyerby ghevought d'informatien

Daarbij kwamen nog 717 bussels vlas, wegende 18924 pond. Het totaal gewicht van de lading wordt opgegeven als zijnde 200 vat, ongeveer 200 ton. De tonnenmaat van het schip in de documenten varieert van 130, 180 tot 200 last. Wij nemen aan, dat dit wel 180 last of 360 ton kon zijn wegens de grote lading (zes pakhuizen worden gehuurd!).

De belangrijkheid van de lading is ook af te leiden uit de verhouding van haar prijs tot de scheepswaarde. De lading is viermaal meer waard.

De vijf Hollandse gevangenen worden ondergebracht in de herberg *De Wilde Prussenaer* en voor hun verteer aldaar wordt 17 gld. betaald. De zes Franse gevangenen worden in de gevangenis gezet. Fernando DESCHONAMILLE, provoost-generaal, en zijn officieren, krijgen 20 gld. voor de bewaking en het voorgeleiden. Zodra de ondervragingen afgelopen zijn krijgen de gevangenen minstens 2 gld. reisgeld en een paspoort en worden door een officier de stad uitgeleid.

Een ander belangrijk stuk is de verkoopakte van het schip van 8 januari 1693, waarop de volledige inboedel staat vermeld. Dit stuk is te vergelijken met de verkoopakte van de snauw van Duinkerke (zie volgend hoofdstuk).

Aanvraag van opbrengst- en loodsgeld (26 november 1692)

Aen mijn Edeel Heeren de Rechters Assesseurs 's Conincx Admiraliteyt tot Oostende etc
Supplierende verthoondt reverendelycq Martyn BITOU gevoeren hebbende in qualitheyt van Luytenant met den Capiteyn Karel JONCKHERE met patente van dese landen op de vyanden van Syn Majesteyt ende alhier hebbende opgebracht een ernomen Hollansche catte schip geladen met hennep kooren ende andre coopmanschappen ende alsoo aen den suppliant is toecommende met noch elf andre matrossen het ordonneyre opbringhtgelt als mede het loodtsgelt het voorseyde schip dieptgaende derthyen en alf voten keeren hun tot Ulieden Edeele Heeren
Biddende ootmoedelycq gelieven te verleenen ordonnatye op den deposytarys van den voorseyden schepe Sr Xtiaen BACHUSIUS sonder dewelcke niet en connen geracken tot betaelinghe mits welcke doende etc

Frans FERRON

Randnota's

De Rechters Assesseurs 's Conincx Admiraliteyt ordonneren den depositaris desers aengaende 't siege 't informeren met syn advis omme tselve ghesien voorder gheordonneert te worden
Actum den 26 9bre 1692

DUENAS

Onder corectie van Ulieden Edelheeren wordt den supplianten doe geleyt voor op breng geldt hontert en thyen gulden mede voor lochtsgeldt (loodsgeld) twalf gulden tsamen een hondert twee en twyntigh gulden
Actum in Ostende den 26 9bre 1692

Cristyaen BACKHUSIUS

Fiat betaelynghe ter cause in desen vermelt vande somme van eenhondert en twee en twintich gulden intreekende deze met acquit sal valideren in rekeninghe
Actum de 27 9bre 1692

C BALTYNS

Nogh betaelt aen den lydonandt Martynes BITOU twalf gulden dat aen hem hebben toegeleit Ostende den 27 9bre

Dat is het marcq + van Martyn BITOU

Algemene verkoopakte (4 mei 1693)

Reeckenynghe bewys ende relique die mitsdesen doet ende overgheeft Sr Christiaen BACHUSIUS aen mijn Edele Heeren de Raeden en de Rechters Assesseurs 's Conincx Admiraliteyt residerende binnen de stede ende port van Oostende als depositaris vanden schepe van oorloghe ghenaempt De Hertoginne van Beyeren *gemonteert met ses stucken canon daerop als Capn commandeert Charles JONCKHEERE synde syne primo voyage ende dat nopende de administratie in seecker schepe van prynse wesende een catschip ghenaempt* Den Rigaschen Post *darop Meestere schipper was Jan Willemsen POST groot ontrent de tweehondert lasten gheladen met kempbaelen rogge vlas kempsaet lynsaet erten ende quantiteyt claphaut eerst verovert door den Capn Cornelis SAUX in compaignie van een ander schip van oorloghe varende t'sament uuyt Duyncquerque ende daervoor ernomen naer in hun bevelt geweest thebben boven de seven dagen door den selven Capiteyn ende binnen dese havent opghebroght den 22en 9bre vanden voorgaenden jaere 1692 welchen schepe ende syne voornomde laedynghe by verleden acte op den 22en Xbre 1692 ende Ben january 1693 publyquelycq ende a lahaulche (hausse) is vercoght gheworden ende by verleden acte van daten 13 january 1693 den selven schepe ende laedynghe de reeders aenghewesen als van goeden prynse ende geconfisqueert inghervolghe de placcaeten van Syne Majesteyt waervan de penninghen gheprocedeert vanden vercoghten schepe ende laedinghe betaelt syn gheworden in handen vanden voornomden BACHUSIUS omme te bedeelen sluyten ende reguleren te weten het verdeel vanden liquiden provenu te reguleren op een thiende deel voor de Capn Officieren ende mattroosen volgens den accoorde met hun ghemackt ende op alsulcke conditien van alhier syn uuytgevaeren ende de resteerende negen deelen voor de reeders ghenotteert dat de voyage vanden Capn ende volck aenghenomen op maentghelt doende dese reeckenynghe in ponden schellinghen deniers tournoys permissie ghelt ouden cours inder manieren naervolgende te weten*

Randnota's

Overgebrocht ter greffie door Sr Cristiaen BACKHUSEUS op den 31en maerte 1693 Brenght Uwe Edelen den ontfanck van dese prinse conforme de contrenotitien vanden eersten geswooren clercke deser Admiraliteyt.

Pieter DE BUCK

Opmerking:

De volledige verkoopakte bevat 35 bladzijden. Sommige delen werden ingekort. De namen van de nog niet vermelde kopers in de weggelaten stukken zijn wel weergegeven.

De doorstreepte getallen wijzen op verkochte goederen (in marge ‘roye’ = geroyeerd, geschrapt).

Vervolg van de verkoopakte

(p. 2) Ontfanck baelen kemp by de 100 lb.
1 baele weghende 1785 lb. a 12 - 15 - 0 torse (bundel) 223 - 2 - 3 100 lb. cooper Pietere BOUDUYSTHUYS
(...)
Andere nog niet vermelde kopers: Michiel MINNE, Franchois VANDEN BERGHE, Cornelis HOOGERWERF, Franchois D'HONT, Maryanus DOBBEL, Joannes DE LAHAYE, Pieter VANDER SNIPPE, Jan DEWULF, Gillis DEWULF
Totaal: 118 balen kemp voor 24438 - 2 - 3

(p. 7) Rogge by de raziere (= 121,4 l in Ieper)
1 raziere Jan DEMOL 12 - 0 - 0
(...)
Andere nog niet vermelde kopers: CORVELEYN, ROSEREY, Pieter RAES, Albert DEMAIRE
Totaal: 504 razieren voor 4453 - 5 - 6

(p. 10) Kempzaet by de raziere
1 raziere Sr VAN DER SNIPPEN 5 - 5 - 0
(...)
Andere nog niet vermelde kopers: VAN PRUYSSEN, Jan CLORIBUS
Totaal: 412 razieren voor 2892 - 19 - 0

(p. 13) Uuyt ghestorte lynsaet ofte slaghsaet by de raziere
5 razieren a 13 - 10 - 0 Franchoys TOORTELBOOM 67 - 10 - 0
(...)
Andere nog niet vermelde kopers: VAN HEETHEM, Jan DE LAER, Jacques LORFEBER (?), Jacques VERVAECKE, GLORIBUS, Joannis GOETHALS, Boudewyn VAN COTENGYS
Totaal: 443 razieren voor 5887 - 3 - 9

(p. 16) Lynsaet ofte saysaet by de tonne van vooren af te nemen
5 tonnen a 14 - 10 - 0 Sr VANDER SNIPPE 72 - 10 - 0
(...)
Andere nog niet vermelde kopers: Pieter CARDON, Jan CLEYS, Pieter WOELAERT
Totaal: 301 tonnen voor 3938 - 10 - 0
(p. 18) Erten by de raziere
1 raziere den rendant 17 - 5 - 0
(...)
Totaal: 19 ½ razieren voor 338 – 7 - 6

(p. 19) Stucken claphaut van 18 duymen volgens 't seggen vanden stierman
10 stucx a 10 strs (<Fr. stère?) Sr VANDER SNIPPE 5 - 0 - 0
(...)
Totaal: 410 stuks voor 205 - 0 - 0

(p. 20) Bossels vlas by torse 100 lb.
20 bossels weghende 105 lb. a 14 - 10 - 0 Sr VANDER SNIPPE 14 - 19 - 6
(...)

Andere nog niet vermelde kopers: Pieter RAES, Franchois VERBEECKE Vidua CORVELEIN
Totaal: 570 bossels voor 1442 - 4 - 0

(p. 22) ***Vercoght den schepe ghelyck uuyt zee ghevallen is inghevolghe den inventaris ten daeghe vande vercopynghe vooren ghelesen cooper Sr Jan FERRET van Vlissynghe voor de somme van 11450 - 0 - 0***

(p. 23) Item dient te notteeren dat den selven Capn in Enghelant opghebracht heeft een prynse ghelaeden met terwe, ende aldaer door de Enghelschen is aenghehouden gheweest, ende hebben gheaccordeert voor deselve voor 50 lb steerlincx comt in guldens 500 - 0 - 0
Mysen ende betaelinghe ghedaenjeghens den voorenstaenderi ontfanck vande terwe prynse soohier als in Enghelant als volght
Item betaelt aen Pieter CARPENTIER clercq over rescriptie naer Engelant van dese terwe prynse par acquyt ***9 - 18 - 0 permisse is courant 10 - 14 - 6***
Item betaelt voor Richard BUTLER ende verschooten aen het volck ende syne provisie 34 lb 5 schellynghen steerlinghs comt in guldens (transfert alhyer 318 - 12 - 0) 318 - 12 - 0
*(*verbetering 318 – 12 – 0 in plaats van 411 – 0 – 0*)*

(p. 24) Item betaelt aen Anthone BAROEN over vier maenden maentgelt a 18 par maent comt ~~72 0 0~~
Item betaelt aen Jan DE COOCKER over drye maenden maentgelt a 15 yder maent comt ~~45 0 0~~
Item betaelt aen Gillis LAUREINS drye maenden maentghelt a 14 ider maent comt ~~42 0 0~~
Item betaelt aen Balthasar ROSSA drye maenden maentghelt a 9 ter maent comt ~~27 0 0~~
Item betaelt aen Gabriel EENWEESE drye maenden maentghelt a 6 comt ter maent ~~18 0 0~~
Item betaelt voor porten van brieven ende overmaecken van het ghelt ~~25 0 0~~

Mysen ende betaelinghe jeghens de kemp prys als volght Alvooren betaelt aen een misse van devotie 0 - 13 - 0

(p. 25) Aen de gonne die de tydynghe brocht 2 - 12 - 0
Aen een schuyte die den rendant heeft aen boort ghestelt aen de prynse als die in quam 0 - 12 - 0
Aen een schuyte die my andermael heeft aen boort ghestelt met Meestere Pr DE BUCQ BUCK), den waecker ende smit 0 - 12 - 0
Aen 8 mattroosen betaelt die by naghte hebben buyten gheslaepen om het schip in te corten 10 - 8 - 0
Aen de lootsen betaelt om met haer sloupe tauwen uuyt te bryngen om de prynse vast te maecken 3 - 0 - 0
Aen thien mattroosen betaelt om het schip an de caeye te brynghen ende vast te maecken 10 - 0 - 0

(p. 26) Aen de luytenant ende twee mattroosen betaelt voor de hoeye (hoy) ~~1 6 0~~

Te koopstelling en inventaris van het katschip De Post van Riga

Actum den 8sten january 1693

Wort te coop geveilt ten overstaene van myn Edeele Heeren Rechters Assesseurs 's Conincx Admiraliteyt publickelick ende a la haulce (hausse) secker catschip van prinse genaemt Den Post van Riga *yegenwoordelick liggende ter caye deser stede waerop meestere is geweest Jan Willemsen POST eerst verovert door de Franschen ende ernomen door Capn Carel JONCKHEERE mitsgaeders binnen dese haven opgebracht den 21 9bre lestleden op conditie dat den cooper verobligiert sal wesen daeraen hant te slaen naer de uuytlossinghe vande ynghelaeden goederen volgens den inventaris hier vooren te lesen ende met de overleverynge de coopsomme te betaelen comptant in goeden gevalueerden Spaenschen wissel ofte swoaer gelt ouden cours in handen van Sr Christiaen BACKHUSEUS depositaris vanden vermelden op peine van vercocht te worden op 't fol renchier als naer style*

Alvooren het schip met syn loopende ende staende want gelyck het uuyt see gevallen is

2 swaere anckers 2 worp anckers
2 swaere tauwen een ditto gecapt ½ slete
1 cabeltauw (ankertouw) nieuwe van omtrent 7 duymen 1 ditto cabeltauw oudt gebroken
1 peerdelyne (paardelijn) meest nieuwe

Zeylen
1 schoverseyl met de bonnette
1 focque met bonnet een ditto ter waernoot (reserve ?) 1 groot marseyl een voormarseyl
1 besaen ofte vyneseyl een blende (blinde)
1 staghseyl een ditto ter waernoot
3 presentinghen (presenning, afdekzeildoek) over de luycken

2 servinghen (servings) 2 boyen een boyreep (touw aan de ankerboei)
6 hantspeecken (handspaken) 2 pompschoen (pompzuiger)
2 hartiens (harteblok ?) ter waernoot een schipsgieter
2 wynboomen een terre puytze (teerputs emmer)

De boot met 2 riemen mast gick roer sweerden ende zeylen een dregghe een braetspyt

11450 - 0 - 0

Cooper Sr Jan FERRET
woonachtich tot Vlissinge

Item betaelt aen acht man om het schip in de caeye te haelen om te lossen
4 - 0 - 0
Item betaelt voor den uuytkiec 9 - 15 - 0
Item betaelt aen Pieter ... (niet ingevuld) met drye andere mans om het gestoolen capel wederom aen boort te doen brengen 2 - 12 - 0
Item betaelt aen vyf fransche ghevangenen voor reysghelt 10 - 0 - 0
Aen een franschen ghevangen van St Malo die sieck was voor reysghelt
2 - 12 - 0
Aen vyf Hollanders betaelt voor reysghelt uuyt de prynse 13 - 0 - 0

(p. 27) Item betaelt aen stellinghe aen twee packhuysen om het kemp op te leggen 10 - 0 - 0
Item betaelt aen acht voeren vlas a 5 strs ider voer 2 - 0 - 0
Item aen thien mattroosen betaelt om het schip uuyt de caeye te haelen ende wederom vast te maecken 5 - 0 - 0
Item betaelt aen twaelf deylen om het kemp over te rollen ider acht strs
2 - 8 - 0
Aen vier voeren kemp naer de weeghschale 1 - 0 - 0
Aen vier hauten rollen ende vier plancken om het kemp in het packhuys te wercken 3 - 10 - 0

(p. 28) Aen 6 mattroosen betaelt om de seylen te doen los maecken om te droogen ende wederom vast maecken 6 - 0 - 0
Betaelt aen vier voeren vlas naer het packhuys 1 - 0 - 0
Item betaelt aen ses man by order van caymeestere het schip andermael vande caeye hebben ghehaelt om Capn Willem BESTENBUSTEL daer tusschen te haelen
3 - 0 - 0
Aen 12 man betaelt om de kempbaelen in 't packhuys te wercken 12 - 0 - 0
Aen 6 man betaelt om de seylen te droogen ende wederom vast maecken
6 - 0 - 0

(p. 29) Aen twaelf man om het kemp in het packhuys te doen wercken (4 x) Totaal : 48 - 0 - 0
Aen vier Hollanders betaelt voor reysghelt commende van Duyncquerque
5 - 17 - 0
Aen schipper Willem POST betaelt voor reysghelt commende van Duyncquerque
6 - 0 - 0
Aen 6 voeren rogge ende voren naer het packhuys 1 - 10 - 0
Aen de meter betaelt om deselve te meten in de stadt 1 - 15 - 0

(p. 30) Aen ses man betaelt die het schip by naghte hebben vast ghemaeckt om reeden de tauwen ghebroocken waeren 6 - 0 - 0
Aen twee voeren kemp naer het weeghuys 0 - 10 - 0
Aen drye man betaelt om het schip te laeten lens (leeg) pompen 1 - 10 - 0
Aen ses mattroosen betaelt die de seylen andermael hebben gedrooght ende vast ghemackt 6 - 0 - 0
Betaelt voor een vrieshaudt dat tusschen het schip hebben laeten hanghen ende by naghte wegh ghedregen hebben moeten betaelen 4 - 0 - 0
Aen drye mattroosen betaelt om een seyl te doen spannen inde vercopynghe ende wederom af laeten doen 3 - 0 - 0

Verdeling van de opbrengst (Adm 846, nr. 215)

Repartitie tusschen de reeders ende Capn met syne Officieren ende matroo sen vande prynse ghenaemt De Post van Riga *opgebracht door den Capn Carel JONCKHEERE met de snau ghenaemt* De Hertoginne van Beyeren *ghevaeren op maentghelt opden Xde penninck volgens lyste*
Ditto rekeninghe is gesloten opden 1 may 1693

Het netto slot vande rekeninghe bedraecht in permissie 44823 - 12 - 0

Waeraf ghetelt de naervolgende royen courant:

Aen Mister BUTLER in England	*93 - 08 - 0*
Aen posten maentghelt betaelt in England die opden prys hebben gheweest vande Engelsche was gharresteert	*231 - 00 - 0*
Aenden luytenant betaelt	*1 - 06 - 0*
Aen deylen (planken) betaelt (om) het kemp te lossen	*2 -08 - 0*
Aen rollen betaelt om ditto	*3 - 10 - 0*
Aen bier voor de lossers	*12 - 00 - 0*
Aen paspoort betaelt	*3 - 18 - 0*
Greffier betaelt	*1 -02 - 0*
Vier ghelt	*15 -00 – 0*
	363 - 12 - 0

Transport het slot van de rekeninghe van de gheseyde prynse 44823 - 12 - 0

Royen courant	*363 - 12 - 0*
Greffier	*1 - 12 - 0*
Clyncker	*1 - 04 - 0*
Reeders waecker	*86 - 00 - 0*
BOURNE stockhouder	*3 - 00 - 0*
Packhuys hure	*50 - 00 - 0*
	505 - 08 - 0
	= 466 - 10 – 0 gld.

466 - 10 - 0
44357 - 02 - 0

Comt voor 1/10 aende matroosen	*4435 - 14 - 0*
Aende reeders voor 9/10	*39921 - 08 - 0*
	44357 – 02 - 0

(p. 31) Aen twee voeren om ditto seyl te voeren 0 - 10 - 0
Aenden camerbode CORVELEIN over de monstere uytghegheven 't hebben inde vercopynghe 1 - 6 - 0
Aen het werckvolck ghegheven in het uytwercken van het kemp en de vlas aen stoop (2,4 l) brandewyn 3 - 0 - 0
Item betaelt aen het bier 't gonne het werckvolck hebben ghedroncken int lossen vande kemp rogge, lynsaet en anders willen niet wercken synde twee ocxhoofden (okshoofd = 233 l) ~~12 - 0 - 0~~
Aen een kanne brandewyn aen het werckvolck int lossen van het lynsaet 1 - 10 - 0
Aen 8 voeren betaelt om de ballance te voeren van het een packhuys naer het andere om het kemp ende vlas te weghen 0 - 2 - 0

(p. 32) Aen een soldaet betaelt om twee naghten het kemp te waecken 1 - 10 - 0
Aen 6 voeren vlas naer de ballance 1 - 10 - 0
Aen twee man betaelt om ditto vlas te wacken 1 - 10 - 0
Item betaelt aen Mattheus DEPOORTER ende Claes VANDE STEENE over diffrente keeren 't schip te verhaelen 6 - 0 - 0
Par billiet procuratie RAES 12 - 1 - 6
Par billiet paspoort a 3 - 12 - 0 permisse is courant ~~3 - 18 - 0~~
Idem (x 3) Totaal: 5 - 13 - 0

(p. 33) Item betaelt pro ordonnantie voor opbringh ende lootsghelt 134 - 0 - 0
Item aenden syper (cipier?) over cieperage 10 – 10 - 0
Item betaelt par acquyt over de acte consent lossynghe 15 - 3 - 0 permisse is courant 15 - 6 - 6
~~16 - 8 - 0~~
Item betaelt par acquyt over de acte consent vercopynghe 19 - 4 - 0 permisse is courant 20 - 16 - 0
Item betaelt par ordonnantie aen Anth. CORVELEIN over het affixeren de brieven van proclamatien 1 - 6 - 0
Item betaelt aen Cornelis REUSE over lootsghelt 6 – 0 - 0
Item betaelt over vier(ghelt) ende cayghelt aen Dierick VYNCQUE 15 – 0 - 0
~~30 - 0 - 0~~
(p. 34) Item betaelt over de acte confiscatie par acquyt 29 - 8 - 0 permisse is courant ~~31 - 0 - 0~~
Item betaelt par ordonnantie quytantie aenden provoost over syne debvoiren 20 - 0 - 0
Item aenden wandenmaecker par billiet ende quytantie 2 - 10 - 0
Item betaelt aen Pieter DE GUY over met desyne ghelost t'hebben een schepe ende laedinghe par ordonnantie ende quytantie 113 - 8 - 0
Item betaelt aenden clyncker Mattheus DE MOOR par twee acquytten (debet ordonnantie) 1 - 4 – 0 ~~2 - 8 - 4~~
Item betaelt aende officieren ende mattroosen over hunne plunderagie van achter par ordonnantie ende quytantie 1104 - 0 - 0

(p. 35) Item betaelt over teire vande gevangenen Hollanders par acquyt 17 - 5 - 0
Item betaelt par ordonnantie ende quytantie aen Alexander MARTYN over met

Rekening van de weger H. DHONDT (26 maart 1693)

Vanden 31en january 1693 tot ende met den 20en february gheweeghen par oorder (order) van myn Heeren vande Admiralytheyt uyt een prys vanden Capn Caerel JONCKHEER positaris Sr Xtiaen BACKHUSIUS.

118 baellen cemp weegende 206176 lb. 737 bossels vlas weegende 18924 lb.

A een stuyver par seynto compt 112 - 11 - 0

Ontfanghen hondert twaelf guldens en elf stuyvers over soo veele bedraeght dese bovenstaende reeckeninghe.

In Oostende den 26en mars 1693

Hiero(nymo)s DHONDT

desyne ghelost thebben parthie goederen uyten selven schepe van prynse
203 - 8 - 0
Item betaelt aenden waecker van weghen den heer gouverneur ende U Edelen over ghewackt thebben opden schepe par ordonnantie ende quytantie
172 - 0 - 0
Item betaelt aen den waecker van weghen de reeders ~~*86 - 0 - 0*~~
Item betaelt aen Carel BOURNE stockhauder over vercoght 't hebben *den selven schepe ende laedynghe 9 – 0 – 0* ~~*12 - 0 - 0*~~
Item betaelt aenden droogenbooren (?) over tvoeren van diffrente goederen inde packhuysen par acquyt *49 - 0 - 0*

(p. 36) Item aen Jeronimus DHONT over het weghen vande goederen par billiet ende acquyt (zie afzonderlijke rekening p. 102) *112 - 11 - 0*
Item over syn reght van het meten *32 - 17 - 0*
Item aenden cuyper Joannis NEYTS over cuyperie par billiet *61 - 8 - 0*
Item betaelt aen meestere Pr DEBUCQ par ordonnantie over syne debvoiren
93 - 12 - 0
Item over soo veel afslagh van het vlas van We Jacques CORVELEIN ter causen t'vlas van binnen niet goedt en was 231 - 10 - 9 permisse *250 - 17 – 3*
Item aenden camerbode CORVELEIN over seyn voyage naer Brusse ltot affixeren de plackbillietten van vercopynghe by den raede sup tte(?) geordonneert
50 - 0 - 0
Over packhuys heure van tweehondert vat van kemp vlas, leynsaet rogghe ende erten gheleghen in 6 packhuysen drye maenden *350 - 0 - 0*
Item per billet over diversche ...? *30 - 6 - 0*

(p. 37) Over de confiscatie van terwe prys vercocht in Inghelandt met requeste ende appostille *14 - 12 - 3*
Over het spickeren open en toedoen van het schip door den smit Anthoine RYCKAM *31 - 0 - 0*
Aenden greffier par billet permisse 16 - 19 - 0 courant *18 – 9 - 9*
Aenden Heeren vanden Admiraliteyt over het nemen vande informatien 't oversyen ende examineren scheepsbewysen met het relaes vande Capn nemer 't afnemen vanden eedt ...? over de vercoopynghe ende andersints 120 - 4 - 0 courant *130 - 4 - 3*
Aenden selve over het hooren examineren ende sluytten dese rekenynghen permisse 516 - 15 - 0 courant *555 - 16 - 3*

Somma van d'eerste mysen bedraeght in permisse ghelt drye duysent sevenenveertigh ponden drye schelle ses deniers tournoys ende in courant ghelt drye duysent twee honderd vijfentneghentigh ponden twaelf schelle ses d tournoys

III^{M} XLII lb III s VI d tournoys

Aen syne Majesteyt over den Xden penninck inde somme van tweeenvyfthigh duysent vier hondert viftigh ponden een schelle negen d. tournoys dieder ...? vanden ontfanck afgetrocken de voorgaende mysen *5245 - 0 - 0*

Aenden rendant over den Xen penninck inde somme van vyftigh duysent twee honderd sevenenveertigh ponden vijf schellynghen drye d tournoys dieder

verovert vanden ontfanck afgetrocken de voorgaende — *1256 - 3 - 6*

(p. 38) Item over de twee par cento inde somme van vyfenvyftigh duysent vierhonderd tweentnegentigh ponden vijf schelle drye d tournoys wesende het bruto provenu — *1109 - 0 - 0*
Aenden greffier over 't appostileren deser rekeninghe mitsgaeders het schryven den double van diere — *12 - 0 - 0*

Aende sergeanten vande camer — *4 - 16 - 0*

Somme van tweede mysen bedraeght seven duysent ses hondert sesentwyntigh pond negenthien schelle ses d tournoys

VII^{M} VI^{C} XXII lb XIX s VI d tournoys

Somma totaele van alle mysen bedraeght thien duysent ses honderd negenentzestigh ponden drye schelle tournoys

X^{M} VI^{C} XLIX lb III s tournoys

Ende den ontfanck hiervooren bedraeght vyfenvyfthigh duysent vier honderd twee en negenthigh ponden vyf schelle drye deniers tournoys

LV^{M} IIII^{C} XII^{XX} XII lb V s III d tournoys

Ons blyft suyver boven de voorgaende mysen ende thiende te bedeelen tuschen de reeders mitsgaders Capn Offren matroosen ende soldaeten half en half de somme van

(p. 39) vierenveerthigh duysent acht honderd dryentwintigh ponden twee schelle drye d tournoys
XLIIII^{M} VIII^{C} XXIII lb II s III d tournoys

Aldus gherekent gheliquideert ende gheeffent ter presentie vande onderschreven Heeren Raeden ende Rechters Assesseurs sConincx Admiraliteyt tot Oostende desen 4 meye 1693.

J. VALCKE, Corn. BALTYNS, J.B. BAUWENS, C. MERCIER (?)

3. De Duinkerkse snauw

In compagnie met de bekende kaperkapiteins PIETERS en MANSVELT kapen zij de Duinkerkse snauw van Jan VANDE PERRE en brengen die te Oostende binnen op 20 juni 1693.

In het prijzendossier (Adm 737, nr. 292) steekt de belangrijke verkoopakte van het schip, groot 30 vat (30 ton). De *Hertoghinne van Beyeren* mat 24 ton. Nu hebben wij een idee wat er zich zoal aan boord van een snauw bevindt, helaas, na de plundering door de kapers.

Volgens het prijzenregister (Adm 584) blijft er nog 1920 gld. over. Hoe zal hier de verdeling nu zijn? Tot onze opluchting stellen we vast dat JONCKHEERE en PIETERS nu varen op de zesde penning (zie volgend deel, waar de bemanning een proces voert om een zesde te krijgen in plaats van het toegestane tiende). MANSVELT vaart op de helft (andere reder, namelijk Jacob HAMILTON). Vermoedelijk werd de buit in drieën verdeeld, 2/3 voor BACKHUSIUS en voor HAMILTON het overige derde. Aan de bemanning van JONCKHEERE zou dan 1/12 van de overblijvende som toekomen. BACKHUSIUS zal er wel voor hebben gezorgd dat zijn part even groot blijft, als dit nu een, of twee (of drie) schepen zijn die de buit binnenbrengen! In vergelijking met de vorige prijs is dat maar een kleine opbrengst.

In het 'verzoek voor loods-, opbrengstgeld en pluntrage' wordt er in bijlage ('onder correctye') door de kapiteins JONCKHEERE en PIETERS voor 11 man twee patakons ieder gevraagd. BACKHUSIUS stelt slechts 32 gld. voor in plaats van de gevraagde 55 gulden (1 patakon zijnde 2,5 gld.) met als reden de kleine waarde van de prijs en de plundering door de bemanning. De Admiraliteit beslist echter 36 gld. toe te kennen.

Vermoedelijk vragen de 9 overblijvende personen van MANSVELT aan HAMILTON ook hun deel, ofwel is het mogelijk dat BACKHUSIUS de depositaris is van de drie schepen zoals trouwens uit het prijzenregister en de aanvraag van het loodsgeld blijkt en zijn de 36 gld. te verdelen onder 20 bemanningsleden of elk 1,8 gld.

Prijzenregister (Adm 584)

Syn van alhier uuytghevaeren den Capnen Charles PIETERS, Charles JONCKHEERE ende Michiel MANSVELT ende hebben in zee verovert ende ghenomen op de vyanden van Syne Majesteyt seecker snauschepe ghenaemt St Jacob *daerop als Capn commandeerde Jan VANDER PEIRE van Duyncquerque ghemonteert met ses stucken canon, ende alhier opghebroght den 20en juny 1693*

Randnota

Nr. 193
Gherekent van dese prynse by den deposytarys Christiaen BACHUSIUS opden 22 augst 1693

Ontfanck	*2700 – 00 - 0*
10e penninck	*226 - 15 - 6*
Mysen	*552 - 15 - 0*
Liquidum	*1920 - 09 - 6*

De patentaanvraag van MANSVELT vermeldt echter een snauw met 6 kanonnen en 4 bassen met als depositaris Jacob HAMILTON, of is dit een fout? We vonden in de bundel geen andere stukken die eventueel meer klaarheid konden brengen.

Verzoek voor loodsgeld, opbrengstgeld en pluntrage (22 juni 1693)

Aen Myn Edeel Heeren de Raden ende Rechters 's Conincx Admiraliteyt tot Oostende etc.

Supplierende vertoondt reverendelycq de offecyeren ende matrossen van de Capts Carel PIETERS ende Michiel MANS VELT ende Karel JONCHEERE gevaren hebbende met patente van dese landen op Syn Majesteyts vyanden alhier hebbende opgebrocht een Duncghercks oorloochtschip ende alsoo aen de supplianten is compaterende het loodts gelt het voorseyde schip diepgaende acht voeten mede opbringht geIt oocq de pluyteraty (pluntrage) victualye (levensmiddelen) handt geweer etc. als hem hebbende verovert mits vechterschen handt al het welcke den deposytarys niet en vermacht te laten volghen sonder Ulieden Edeele Heeren ordonnatye keeren tot de selve.
Biddende seer ootmoedelycq gelieven gedient te wesen van te verleenen ordonnatye opden deposytarys Sr Xtiaen BACKUSIUS te maer de supplianten syn wachtende om ander mael aen boort te varen bestaende in twyntich persoonen mits welcke doende etc.

Frans FERRON

Randnota's

Dat den deposytarys desen aengaende het siege informere met syn advis omme 't selve ghesien voorder gheordonneert te worden
Actum den 22 juny 1693

DUENAS

Onder courecsie van Ulieden Edele Heeren segge dat de officieren ende mattrosen van Capn Carel PITERS (PIETERS) ende Capn Carel JONCKHEERE varen by de maende conforme de convoyers op den sesten penynck allene die van Capn Michiel MANSFELT varen op de elft ende vermits de snauwe van weynigh in portansie (importantie) ende alles hebben uyt gebluntert (geplunderd) allene hebben gelaeten seylen anckers tauwen met 6 rieken uyt gehehaelt (sic) partye iserne ballast soo dat hunnen in alles toe legge twee en tardigh (dertig) gulden waer onder is begrepen het lochts (loods) geldt ende dat in het generael met agreasie van Ulieden Edele Heeren
Actum in Ostende den 23 juny 1693

Christyaen BACKHUSIUS

Ghehoort partye sal betaelynge ter cause in desen vermelt vande somme van sessen en dertigh gulden voor alles intreckende dese met acquyt sal valideren in rekeninghe
Actum den 23 juny 1693

C. BALTYN *Nicolaas DE TUORCK* *Dat is het marck van Martyn BEITUI*

Bijlage aan* 'Verzoek voor loodsgeld, opbrengstgeld...' *(22 juni 1693)

Onder correctye

Aen myn Edeel Heeren de Raden en de Rechters Assesseurs 's Conincx Admiraliteyt etc.

De suplianten Ulieden Edeel Heeren bedanckende van verleendt te hebben dese medegaende appostylle op dese recqueste alhier annez (annex) ende alsoo den deposytarys is dienende van syn advis dat de Capts Karel PIETERS ende Carel JONCHEERE syn vaerende by de maendtgelden conforme de convoyers soo souden de Luytenanten van de voorseyde Capts te weten N. DE TURCQ ende Pauwels BERRENS met noch negen andre matrossen geniten het ordinaire opbringhtgelt als de convoyers syn genietende te weten ider twee pattacons sonder de welcke den deposytarys Ulieden Edeel ordonnatye niet en ermaght te betaelen vynden hun genoodtsacqt onverledt d'offycyeren van den Capt Michiel MANS VELT hune pretentyen te keeren tot Ulieden Edeel Heeren

Biddende seer ootmoedelycq gelieven gedient te wesen van te verleenen ordonnantye van het gonne voorseyt alsoo de suplianten syn maer en wachten tot voldoenynghe omme andaer mael aen boordt te varen mitswelcke doende etc.

Frans FERRON

Affiche

Gheaffexeert tot Brugge opden 24 juny 1693 ende tot Nieuport opden 25 ditto in Ostende den selven ditto
A. CORVELEIN.

Minute	*1*
Ostende	*3*
Brugge	*3*
Nieuport	*2*
	9

Wy de Rechters 's Koninckx Admiraliteyt, gestelt binnen de Stede ende Port van Oostende : Doen te weten dat men alhier op *woesdaeghe* wesende den *26 deser maent* publijckelijck ende à la haulche ten twee Uren naer Middagh sal verkoopen het Schip van prinse, zijnde een snau *met ses stucken canon ende vier bassen* ghenaemt *St Jacob* groot ontrent *dertigh vat* daer Schipper op was *Jan VANDER PERRE* in Zee verovert door den Capiteyn *Charles PIETERS et compagnie* vaerende van alhier ter Oorloghe met *patente* van desen Lande, ende binnen dese Haeven opghebrocht *den 20 juny 1693.*
Actum in Oostende den *23 juny 1693*

Expediatur

Te koop stelling en inventaris van de snauw **St Jacob**

De aanhef van de akte bevat de algemene gegevens van de kaping en de verkoopcondities (idem zoals voor *De Post van Riga*). De inventaris is belangrijk omdat het over een snauw gaat, ongeveer even groot als *De Hertoginne van Beyeren*.

Actum den 26sten juny 1693.

(...)
Alvooren den snau met syn masten (meervoud, dus minstens 2!) loopende ende staende want gelyck uuyt see gevallen is

2 anckers een cabeltauw ende een ditto gebroken
1 groot seyl ofte langhoore meer als halfslete
1 focque halfslete
1 groot marseyl met een klein (marseyl?)
1 voormarseyl halfslete
1 cnuyver (kluiver) een besaene een blende
2 lyseylen 14 riemen een lyseylspiere
2 yseren spannen over de luycken
1 voorsteingh ter waernoot
Voorts eene partie oude rommelinghen (vodden)
Ses stucken canon met hunne rampaerden (affuit) platlooten (geplet lood) eenighe wissers (gereedschap om geschut schoon te maken) ende taillen (verbindingsbalk?)

Cooper: Sr Thomas HAMILTON (bekend Oostendse reder)

2700 - 0 - 0

V. DE PR0CESSEN

1. Bemanning versus BACKHUSIUS

De bemanning van Carel JONCKHEERE onder leiding van Martyn BITOU (die later ook zelf kaperkapitein wordt) gaat niet akkoord met de verdeling van de winst. Daar de verkoop van beide prijzen genomen tijdens de eerste reis zeer veel had opgebracht dachten zij dat de reder wat meer van zijn winst zou kunnen afstaan.

De archiefstukken van dit twee jaar durende proces zijn te vinden in twee bundels. Een eerste onder Adm 842, nr. 160, bevat enkele belangrijke documenten waaronder de definitieve uitspraak, de aanvraag voor vermindering van de proceskosten en de uiteindelijke verdeling ervan. De volgende bundel onder Adm 846, nr. 215, is voor ons van groot belang omdat er een lijst van de bemanning in te vinden is en de stukken waar naar wordt verwezen in de voorgaande bundel. Alleen de bijzonderste documenten werden gereproduceerd. De teksten bevatten talrijke technische uitdrukkingen - het advocatenjargon van dien tijd - en zijn voor een leek moeilijk te begrijpen.

Nadat de verkoop van de prijs is geregeld op 1 (of 4) mei 1693 dient de bemanning hun eisen in op 17 juli daaropvolgend. Reeds de volgende dag gebeurt de confrontatie tussen beide partijen. De reder gaat niet akkoord met het gevraagde, namelijk met de eis van de kaping op de Zeeuwse manier, dat overeenkomt met de zesde penning in plaats van het gekregen tiende, en de terugvordering van de proces-onkosten. De eisers verwijzen hierbij naar het vervangend bedrag door de kapitein opgegeven (2600 gulden). Hun betoog staven ze met de getuigeverklaring van VAN HOUCKE en QUISEM van 6 september 1693. In een ander document (6 oktober 1693) beweert de bemanning eveneens niet genoten te hebben van de 12de penning (zie ook de verklaring van QUISEM).

We vragen ons af wat de plaats is van Carel JONCKHEERE in onderhavig proces.

Verzoekschrift van de eisers (17 juli 1693)

Supplierende verthoonen reverentelick de officieren ende matroosen vanden Capn Carel JONCKHEERE (...) hoe sylieden voor het doen vande selve voyage syn aengenomen in sulck cas als ghebeurt ende voorseyt is op de sesde penninck, ende ondervonden dat den depositaris Sr Christiaen BACHUSIUS dien ommegheleyt heeft in advenante vanden thienden penninck oock zeer qualick opghenomen overmits (vermits) de voorschreven prynse heeft gherendeert ontrent de tzeventich duysent gulden soo ter greffie deser Admiraliteyt op de prys bouck naerder te sien is, doch alsoo 't gonne voorschreven meer smaeckt naer sinistren als rechtveirdighen handel is oorsaecke sy hun keeren tot U Edelen
Oodtmoedelick biddende ghedient te wesen den voornomden depositaris Sr Christiaen BACHUSIUS te ordonneren promtelick ende ist noot (zo nodig?) te condempneren de supplianten te voldoen tsurplus emmers den gherechtighen sesden penninck vande voorghemelde prynse mitsgaeders mitsgaeders (sic) inde costen vanden vorvoeghe ter tauxatie twelcke is

onderteeckent J. VANDE PUTTE procureur

Appostille

De raeden ende rechters assesseurs 's Conincx Admiraliteyt ordonneren parthien tzament te compareren in dit siege op saterdaeghe eerstcommende ten thien uren voor noene
Actum den 17 july 1693

onderteeckent DUENAS

Fait insinuatie opden 17 july 1693, ende ghelaeten copie in handen van Sr Christiaen BACHUSIUS

onderteeckent M. PIEMENTEL

Staat hij aan de kant van de eisers? Op het moment van de indiening van hun rekest is hij op zijn vierde kapertocht (15 juni - 28 juli 1693) en was dus afwezig. Op 6 oktober verklaart hij dat de bemanning aangenomen is op een tiende en bovendien mag genieten van de kaping op de Zeeuwse manier (?), met medeweten van de reder. Dit wordt ook verklaard door de getuigen. Beide partijen schijnen onze kapitein te beschouwen als een integer persoon. Ons vermoeden is echter dat de reder niet erg opgezet is met de verklaringen van JONCKHEERE, want hij moet niet meer voor hem varen (volgens de aanwezige scheepsjournalen).

Er zitten in de bundel Adm 846 twee bemanningslijsten. Een volledige, waarop BACKHUSIUS vermoedelijk zich beroept ('originele lyste') in zijn 'applicat ende employ van preuve' van 31 oktober 1693. Die lijst zou opgesteld zijn door Capn JONCKHEERE zelf volgens de aanhef, en bevat de ‘tegenwoordigen’ en de 'absenten' met ook hun maandsalaris. Bij de tegenwoordigen is een jongen, Gabriel EENWEESE, vergeten geweest. Hij maakte deel uit van de nieuwe bemanning van de Engelse bark (zie deel IV, hfst. 2). Een tweede lijst bevat de namen van negen afwezigen en was in bijlage van de samenvatting van de bewijsstukken van de eisers ('applicat' van 8 oktober 1693). Opvallend is het verschil in tegenwoordigen en afwezigen. Waarschijnlijk is de lijst van de eisers veel later opgemaakt. In hun 'solutien' (nadere ophelderingen) van 12 augustus 1694 spreken ze zelfs van 'elf' afwezigen!

De bemanning gaat niet akkoord met de verdeling van de winst. BACKHUSIUS zou geen rekening hebben gehouden met de afwezigen en aan de tegenwoordigen vermoedelijk een vijftigste hebben gegeven in plaats van een veertigste (de kapitein niet mee gerekend). In de bundel is er echter geen stuk dat aantoont wat zij precies hebben gekregen. Zij beweren ook dat zij de 'royen' (doorstreepte bedragen in de verkoopakte, van Fr. raie?) volledig moeten betalen. Uit de repartitie door de reder gedaan, blijkt echter duidelijk dat slechts een tiende wordt aangerekend. Waarschijnlijk willen zij dat de onkosten, bestaande vooral uit de maandlonen van de achtergebleven bemanning op de Engelse bark in Falmouth, niet in rekening worden gebracht.

Op 25 augustus 1694 heeft de definitieve uitspraak plaats. De rechters kennen aan de eisers omzeggens alles toe wat wordt gevraagd met uitzondering van een zesde van de totale winst omdat er waarschijnlijk is geplunderd (zie de ondervragingen). BACKHUSIUS wordt bovendien nog veroordeeld tot het betalen van de helft van de onkosten.

Bedrag van de kaping op de Zeeuwse manier (5 augustus 1693)

Notitie vande goederen gheweest inde prynse de cat laedynghe kemp etc., opghebracht door den onderschreven Capn Carel JONCKHEERE opden 1en meye 1693

Nota dat in ditto cayhutte de voorseyde goederen gheweest bedraegen met de matroosen hun voeringhe (plunderagie?) 2600 - 0 - 0

Item het beste ancker zeyl ende het beste tauw (niet ingevuld)
Item drye dousynen riemen van esschen haut liggende op het deck (id.)

Al het welcke aen schipsvolck is toecommende ende alsoo by my hun aengenomen emmers opden Xde penninghen inder vormen ende manieren ghelyck de Zeeusche capers syn vaerende in oorconde der waerheyt hebben elck onderteeckent present den onderschreven notaris in Ostende 5den ougst 1693

Onderteeckent Carel JONCKHEERE ende J. VANDE PUTTE notaris publicus als present

'Plunderagie' volgens R. BAETENS (op. cit.)

De bemanning van het kaperschip had (inde verdeling van de buit) reeds haar recht op de zgn. 'cleen plunderagie' kunnen uitoefenen. Dit had betrekking op de persoonlijke bezittingen van de gevangengenomen bemanning en passagiers. De kapers gingen hierbij nogal brutaal te werk, want ze werden vermaand in acht te nemen 'de beleeftheyt ende Christelicke discretie, sonder de ghevanghenen te stellen int gheheele nacte buyten de limiten vande voornomde Christelicke beleeftheyt ende discretie'. Daarnaast worden aan de matrozen de voedingsmiddelen en tonnen, die door de bemanning van het gekaapte schip als proviand waren meegenomen, toegewezen. Waren de voorwerpen geschikt om te verkopen dan geschiedde dit mits een redelijke vergoeding aan de bootgezellen (...). Vanaf 1627 bedroeg deze som 30 gld.

Hij gaat hiermee niet akkoord en doet beroep op de Hoge Admiraliteitsraad in Brussel. In de bundel (Adm 846) bevindt zich het antwoord van de Geheime Raad van Brussel in het Frans opgesteld. We hebben eraan gehouden deze tekst in extenso weer te geven om verscheidene redenen. De aanhef bevat al de bezittingen van Karel II in 1694 en is karakteristiek voor de officiële documenten van 's Konings wege' van toen. Het is een zeer verzorgd schrift. Het stuk is belangrijk omdat het juist in die periode is dat de Hoge Admiraliteitsraad ophoudt te bestaan (vanaf 30 april 1694) volgens J. BOLSEE, op. cit., p. 165-66.

BACKHUSIUS gaat niet akkoord met de beslissing van de Oostendse Admiraliteitsraad omdat de uitspraak van het proces (verkeerdelijk 26 april in plaats van 26 augustus!) de rechten van de matrozen teveel bevoordeligt. Daar de Hoge Admiraliteitsraad te Brussel niet zetelt, duidt de Geheime Raad van de Koning twee commissarissen aan, waarvoor de rechters van Oostende zullen moeten verschijnen. Intussen mag de uitspraak niet worden uitgevoerd.

Wat er beslist wordt weten we niet met zekerheid. Er steekt in de bundel Adm 842 een uitspraak van de Geheime Raad van 23 november 1694 (zie tekst), maar die is een gevolg op een beroep van de bemanning bij dezelfde raad. Vermoedelijk heeft het in beroep gaan van de reder weinig geholpen want hij wordt uiteindelijk op 21 april 1695 toch veroordeeld tot het betalen van de helft van de kosten.

Een ander belangrijk stuk is de brief van J. VANDE PUTTE van 17 maart 1695, waarin de eisers een vermindering van de procesonkosten vragen. Door de talrijke afkortingen en technische termen is de tekst moeilijk leesbaar. Toch is zij belangrijk omdat een synthese wordt gegeven van de voorafgaande gebeurtenissen.

Het laatste gedateerde stuk (21 april 1695) dat in de bundel Adm 842 te vinden is, veroordeelt BACKHUSIUS tot betaling van de helft van de procesonkosten. Of de aanvraag tot vermindering vanwege de eisers ingediend op 17 maart 1695 aanvaard is en wat het te betalen bedrag uiteindelijk is geworden, weten we niet.

Hierna volgt in chronologische volgorde een selectie van de voornaamste stukken.

Getuigen van de eisende partij (6 september 1693)

Actum den 6en 7bre (september) 1693.

Enqueste dienende inde saecke van d'Officieren ende matroosen vanden Capn Carel JONCKHEERE als heesschere jegens Sr Christiaen BACHUSIUS als depositaris vanden selven Capn als verweerdere in conformiteyte vande admissie ter preuve van daeten vanden 20 der voorleden maent ougst ende het committimus vanden 3en deser spreeckende op ons commissarissen

Verklaring van Philippe VAN HOUCKE, schrijver

Philippe VAN HOUCKE sone Eduart ghebooren van Oostende oudt ontrent vierenveertich jaeren schryver ten oorloghe ende woonachtich binnen des er voorseyde stede ghehoort ende geexamineert op sheesschers intendit (eis) alwaer hy ghemargineert staat tuicht en de verclaert onder solennelen eede dat hy nu ontrent 24 jaeren heeft ghevaeren op zee als schryver ten oorloghe als andersints soo inde voorgaende als inden presenten oorloghe op maentghelt ende boven dien in cas van prynse te ghenieten een sesde en de onder andere ten regarde vande heesschere in desen verstaen thebben dat Capn Carel JONCKHEERE hun hadde aengenomen op thiende inde voyage als hy ghenomen hadde een catschip met kemp behaudens ende in consideratie van diere te ghenieten de plunderagie in de cayhuytte op de Zeeusche maniere mitsgaeders het beste ancker zeyl tauw, etc. reden ghevoccen van wetenschap tselve thebben hooren seggen ende inden voorgaenden oorloghe op maentgelt thebben ghevaeren met Capn Bertel BENT ende Capn Adriaen VERHAGE op een zesde als wanneer hy met tander volck noch voldaen ofte uuytgecocht zyn gheweest voor de ordinaire plunteragie waermede sluyt zyne depositie die hy naer lecture heef onderteeckent.

Philipe'VAN HOUCKE

Verklaring van Nicolaes QUYSEM, makelaar

Nicolaes QUYSEM (QUESSEM in Oostendse dooptafels, 1644) soone Jacques oudt omtrent vyfendertich jaeren ghebooren van dese stadt Oostende alhier woonende gheswooren maeckelaere ghehoort ende gheexamineert op sheesschers intendit alwaer hy ghemargineert staet tuicht ende verclaert onder solennelen ende in onse handen ghedaen dat hy inde voorgaende oorloghe ledent omtrent 18 jaeren heeft ghevaeren met Capn Matheus DEMOOR ende Philippe VAN MAESTRECHT ende in cas van prynsen te ghenieten een sesde part boven dat hy heeft ghenooten ende weten ghenieten d'ordinaire plunteragie die meest wiert uuytgecocht voor seecker somme van penninghen mitsgaeders oock den 12 penninghen vande schepen van prynse ghevende redenen van wetenschap als hiervooren ghededuceert waermede sluyt syne depositie die hy naer lecture heeft onderteeckent.

Nicolaes QUYSEM

'Applicat ende employ van preuve' *van de eisers (8 oktober 1693)*

Alvooren dheesschers employeren alhier de sententie regulative ter preuve van ... ougst 1693 in de saecke verleent sub nr. I

Tot betooch van hun goet recht ende fondament employeren daertoe de naervolgende redenen ende documenten dus employ.

Ende eerst tot verifficatie van hunne rechtveirdighe pretentien exhibeeren hier beneffens het committimus op U Edele als commissaris mitsgaeders de prefixie van dach tot het doen van preuve ende den intendit ofte etiquet met d'enqueste ingevolghe dies beleet sub nr. II

Tot conservatie van dien wordt gheexhibeert d'acte van eede inhanden van U Edele ghepresteert sub nr. III

Dat de heesschers qualick syn belast int gheheele met 505 gld. over royen contant daersy in allen ghevallen daerinne maer en moeten contribueeren het thiende part
Blyckt by sverweerders eigen repartitie ter processe gheexibeert dus employ

Dat den verweerdere aende heesschers noch onghelyck heeft ghedaen int distribueeren vande 4435 - 14 - 0 gld. over het Xde aen het volck
Wort gheemployeert de lyste by hem ten processe gheexhibeert waervan negen persoonen syn achter uuyt gheseylt ende niet mede gheweest mitsgaeders niet en hebben ghenooten ofte connen ghenieten volgens de declaratie sub nr. IIII

Dat dheesschers in hunne fynen ende conclusien sverweerders laste ghemaeckt ende ghenomen syn ghefondeert
Wort gheemployeert alle het voorgaende dus employ

Dat oversulcx den verweerdere ter correctie ghecondemneert moet worden in sheesschers heesch met costen
Resulteert uuyt alle het gonne voorschreven

Mitswelcke is onderteeckent J. VANDE PUTTE procureur

Appostille

Dat parthie doet haer cont(r)aerie preuve
Actum den 8 8bre (oktober) 1693

Onderteeckent C. BALTYN

Lijst van ontbrekende personen (8 oktober 1693)

Declaratie vande persoonen (9) die waeren aengenomen ende niet mede hebben gheweest met Capn Carel JONCKHEERE de voyagie doen (toen) hy in zee veroverde ende binnen dese havent opgebrocht heeft het schip van prynse de cat ghelaeden met kemp etc.

Alvooren Jan HUVIS (DE JAGER?) scheeman volgens de lyste van ghelt op de hant	*20 – 0 - 0*
Sibrant HERMANS bootsmans maet*	*16 - 0 - 0*
*Jean DEBAERT** scheemans maet*	*16 - 0 - 0*
*Cornelis WILLEMS (WILLEMSENS?)***	*16 - 0 - 0*
*Pedro LANDEBASSE**	*14 - 0 - 0*
*Laurens PERSEN**	*14 - 0 - 0*
*Gillis ANDERIES***	*15 - 0 - 0*
*Pieter DE HEINT (DEHEIRT?)**	*15 - 0 - 0*
*Hans PRENZ (PRAET?)**	*14 - 0 - 0*

** Ook vermeld op de lijst van Capn JONCKHEERE (bij de 'absenten', zie pp. 124-125)*

*** Id. (bij de tegenwoordigen, zie pp. 124-125)*

Opmerkingen

- Jan HUVIS en Juan DE JAGER (bij de 'absenten') kunnen een en dezelfde persoon zijn om reden van het feit dat beiden hetzelfde maandgeld (20 pond) hadden en dezelfde voornaam.

- Is WILLEMS identiek met WILLEMSENS? Verschillend maandgeld (zie p. 125).

- Hans PRENZ en Hans PRAET kunnen ook identiek zijn wegens zelfde voornaam en maandgeld.

'Applicat ende employ van preuve' ***van BACKHUSIUS (31 oktober 1693)***

Alvooren employeert den verweerdere d'admissie te faicte *employ*

Dat dheesschers door den verweerdere souden aengenomen wesen te vaeren op maentgelt

Is by parthien in confesso (algemeen bekend)

Dat hy de heesschers soude aengenomen hebben opden sesden penninck van alle tgonne sy gedeurende de voyage sauden hebben verovert

Wort gheemployeert de cracht vande negative

Dat hy deselve heesschers anders aengenomen soude hebben dan opden Xen penninck van 't gonne sy gedeurende de voyage sauden hebben verovert

Tot verificatie dies worm geemployeert de originele liste ende de kennisse by de verweerders passien (passages?) ter processe gheroert (vermeld)

Dat hy hun soude aengenomen hebben op de Zeeusche maniere gelyck sy abusivelick poseeren

De cracht vande negative

Dat sulcx alhier soude wesen in usantie

De cracht vande negative

Wordende door den verweerdere voor contrarie preuve geemployeert de originele notitie ghehauden by synen broeder vanden jaere 1678 alswanneer insgelicx op de Xen penninck ten oorloghe van dese lande gheequipeert is geweest dienende tot confusie van dese heesschers

Dat aende heesschers voorder plunteragie soude competeren dan aen hun is gegeven ende betaelt

De cracht vande negative

Mitswelcke is onderteeckent G VANDEN HEEDE procureur

Appostille

Commissaris verleent aen parthie openinge van enqueste ende ordonneert parthien te dienen van contradictien ende reprochen den 31 8bre 1693

onderteeckent C BALTYN

Bemanningslijst van Capn JONCKHEERE (31 oktober 1693?)

Lyste vanden Capn Carlos JONCKHEERE aengaende het volck present (41) ende absent (10) gheweest hebben vanden eerst reys waerinne wy verovert hebben een catschip met een barque, etc.

Capn Carlos JONCKHEERE	*60 - 0 - 0*
Luytenant Maertin BETOU	*38 - 0 - 0*
Schipper Thomas BECQU	*33 - 0 - 0*
Stierman Beernart EYLICHMAN	*38 - 0 - 0*
Onderstierman Laureins JANSSEN	*34 - 0 - 0*
Bootsman Jacobus DEVLO0	*23 - 0 - 0*
Scheeman (touwwerkopzichter) Joannis DEKLOO in absentie vanden anderen	*20 - 0 - 0*
Serusyn Anthonis ACKAERT	*28 - 0 - 0*
Schryver Philippe VANDE WALLE	*21 - 0 - 0*
Constabel (kanonnier) Anthonis DESUGARTO	*20 - 0 - 0*
Cocksel (Eng.: coxswain, stuurman) Juan HUTORRE	*19 - 10 - 0*
Cock Heindrick SVEL (SUEL)	*16 - 0 - 0*
Timmerman Adriaen BRAECKE	*28 - 0 - 0*
Bottelier Lenaert VANDEN BEKKE	*20 - 0 - 0*
Cave (hoofd volontairs) Jaecques STAMPOIGNE	*19 - 0 - 0*
Quartiermeesters (dekonderofficieren)	
Anthonis BAROEN Cornelis	*18 - 0 - 0*
VANDEN HAUT	*18 - 0 - 0*
Maets	
*Scheemans maet Joannis DEBART (DEBAERT)**	*16 - 0 - 0*
Coc x maet Carel BOCKENAGE	*11 - 0 - 0*
Constabels maet Juan GALLIO	*16 - 0 - 0*

Matroosen

*Cornelis WILLEMSENS (WILLEMS?)**	*14 - 0 - 0*
Carel BERVIEMDE (?)	*14 - 0 - 0*
Francisco MARCHADO	*14 - 0 - 0*
Juan DEWEERT	*14 - 0 - 0*
Adriaen VAN HAUTE	*14 - 0 - 0*
Jacobus WASSENBERGHE	*14 - 0 - 0*
Juan DE COCQUER	*15 - 0 - 0*
Joos VACQUE	*15 - 0 - 0*
*Gillis ANDRIES (ANDERIES)**	*15 - 0 - 0*
Gillis LAUREINS	*14 - 0 - 0*
Arnout STEYAERT	*14 - 0 - 0*
Juan ALLEWAERT	*14 - 0 - 0*
Gillis DESMET	*14 - 0 - 0*
Robert ECKMAN	*14 - 0 - 0*
Matia SERA	*14 - 0 - 0*
Joseph SATEBIEL (SATWIEL?)	*14 - 0 - 0*

Jongens

Carel DANIELSENS	*6 - 10 - 0*
Baltasar DEROSSE	*9 - 0 - 0*
Christiaen LEETAU	*8 - 0 - 0*
Francisco ADAMS	*6 - 0 - 0*
Louis NAESEN	*4 - 0 - 0*

Absenten

Juan DE JAGER	*20 - 0 - 0*
*Sibrant ERREMANS**	*16 - 0 - 0*
Lambrecht JOEBEN	*17 - 0 - 0*
Diego DE ALCANTARA	*17 - 0 - 0*
*Pedro LANDEBASSO**	*14 - 0 - 0*
*Laureins PRESYN**	*14 - 0 - 0*
Francisco FEYTINS	*15 - 0 - 0*
*Pieter DEHEIRT**	*11 - 0 - 0*
*Hans PRAET**	*14 - 0 - 0*
Michiel FORRENBY	*14 - 0 - 0*

** Ook vermeld op de lijst van de ontbrekende personen (zie p. 122)*

Tweeden Placaet-bouck van Vlaenderen*, Anna VANDEN STEENE, Gent, 1692*

Eeuwig Edict van 1611 (§ 19, p. 743)

19. Om dieſwille datter vele proceſſen worden gheroert tuſſchen onſe onderſaeten ter oorzaeke vande menichfuldicheyt van feyten dieme͂ voortbrynght ende poſeert gheſchiet ende gheuallen te weſen inde conuentien en͂ contracten, ter oorzaeke vande welcke men ageert, ghelyck oft daer meer waer gheſeyt oft beſproken gheweeſt als inhouden de inſtrumenten daerop ghemaeckt, t'ſy onder hunne ſignaturen, oft wel voor Notariſſen ende ghetuyghen. Ghelyck oock op t'ſtuck vande diſpoſitien raekende teſtamente͂, contracten van houwelyck, ende alle andere ſpecien van conuentien, oft diſpoſitien, cauſerende eene groote onzekerheyt; ende zomtyts diuerſiteyt, ja contrarieteyt in t'betoonen, met belemmeryngh̄e van proceſſen, tot groote ſchaede van partyen. Wy om hierinne te verſien, hebben gheordonneert en͂ ordonne en midts deſen, dat van alle zaeken waer van onſe onderſaeten zullen willen handelen oft diſponere͂, excederende de weerde van drye hondert ponden Arthois eens, t'ſy by ordonnantie van vuyterſten wille, ghiften, contracten van houwelyck, vercoopynghen oft andere contracten, hoedaenich die ſyn, t'ſy van reele zaecken oft in ghelde, vande weerde alſ bouen, dat ſy het zelue doen by gheſchrifte, t'ſy onder heure ſignaturen, oft voor Notariſſen ende ghetuyghen, oft andere openbaere perſoonen, naer de qualiteyt en͂ importantie vande voorſ. contracten ende diſpoſitien, de welcke daer van zullen maecken de inſtrumenten in behoorlicke vorme, de welcke alleene zullen dienen tot bethoonynghe van t'ghene voorſ. is, zonder dat de Rechteren zullen moghen ontfanghen eenighen anderen thoon by ghetuyghen bouen t'inhouden vande ſelue.

Wraking* ('reprochen'*) van de eisers (7 januari 1694)

Alvooren seggen dat sy themlieden intentie syn employerende hunnen applicat ende employ van preuve als daerby bethoont synde het fondament van dese saecke

Ende by den verweerdere al tselve te willen wederleggen met de cracht vande negative en can daer jeghens niet bestaen als omgenougen gheprobeert synde het onghelick hun aenghedaen

Tgonne niet en can worden ghealtereert door eene vermeten notitie ghehauden by sverweederers broeder niet alleenlick omme dat tselve is
tres inter alios' (een andere zaak) als indifferent van dese heesschers die op de besproocken conditien hun hebben gheacquiteert sonder dien aengaende te wesen reprochabel

Nemaer oock dat indier voughen hemlieden niet en can ontweert worden de gherechtighe ghepretendeerde plunteragie ofte sesten penninck in d'een ofte d'ander maniere ghevraecht op d'usantie van dese heesschers ten processe ghelibelleert nochte oock den 12 penninck vanden schepe van prynse by hun oock niet ghenoten daermede den verweerdere in prejuditie van dese heessohers hem ten onghelycke wilt verrycken ghelyck oock doet te considereren datter elf persoonen staen bekent op de lyste die de voyage niet mede hebben ghedaen die den verweerdere nochtans int distribueeren vanden Xden penninck eede gereckent heeft

Waerjeghens gherejecteert worden alle sverweerders negativen by desselfde applicat voortsghewent ter materie al te frivol ende hinpertinent gheexcogiteert tot syn voornemen

Mitswelcke onderteeckent J. VANDE PUTTE procureur

Appostille

Sy ghetoont aen parthie omme van ghelycken te dienen van reprochen ende contradictien binnen derden daeghe naer d'insinuatie Actum den 7 january 1694

Onderteeckent C. BALTYN

Fait insinuatie opden 11 january 1694 ende ghelaeten copie in handen vande maerte van Christiaen BACHUSIUS

Onderteeckent M. PIEMENTEL

Wederlegging ('contradictien') van Christiaen BACKHUSIUS (27 jan 1694)

Alvooren den verweerdere naer employ van syn voorgaenders secht dat sheesschers ghedaen preuve teenemael is buyten propooste.
Overmits (vermits) sy by sententie gheadmitteert syn ter preuve op het vermeten onghelyck dat den verweerdere hun in repartitie soude hebben ghedaen, ende dat aen hun heesschers souden toecommen de goederen by rep...? vermelt mitsgaeders dat sy sauden wesen aengenomen opden sesden penninck op de Zeeusche maniere.

Nochte het eene nochte het ander en hebben de verweerders gheprobeert ende oversulcx als ondienstich ter materie gherejecteert wort.

Boven dat men niet en weet waer dheesschers dese hemlieden deposanten hebben uuytgesocht die soo veele expirientie hebben vanden zeevaert ofte het gonne daerinne onder handen als een nieuw ghebooren kynt.

Want den eenen (Philippe VAN HOUCKE) is een persoon sonder affairens somtyts schryvende voor den eenen den anderen ofte eenighe cleene messagien doende voor eenen cleenen penninck.

Ende den anderen (Nicolaes QUISEM) een afghevallen sypier sonder experientie ofte crediet.

Men laet den rechter eens oordeelen wat wetenschap beyde dese oorconden hebben veele min wat experientie dat sy over het cas in questien hebben ghehadt ende sien pleghen.

Boven dat sy niet en heöben connen deposeeren dat sy int aennemen vande heesschers by, ofte present souden hebben geweest.

Sulcx dat sy niet anders en hebben verclaert dan simpelick de auditie waeraen geene gheloonte te attribueeren en doet L: testi: C. de testibus.

Boven meer andere redenen de welcke omme de prolixiteyt omslachtigheid) hier worden achter ghelaeten.

Dienvolgende alsoo dheesschers syn onderbleven van preuve ende volgens het axioma in rechte 'actore non probante reius absolvendus est' (als de aanklager niets bewezen heeft, behoeft de aangeklaagde geen tegenbewijs te leveren), den verweerdere t'absolveeren doet daertoe by desen alt 't anderen tyde gheconcludeert wort met costen.

Te meer superabondantelick ende tot absolutie vanden verweerdere bastant (?) is het 19de artiele vanden eeuwighen edicte vanden jaere 1611.

Mitswelcke, ... Appostille.

Sy ghethoont aen parthie omme te dienen van solutien binnen derden daege naer d'insinuatie. Actum den 23 january 1694.

Onderteeckent in absentie vanden greffier Pr DEBUCK.

Fait insinuatie opden 27 january 1694 ende ghelaeten copie in handen vanden procureur VANDE PUTTE.

Onderteeckent A. CORVELEIN.

'Diffinitive' *uitspraak van het Proces (25 augustus 1694)*

In de saecke vande Officieren ende matroosen vanden Capn Carel JONCKHEERE heesschers by requeste vanden 17 july 1693 ter eender syde jeghens Christiaen BACHUSIUS depositaris vanden selven Capn verweerdere ter andere

De raeden ende rechters Assesseurs 's Conincxs Admiraeliteyt residerende binnen der stede ende port van Oostende ghesien de stucx vanden processe tusschen parthien gheinstrueert tot duplicque (antwoord) inclus met de sententie interlocutoire vanden 20 augusty daernaer daerby parthien gheadmitteert waeren ter preuve (bewijsvoering) het committimus (opdracht) van commissaris van daeten den 3en 8bre (oktober) lestleden sheesschers beleede (voorgebrachte) enqueste met het applicat (samenvatting) ende employ van preuve vanden 8en daernaer mitsgaeders (alsook) de gonne (gene) vanden verweerdere gedient den eenendertichsten der selver maent october met d'overleggen daerby gedaen eindelinge de re prachen (wraking) ende contradictien salvatien (weerlegging) en de solutien (opheldering) by parthien van wedersyden ghedient ende gheconcludeert in rechte alles ghefurniert (uitgevoerd) by inventarissen vanden 8en ende 20en deser voorts de debvoiren (plicht) van offitie wege int siege gedaen op d'oude usantien (gebruik) nopende de questieuse plunderagie ende op alles ghelet recht doende ten diffinitive verclaeren dat d'heesschers hun moeten contenteren met een thiende paert in plaetse van een sesde
by hun ten processe ghepretendeert ende int regard vande voorseyde plunteragie van het beste tauw ancker, ende goederen inde cayhuytte ende tusschen deck dat d'heesschers in consideratie van dien moeten ghenieten den twaelfsten penninck vanden vercochten schepe, waerinne den verweerdere mits desen wort ghecondemneert ende in d'helft vande casten vanden processe ter tauxatie (onderzoek) compenserende d'ander uuyt reden actum ter vergaederinghe des en vyfentwyntichsten augusty XVI^{C} vierentnegentich

Estevan DE DUENAS

Randnota's

Faict insinuatie (betekening) den 26 augusty 1694 ende ghelaten copie in handen van de maerte van Sr Christiaen BACHUSIUS

J. DEMEY

Prononce den XXVIe augusty 1694

E. DE DUENAS

Antwoord van de Geheime Raad van Brussel (2 september 1694)

Charles par la Grace de Dieu, Roy de Castille, de Leon, d'Arragon, des deux Sicilles, de Blem... ? (Bethléem?), de Portugal, de Navare, de Grenade, de Tolede, de Valence, de Gallice, de Maillorques, de Seville, de Sardaigne, de Cordube, de Corsicque, de Murcie, de Jaen (*), des Algarbes, d'Algezire, de Gibraltar, des isles de Canarie, des Indes tant orientales qu'occidentales, des isles et terre ferme de la mer Oceane, Archiducq d'Austriche, Ducq de Bourgogne, de Lothier, de Brabant, de Limbourg, de Luxembourg, de Gueldre et de Milan, Comte de Habsbourg, de Flandres, d'Arthois et de Bourgogne Palatin, de Thirol, de Hainnau et de Namur, Prince dez Uave (**), Marquis du St Empire de Rome, Seigneur de Salins et de Malines, Dominateur en Asie et en Afrique

Au premier nostre huissier ou sergeant d'armes sur se requis salut (!) receu avons (avons reçu) l'humble supplication et requeste de Chrestien BACKHUSIUS depositaire du vaisseau de guerre commandé par le Capne Charles DE JONCKHEER et d'autres principaux vaisseaux de guerre du port d'Ostende contenant qu'au proces commencé l'an XVIe nonante trois qu'il a soutenu devant le siege de l'admirauté a Ostende contre les officiers et matelots dudit vaisseau ceux du mesme siege (dans l'esprit desquels il n'est pas bien a cause qu'il a tousiours taché de faire remettre les prises et leur judicature au mesme pied que celles du convoy) ont porté le vingtsixiesme d'avril dernier la sentence par ce exhibeé par laquelle ils auroient extendu le droit des matelots au de la de toute raison des reglements, et de l'usage dout il auroit appellé par acte du trentiesme du dit mois, lequel il auroit fait insinuer le mesme jour a ceux dudit siege aussy bien qu'a partie, comme par la relation sur ce pareillement exhibeé, lequel appel il importeroit de poursuivre tant pour la justice de sadite cause que pour le prejudice et da consequence que en resulteroit en d'autres occasions mais comme le conséil supreme de l'admirauté ne fait plus ses fonctions y obstant nostre decret et que les deleguez de nostre conseil en Flandre n'auraient pas encor leur commission ce qui fait que le remonstant ne scait ou ny a qui s'addresser de l'effect de poursuivre son appel et consideré qu'il estoit desia (déjà) sommé a satisfaire a ladite sentence comme par la relation aussi sur ce exhibeé que mesme il estoit menacé d'execution nonobstant que toute sentence dudit siege dont il estoit deuement protesté d'appel devant l'escoulement des fataux (termijn) devroit demeurer suspendu tant selon droit que selon le placcart de l'an XVI vingt quattre et selon stile et usage et sur tout consideré qu'il nous appartient privativement de deleguer ou nommer des juges faute d'ordinaires comme au cas present cause que le remonstrant nous supplicit tres humblement de lui accorder relief (bijstand) d'appel avecq les clauses in forma pour ce est il que nous ce consideré vous mandons et commettons par ces presentes que parmy bonne et suffisante caution a prester par ledit supliant es (en les) mains du secretaire ayant signé cette pour l'amende en laquelle il pourroit estre condemné en cas qu'il soit trouvé frivolement avoir appellé vous a sa requeste adjournez les juges assesseurs de nostre Admirauté a Ostende la estre et comparoir a certain et competant jour pardevant nostre cher et feal (féal) messire Simon Ignace POLCHET prevost de la cathedrale a Namur et conseillier ecclesiasticque de nostre Conseil privé etc. et nostre cher et feal Sebastien HUYSMAN secretaire ordinaire du mesme conseil pour y soustenir et defendre leur ditte sentence icelle ouyr dire et declarer nulle et de nulle effect et comme

telle corriger et amender selon droit et raison par nos tres chers et feaux le chef president et gens de nostre dit Conseil privé aux quels mandons et commettons qu'aux parties (icelles ouyes) ils fassent bon bref droit et expedition justice et inthimez et faites scavoir ledit jour ausdits officiers et matelots dudit vaisseau de guerre comendé par ledit Capne Charles DE JONCKHEERE afin qu'ils y soyent et comparent aussy s'ils caident (?) que bom soit et la chose leur touche en aucune (de quelque) maniere en faisant expres comandement inhibitation et deffence de par nous sur certaines grosses peines a nous applicables ausdits adjournez et inthimez que pendant cette cause et matiere d'appel ils ne fassent attentent ou innovent rien contre ny au prejudice d'icelle ny dudit appellant ains (mais) si aucune chose estoit faite lattenteé ou innoveé au contraire qu'incontinent et sans dilay ils la reparent et remettent ou fassent reparer et remettre en son premier et deu estat en certifiant suffisament audit jour nos dits conseillier POLCHET et secretaire HUYSMAN de ce que fait en aurez car ainsy nous plaist il
donné en nostre ville de Bruxelles le deuxiesme de septembre l'an de grace mille six cent nonante quatre et de nos regnes le vingtneufiesme

Paraphe Cox^{vt} (COXIE vidit) plus bas 'Par le Roy' signé HUYSMAN y appendant le grand seel (sceau) de sa Majesté

Geinsinueert den inhout deser per greffie 's Conincx Admiraleteyt alhier ende selve Heeren der Admiraliteit van alhier gedachvaert te compareren jegens den 5en october toecommenden voor dheeren commissarissen bij den bovenstaenden acte vermelt

Actum in Oostende desen 24 7bre 1694 toorconden

G VANDEN HEEDE notaris publique 24 9 1694

(*) Jaén: provincie in Spanje
(**) In andere teksten: Zwaven

Brief van de procureur J VANDE PUTTE (17 maart 1695)

Aen mijn Edeele Raeden ende Rechters Assesseurs 's Conincx Admiraliteyt tot Oostende

Supplierende verthoont reverentelyck Jacques.VANDE PUTTE procureur van des en Raede hoe hij in die qualiteyt ghedient heeft d'officieren ende mattroosen van Capn Carel JONCHEERE als heesschers by requeste vanden 17 july 1693 ter eender syde jeghens Sr Christiaen BACHUSIUS depositaris vanden zelven Capn verweerdere ter andere in welcke zaecke opden 25 augusti lestleden is verleent sententie diffinitive alhier (cotte A) waer by blyckt dat den verweerder onder andere ghecondemneert is in dhelft vande costen der voorseyde instantie van welck dictum (uitspraak) hy heeft gheinterjecteert appel in Zyne Majesteyts Priveen Raede midtsgaeders aldaer vercreghen clausulen vaninhibitien ende defentien waerjeghens dheesschers inden zelven raede hebben ghepresenteert requeste ende daerby onder andere versocht (midts sverweerders dilatoir relief) ten eynde het voornoemde frivol appel zoude verclaert worden disert (niet meer ontvankelijk) waeroppe ghevolcht is d'ordonnantie van weerynghe der voorseyde gh^{t} (?) happeerde (?) clausulen midts by yder vande heesschers stellende zeker elck voor zijn contingent (cotte B) vervolghens alsoo den suppliant qualitate qua mede is gheintresseert soo ist dat hy conforme de voorschreven weerynghe geirne zoude becommen tauxatie vande voornoemde oncosten (cotte C) voor het importat van welcke hy supplianten presenteert te stellen souffisanten zeker in consequentie van het voorseyde octroy oorsaecke hy sich addresseert aen Uedele

Oodtmoedelick biddende ghedient te wesen den verweerdere jeghens het voorseyde volum van costen t'ordonneren te dienen van diminutien op peine van versteeckinghe ende tauxatie twelcke doende etc.

J VANDE PUTTE procureur

Randnota's

Sy ghethoont partye omme te dienen van diminutien binnen derden daeghe naer d'insinuatie op peine van tauxe
Actum den 17en mars 1695

DUENAS

Faict insinuatie den 17en mars 1695 ende ghelaten copie met copien annechsen inde handen vande slaepvrouwe van Sr Christiaen BACHUISIUS

A CORVELEYN

Uitspraak van de Geheime Raad,* 'cotte' B *(23 november 1694)

Appostille ghevolcht op de requeste van d'officieren ende mattroosen van Capiteyn Carel JONCHEERE ghedaen jeghens Sr Christiaen BACHUSIUS heesschere reformatie van de sententie ghegeven by de Edele Heeren Raeden ende Rechters Assesseurs 's Conincx Admiraliteyt tot Oostende

De zelve requeste ghepresenteert aenden Coninck in Zynen Priveen Raede tot Brussel

Soit monstre a partie pour y dire cependant Sa Majesté leve les clauses d'inhibitions de defences parmy caution a prester par chascun de remonstrants a ratte (ratio) de son contingent

Fait a Bruxelles le 23 novembre 1694

Onderteeckent J. B. SNELLINCKS

Verdeling van de proceskosten (21 april 1695)

Wy Leonardo TIMMERMAN etc. ghesien het volum van proces kosten ende ghedebourseerden ghelde overgegeven by ende van weghen den procureur Jacques VANDE PUTTE als ghedient hebbende de officieren ende mattroosen vanden Capn Carel JONCKHEERE heesschers contra Sr Xtiaen BACHUSIUS depositaris vanden selven Capn verweerdere mitsgaeders de verstekinghe van dienen van diminutien met de verifficatoire bescheeden daertoe dienende ende op alles ghelet hebben de selve ghetauxeert ende hemodereert tot laste vanden voornomden BACHUSIUS over de helft ghelyck wy tauxeren ende modereren by desen ter somme van vierenvyftich guldens en vyf schellingen en half courant acte (13 schellingen) en specie ghelt 4 - 10 - 11 gld (geschenk voor advocaat volgens WNT?) daerinne begrepen.

Actum den 21 april 1695

2. BACKHUSIUS versus HAACX

BACKHUSIUS als reder van Carel JONCKHEERE is ook betrokken in een tweede proces (Adm 846, nr. 215) dat nog ingewikkelder is dan het voorgaande.

Heindrick HAACX is een Amsterdams koopman en bekend zakenman in Oostende. Zijn naam komt veel voor in de bundels van de Admiraliteit. Hij onderhoudt vermoedelijk, zowel met de Admiraliteit als met het stadsbestuur, zeer goede relaties. De schepen Jacobus STALPAERT is zijn ‘intervenient’ (bemiddelaar).

Over wat gaat het? De in Duinkerke gekochte smak in opdracht van HAACX moet naar Oostende een 160 tal pakken 'witte baeyen, carsaeyen en andere Engelsche stoffien' brengen. In VAN DALE vinden we voor ‘baai’: dik en grof wollen weefsel, op molton gelijkend flanel, meestal donkerrood, ook wel bruin, geel of blauw van kleur, waarvan onderkleren, vrouwenrokken, hemden voor zeelieden en boeren worden gemaakt. In ons geval gaat het over witte stof. Voor 'kar-saai' staat er: zeker soort van grof gekeperd laken.

Deze procedure van handel drijven met de vijand is volledig in strijd met de plakkaten van de koning waarnaar veelvuldig wordt verwezen in de processtukken. Carel JONCKHEERE kaapt op 25 februari 1693 het schip voor de ingang van Oostende en vraagt de confiscatie van de goederen. De Oostendse Admiraliteitsraad restitueert op 11 april 1693 lading en schip aan HAACX. De waarde van de lading is waarschijnlijk zeer hoog en BACKHUSIUS neemt geen vrede met die beslissing en gaat in beroep. Het is weer de Geheime Raad van de Koning, bij ontstentenis van de werking van Hoge Admiraliteitsraad te Brussel, die fungeert als raad van beroep.

Niettegenstaande wij de definitieve uitspraak niet kennen geven wij de argumenten van beide partijen, of is er nog een derde partij, namelijk de stad Oostende zelf in naam van VLIEGE, die HAACX blijkt te bevoordeligen?

Als eerste stuk geven wij de verdediging van HAACX weer door de Duinkerkse Jacques VAN DER HAEGHEN, die aansluit bij de verklaring van Gotsche HELT,

Tweeden Placaet-bouck van Vlaenderen, *1629*

1590 § 57, p. 362-63 (II Bouck – Rubrica 1)

57. Ende ten eynde dat onse voornomde Oorloghschepen ende andere by onse ondersaetē toegherust met onsen oorlof ende consent vuytvarende, om onse vyanden de oorloghe aen te doen, hunne reyse niet te vergheefs en doē, soo verre sy eenighen Buyt deden opde ghene die met ons saulfconduyt eñ pasport voorsien waeren, ende nochtans om zekere goede redenen hen soudē by t'voornomde pasport toeghelaeten worden t'zelue ouer hen niet te draeghen. Wy om te voorsien teghens de listen ende bedrogh datmen zoude moghen doen, om die te bedrieghen, ende hunne handen te ontcommen, willen dat aen de Capiteynen van elck oorloghschip als die inde Zee afvaeren zullē, ouergheleuert worde een extract van alle de pasporten, die tot den daeghe van hun vertreck, opgheteeckent ende gheenregistrert zullen syn gheweest.

Bouen

Nopende de Admiraliteyt. 363

Bouen dien alle de ghene die inder Zee alsoo zullen gherecontreert worden, zullen terstont hunne voornomde pasporten moeten thoonē aende Capiteynen vande voornomde toegheruste Schepen ten minsten doen blycken, dat sy de zelue vercreghen hebben, om die met het voornomde extraict te confereren ende verghelicken.

waarin als belangrijk element de koopprijs van de smak zijnde 4200 gulden Frans geld voorkomt, omgezet in permissiegeld geeft dit 3660 gld (80 %).

BACKHUSIUS weerlegt de feiten door vooral te verwijzen naar de 'placcaeten van Syne Majesteyt' toch valt het verdict van 11 april 1693 in het voordeel van HAACX. De reder reageert en laat de goederen confisceren zoals vermeld staat in de beslissing van 5 juni 1693.

We vinden zelfs op 9 juni een aanplakbiljet van het type dat de verkoop aankondigt met de bedoeling eventuele pretendenten te vinden. Een definitieve verkoopaffiche, na die datum, stak niet in de bundel (Adm 729) maar wel vonden we de vroeger gedateerde affiche van 20 maart 1693! De verkoop was al eens eerder aangekondigd.

Verder vonden we nog het zeer belangrijke verzoekschrift van VLIEGE dat een subjectieve en ingewikkelde samenvatting geeft van de gebeurtenissen in het voordeel van HAACX. De Geheime Raad vraagt advies aan de Oostendse Admiraliteit op 19 oktober 1694, dat verstuurd werd op 8 november daaropvolgend en waarin de Admiraliteit schijnt de Oostendse magistratuur ongelijk te geven en vraagt opnieuw te mogen beschikken over de goederen vermoedelijk met de bedoeling om die later aan BACKHUSIUS te geven.

BACKHUSIUS doet eveneens beroep op de Hoge Admiraliteitsraad te Brussel die echter niet meer zetelt, zoals bij het voorgaande proces, en komt zoals HAACX terecht bij de Geheime Raad van de Koning. Een uitspraak hebben we niet gevonden, maar wel het advies van de Oostendse Admiraliteit (zonder datum). De Admiraliteit schijnt BACKHUSIUS opnieuw te steunen. Beide adviezen zijn vermoedelijk een kladwerk en bovendien slecht leesbaar.

Volgens de Koninklijke plakkaten en ook volgens de adviezen van de Admiraliteit zou de definitieve uitspraak in het voordeel van BACKHUSIUS moeten zijn. Toch vinden we geen verkoopakte en heeft de invloedrijke HAACX waarschijnlijk door middel van slinkse praktijken toch gewonnen! Een (zwak) bewijs hiervoor is te vinden in het prijzenregister (Adm 584) waar alleen maar staat dat schip en lading worden teruggegeven.

Het ganse proces, niettegenstaande wij de juiste uitslag niet kennen is belangrijk omdat hiermee wordt bewezen dat er met de vijand handel wordt gedreven. Alleen de winst telt!

Tweeden Placaet-bouck van Vlaenderen, *1629*

1624 § 39 (p. 375)

39. Indien men beuint eenich bedrogh, veranderynghe, vuytſcrapſel oft raſure, abuus, ofte faute, inde cognoiſſementen ende zee-brieuen, de welcke moeten wefen in pertinenter voughen, inhoudende verclaerynghe vande woonplaetſen, naemen ende toenaemen vande perſoonen, die de goeden eñ coopmanſchepen ſeynden, ende oock vande ghene aende welcke de ſelue gheſondẽn ende betraut ſyn, de coopmanſchap toebehoorende de ghene die int zelue bedrogh ſchult ende deel zullen hebben, ſal voor goede pryſe ghehouden weſen, omme het complot ende onbehoorelicke middelẽ die ſy daerinne ghebruyckt zullen hebben, als hebbende waerſchynelick daer door onſe vyanden willen fauoriſeren, ende indien den Schipper ofte medereeder deelachtich waere van t'voorſchreuen bedrogh, zal hy ſyn Schip verbeuren, ende gheſtraft worden, ter arbitraige van die vande Admiraliteyt.

Verdediging van Hendrik HAECX door Jacques VAN DER HAEGHEN

Voldoeninghe ter poincten d'officie omme Sr Hendrick HAECX Dirrixsoon heesschere van den schepe ghenaemt De Hope *ende laedinghe van diere schipper Gotsche HELDT ter eendere jeghens de reeders van den Capn Carel JONCKHEERE verweerdere ter andere voor d'Edele Heeren Rechters der Admiraliteyt tot Oostende*

Alvooren den heesscher persisteerende by syne soustenuen ten processe ghedaen exhibeert ten des en tot verificatie van synen eyghendom van den voornomden schepe van de rekeninghe van diere

Waerjeghens gheensints doen en can dat in het contracten van coop staedt dat den selven schepe ghecocht soude wesen voor rekeninghe van d'heeren Adolphus OLAMSMANCKE Nicolaes SCREDDER Maniaert BOCKESSEN ende Ditlof PIETERS

Aenghemerckt het selve daer in is ghestelt omme aen de vianden niet kenbaer te maecken dat het voorseyde schip gecocht wierdt van den heesschere ende by dien was toebehoorende aen d'onderdaenen vande gonne van de gonne (sic) die met hun in oorlooghe syn

Twelcke alsoo hielt omme het selve schip te bevryden van alle aenspraeck die de vianden ter dien cause daerop souden hebben connen doen
Waer mede voldaen synde aen het eerste poinct d'officie wordt de solutie op het tweede oock daer inne ghenomen

Vermidts het passapoort omme de voorseyde redenen niet en mocht spreecken op de naeme vanden voornomden heesschere

Boven dat oock een ordinaire ghebruyck is dat alle passepoorten van scheepen syn spreeckende op niemandt anders als op den schipper die de scheepen is voerende

Dat het gheseyde passapoort ter greffie deser Admiraliteyt niet en is gheregistreert ende can aen den heesschere geen naedeel geven niet alleene omme dat sulcxs by het selve passapoort niet belast en wordt

Nemaer oock om dat het placcaet vande jaere 1590 (niet meer weesende in ghebruyck itselve) maer en ordonneert tot verseekeringhe van de gonne die om reedenen de vercreghen paspoorten by hun niet en syn hebbende ghelyck te sien is bij het ***57e article*** *(zie tekst p. 136) vande plaecaete voornoemt*

Dienvolghende en ean tselve geensints wercken voor die van het origineel passapoort voorsien syn hebbende ghelyck in deesen ghebeurt is midts welcke ... etc

Midts welcke ... etc

Tweeden Placaet-bouck van Vlaenderen, *1629*

1590 § 52 (p. 361)

Vande Saulfconduyten, gheleyden ende Pasporten.

52. ONsen Admirael alleen sal briefuen van gheleyde ende pasport gheuen, aende gheuanghenen van oorloghe, ghecreghen inder Zee, oft Vloeyemarcken van diere, in conformiteyt van t'ghene dat hier vooren int achtentwintichste Artickel ghesëyt is: Hem verbiedende eenighe brieffuen van gheleyde, saulfconduyt, oft pasport te gheuen ende verleenen aen onse vyanden, om te hanteren, oft frequenteren ter Zee, aende zee-costen vã herwaertf-ouere, noch aen diẽ van herwaertf-ouere, om met onse voornomde vyanden ende rebellen coopmanfghewyse, oft andersins, te handelen oft frequenteren: Maer willen wy dat de voornomde briefuen alleenlick van onsen t'weghen ghedepescheert zullen worden, naevolghende d'Ordonnantie ende publicatie daerop ghemaeckt, oft andere alsnoch te maken, dan de ghene die de selue vercreghen sullen hebben, aleer hen daermede inde Zee te moghen behelpen, zullen ghehouden wesen die aen onsen voornomden Admirael, oft zynen Stadthoudere te presenteren, ende syn Attache daerop te nemen, t'sy dat sy byde voornomde briefuẽ expresselick belast syn sulcx te doen oft niet, voor welcke Attache sy betaelen zullen, nae aduenant vanden last en vande schepen: Te weten, voor elck vat, oft tonne last, acht schellynghen Arthois, zonder daerinne te begrypen, oft rekenen den ballast, voor den welckẽ men niet betalẽ en sal, als van een schip van twee hondert vaten, indien t'selue gheladen is met vyftich vaten twintich guldens, indien met hondert vaeten veertich guldens, ende alsoo van meer oft min nae aduenant, zonder te rekenen (soo voorseyt is) den ballast, alles zonder daervan yet meer te moghen heeſſchẽ, noch voor de enregiſtreryṅghe voor de depesche vande voornomde Attache, vele min zalmen daerby het inhouden vande voornomde pasporten ende Saulfconduyten moghen restryngeren, modereren, vermeerderen oft conditionneren.

Rolle van incoop etc. verschot ghedaen van de smacke voor deese ghenaemt De Dry Ghesellen David *etc., als nu* De Hoope *waer schipper is Gotsche HELET gaende naer Oostende voor requeninghe ende risques van d'heer Hendrick HAECX Dirixsoon in Duynckerque den 25 february 1693*

Voor Godts penninck	*6 - 05 - 0*
Aen Capn PLEYTTE volghens accoordt	*50 - 00 - 0*
Aen meestere LANGETEE over tcontract	*7 - 15 - 0*
Aen Alexander SILMOEN over tauwerck	*7 - 13 - 0*
Aen Mattheus SAUS	*24 - 00 - 0*
Aen den schipper over 't incoopen van de smacke	*4200 - 00 - 0*
Aen ditto in contant	*450 - 00 - 0*
Over dexpeditie op de Admiraliteyt	*29 – 12 - 1/2*
Aen de lootsen van uuytgaen	*4 – 00 - 0*
	4775 - 05 - 6
Voor myn commissie a 2 per cento	*95- 10 - 0*
Frans gelt	*4870 - 15 - 6*

Ende was onderteekent Jacques VAN DER HAEGHE

Tweeden Placaet-bouck van Vlaenderen, *1629*

1590 § 28 (p. 354) – vermoedelijk is deze paragraaf verkeerd opgegeven in de tekst en moet het nr. 58 zijn (ook hieronder vermeld).

354 II. Bouck. Rubrica I.

28. Verbiedende allen, ende eenen yeghelicken, aende gheuanghenen die sy inde Zee ghecreghen zullen hebben, voor te houden, oft te heesschen eenich Rantsoen, tot dat sy wesende aen t'landt ghebroght, ende by dien vande Admiraliteyt ondervraeght ende gheexamineert zynde, men vande zaecke qualiteyt vande voornomde gheuanghenen kennisse ghenomen sal hebben, op peine van nulliteyt vande conuentie ende accordt van t'voornomde rantsoen, ende te verbeuren, soo vele als andersins hen paert ende handeel daerinne bedraghen zoude, tot proffyte vanden aenbryngher, oft van ons ende onsen voornomden Admirael, indien men de zaecke quam te weten zonder accusateur: vele min zullen sy de voornomde gheuanghenen moghen lossen, eñ in liberteyt stellen, zonder voorgaende consent vanden voorñ Admirael, oft zynen Lieutenant, den welcken onsen Admirael alleen sal moghẽ gheuen Briefuen van gheleyde, eñ passepoort aende voornomde gheuanghenen, ghelickmen van allen tyden ghewoonlick is te doene. Maer als de voorñ gheuanghenen van grooten pryse ende qualiteyt wesen zullen, oft dat sy andersins ons eenighen merckelicken ondienst ghedaen zullen hebbẽ, sal onsen voorñ Admirael de zelue in zyne bewaernisse nemen, zonder die te lossen, dan nae dat hy ons des haluẽ gheconsulteert, eñ onsen oorlof vercreghen sal hebben.

1590 § 58 (p363)

58. Ende de schepen wesende gheuonden zonder cognoissementen, oft andere ghelycke bewysen, alwaert dat sy paspoorten hadden, zullen aenghesleghen ende ghearresteert worden, om te weten offer bedrogh oft verzwyghynghe is.

'Contradictien' *van de reder (zonder datum)*

Contradictien omme de reeders van den Capn Carel JONCKHEERE verweerders ter eender syde jegens Sr Hendrick HAEXS Dirrixsoon heesschere ter andere voor de Edele Heeren Rechters Assesseurs der Admiraliteyt 's Coninx tot Oostende

Alvooren de verweerders naer employ van hemlieden voorgaende segghen dat den heesscher anders niet en heeft ghedaen ende ghetracht met alle bedrieghelycke middelen te complotteeren met de vianden 't welcke nochtans soo scherpelyck verbooden is by de placcaeten van Syne Majesteyt

*Ende noch veel te meer den schepe ende laedinghe in questien door het bedrogh in de schipbrieven ghedaen ghevallen in commissum (machtiging) volgens het **39 article** van den placcaete 1624*

*Gelyck oock **article 52** scherpelyck verbooden is op peyne van confiscatie eenighe naemen te leenen*

Twelcke in deesen soo claer is ondervonden ende by den heesschere opentelyck wordt bekent sulcxs ghedaen t'hebben als wa erom aende confiscatie niet en wordt getwiffelt

Redicul synde van de selve naemleeninghe alleenlyck gheschiedt soude wesen omme de vianden te verdooven daer toe hy tracht tot verificatie tlemployeeren seeker rekeninghe notoirelyck post factum met studie opghestelt

Ende midts den heesschere niet en heeft voldaen aen 52ste ende naervolghende articlen van de placcaete 1590 soo en can hy om de redenen hier vooren ende ten processe genarreert niet ontvluchten de confiscatie
Verre sy van daer dat een selven placcaete in gheen gebruyck en soude wesen in contrarien van dien wordt op het selve daeghelyckx recht ghedaen

Alswaerom oock den heesschere geerne eenighe sreculatie van voordeele soude willen trecken uuyt 57 article van dien maer te vergifs overmidts het selve meer teghen hem als voor hem is spreeckende door de non inregistreringhe van den selven passapoort

*Te meer midts hy 't selve oock **article 28** belast werdt van den schepe voorsien moste syn van connognossement (cognossement, overeenkomst) waer wederom resulteert de selve versochte confiscatie niet te gelooven ende doedt dat den heesschere het selve passapoort voor het schip in questien soude hebben vercreghen*

Overmidts hy in sulcken ghevalle hem beeter hadde gheprucaveert (procuratie of precautie?) ende van souffisante documenten voorsien

Ende by dien den gheheelen inhaudt van sheeschers voldoeninghe rejecteerende by frivoliteyt ende impertinentie wordt geconcludeert al 't anderen tyde en

costen

Midtswelcken ... etc.

Onderteeckent J. VANDE HEEDE

Uitspraak van de Admiraliteitsraad (5 juni 1694)

Inde saecke van dheer Lucas VLIEGE heesschere by arreste ter eender syde contra Heindrick HAACK originelen verweerdere ende dheer Jacobus STALPAERT intervenient ter andere

De wet op alles ghelet namentelick op het gediende vanden intervenient vanden 27 meye lestleden consenteert inde consignatie vande ghearresteerde baeyen ende carsaeyen ter greffie deser stede met 't last van alsulcke arresten als daer op souden mogen wesen ghedaen ende admitteert den selven intervenient tot verifficatie van syn ghealligierde (aangevoerde bewijzen) by 't gediende voornomt omme daerop ghehoort den heesschere ende voorderarrestanten recht ghedaen te worden soo men in justitie sal vynden te behooren ende sy de saecke ten principaelen (hoofdzakelijk) tot laste vanden originelen verweerdere inghevolght staterende (opschortende) de costen tot den deffinitive actum in collegie desen vyfden juny 1694
Was onderteeckent L. FAJOLLE

Fait insinuaetie desen ut ante my toorconde (ter oorkonde getuigenis)
Was onderteeckent Jacques CNAEPAERT

Fait insinuatie deser 12 juny 1694 aen dheer Estevan DE DUENAS toorconden G. VANDEN HEEDE notaris publicus

(verso) Betekening door G. VANDEN HEEDE (9 juni 1694)

Alzoo Burchmeestere ende Schepenen der stede ende port van Oostende op het vervolg van dheer Lucas VLIEGE heesschere arrestant onder handen vanden onderschreven contra Heindrick (HAACX) originelen verweerdere ende dheer Jacob STALPAERT intervenient by hemlieden sententie vanden vyfden deser gheconsenteert hebben inde consignaetie vande ghearresteerde baeyen ende carsaeyen ter greffie deser stede met het last van alsulcke arresten als daerop souden mogen wesen ghedaen aen welcke sententie den onderschreven niet en difficulteert te voldoen behaudens by dheer Jacob STALPAERT betaelt wordende de rechten daerover aen syne Majesteyt competerende als by hem verclaert ende aengegeven ten voornomden comptoire ende met wiens consent hy promptelick deselve sal laeten volgen omme te sequestreren volgens den inhaut vande selve sententie sustinerende (ondersteunende) met dese presentatie te moeten gestaen versouckende daervan insinuatie ghedaen te worden aenden selve STALPAERT VLIEGE ende ter greffie deser stede verleenende t'einde diere relaes in forma omme te valideeren als naer rechte actum in Oostende desen IX juni 1694 onderteeckent A. MINTENS

Opden negensten juny 1694 hebbe ick notaris onderteeckent t'Ostende residerende my ghetransporteert ten persoonen van dheren Jacob STALPAERT Lucas VLIEGE ende ter greffie deser stede ende aldaer ghedaen de notificatie ende insinuaetie by mandaete versocht leverende ider copie met relaes in forma mitsgaeders ghelycke copie in handen vanden clerck vande greffie

Toorconden ut supra
Was onderteeckent G. VANDEN HEEDE notaris publicus

Tweeden Placaet-bouck van Vlaenderen, *1629*

1624 § 50 (p. 377)

50. Indien de prysen verclaert worden quaelick ghedaen te zyne, ende dat nochtans de nemers goede ende oprechte oorsaeke van ignorantie ghehadt hebben, als niet hebbende die vanden Schepe, ter eerster vermanynghe, de zeylen gheftreken, ofte steech ende traegh gheweest in het tooghen vande cognoissementen, zee-brieuen, ende andere bewysen, ofte om ghelycke oorsaecke, wy willen, dat indien gheualle hemlieden byde cooplieden betaelt sal worden de helft van al het ghene daerinne sy zullen beuondē wesen voordeel ghehadt te hebben door het conuoy van haerlieder Schepen ende goet tot inde hauen, ofte andersins ter arbitraige van die vande Admiraliteyt, ende sal zulck een profyt ende emolument onder de nemers verdeelt worden, zonder yet te moeten aftrecken voor ons thiende.

Verzoekschrift van Lucas VLIEGE aan de Koning (19 oktober 1694)

Aenden Coninck

Supplierende verthoont reverentelick Lucas VLIEGE schepene der stede en de port Oostende hoe den Capn Carel JONCKHEERE cruysende op de vyanden van Syne Majesteyt soo onverdacht is gheweest van in zee te abordeeren den schepe genaemt De Hope *commende van Duynckercke voorsien met passaport van Syn Excellentie ghedestineert naer Oostende ende tselve als van goeden prynse op frivol pretext binnen Oostende voorseyt op te brengen waerover proces gheresen synde tusschen Sr Heindrick HAACK ende reeders vanden Capn JONCKHEERE voorseyt is eindelinge by sententie van dheeren der Admiraeliteyt tot Oostende gewesen ende verclaert deselve reeders in hemlieden ghenomen renversaire conclusien van confiscatie niet ontfanghelick nochte ghefondeert ende gheordonneert aenden selven HAACX te restitueeren den opghebrachten schepe met syne laedynghe behaudens by den selven HAACX betaelende eenen redelicke toelegh ter causen ende ingevolghe het* ***50 article*** *(p. 146) vanden placcaete vanden jaere 1624 (zie tekst) waerover parthien sullen sien te vereenighen breeder de sententie daer van synde vanden XIen april 1693 uuyt crachte van welcke sententie den selven HAACX vercregen hebbende het gevolch ofte possessie vanden selven synen schepe ende laedynghe heeft de baeyen ende carsaeyen ghelaeden liggende inden voorseyden schepe vercocht aen Sr Jacob STALPAERT den welcken de voorseyde baeyen ende carsaeyen ten comptoire van Syne Majesteyt uuytgaende ende incommende rechten heeft aengegeven ende danof versocht de lossynge de welcke door de Officieren van het selve comptoir aen hem geconsenteert is gheworden ende uuyt crachte van dien heeft den selven STALPAERT deselve goederen doen brengen aen lant ende bejegent int comptoir van Syne Majesteyt omme aldaer gereghelt te worden ende alsoo Sr Xtiaen BACHUSIUS als depositaris over den voorseyden Capn JONCKHEERE opden VIen juny 1693 requeste hadde ghepresenteert tot ghenieten provisioneel consent van arreste op de voorseyde goederen is tselve den IXen juny daernaer periculo petentium hun geaccordeert ghelyck geschiet is opden 22en juny daernaer twelcke den selven HAACX vernomen hebbende ende werdende ghepresseert tot ontlastynghe vande selve ghedaene clachten ende arresten heeft op den 6en july requeste ghepresenteert op de welcke deselve heeren rechters ghedient hebben gheweest deselve baeyen ende carsaeyen opden ghepresenteerden seecker daerby vermelt te slaecken aen welcke ordonnantie den selven HAACX voldaen hebbende ende de voorseyde goederen alsoo ontfanghen heeft die overghelevert aenden vermelden STALPAERT doch heeft den voorseyden BACHUSIUS ten selven daege doen doen (sic) protest by het welcke hy deselve borghe als insouffisant was rejecterende waerop den voorseyden HAACX andermael requeste heeft ghepresenteert ende daerby ghetendeert dat verklaert werde dat hy met den ghestelden seecker soude ghestaen hebbende de voorseyde heeren rechters daerop ghedient gheweest tordonneren deselve ghetoont te worden aenden voorseyden BACHUSIUS omme jegens de souffisanthede vanden ghestelden seecker te seggen binnen 24 uren naer d'insinuaetie peremtoirement op peine van voorder ordonnantie ende in plaetse vande souffisantheyt ofte insouffisanthede te disputeren heeft den selven BACHUSIUS ghedient van antwoorde teenemael buyten propooste sulcx dat den selven HAACX daerjegens ghedient heeft van replycque soo heeft dito HAACX nochtans sonder obligatie den selven seecker gherectifieert met den persoon van*

Jacob RYCKEMAN sulcx dat aenden voorseyden BACHUSIUS gegeven synde de rolle maete hy daerjegens niet en heeft gheopposeert ende hem van duplicque heeft laeten versteecken
ende alsoo den suppliant op de meer gheseyde baeyen ende carsaeyen hadde gedaen doen arrest liggende alsdan onder het bewelt vande heer ontfangher Aernaut MINTEN ofte ten comptoire van syne Majesteyt incommende ende uuytgaende rechten welck voorseyt arrest den suppliant jegens den selven HAACX ende STALPAERT heeft inghevoordert soo dat hy op den 5en juny 1694 inde selve saecke heeft becommen sententie waerby onder andere gheconsenteert is inde consignatie vande selve goederen ter greffie der stadt Oostende waervan den selven heer ontfanger MINTEN heeft voldaen volgens de notificatie daervan synde ende alsoo men verstaet dat den selven BACHUSIUS alsnu comt verthoonen dat hy vande sententie vanden 10en april hiervooren vermelt soude hebben gheappelleert endebydien deselve goederen qualick ter voorseyde greffie soude wesen gheconsigneert daerdat nochtans tselve
is geschiet met kennisse van saecken ende uuyt crachte van ghewysden hiervooren ghetoont hebbende den suppliant oock ondervonden dat tselve gheintenteert appel doorden selven BACHUSIUS niet en wort ingevoordert trachtende alsoo de voorseyde goederen te doen verrotten ende consumeren ten grooten intreste vanden suppliant oorsaecke dat hy tot het doene kennisse van alle het gonne voorseyt hem is keerende tot uwe Majesteyt

Deselve zeer oodtmoedelick biddende ghedient te wesen re gard nemende op alle de voorseyde redenen ende de quaede maniere van procederinge vanden selven BACHUSIUS oock omme alle mooglicheden in conflictium jurisdictionis te voorcommen niet voorder te willen disponeren op
de requeste vanden selven BACHUSIUS maer ter contrarien van dien lichten te becommen surceanse ende permitteeren aenden suppliant
de vercopynghe van de voorseyde baeyen ende carsaeyen twelcke doende ... etc.

Appointement (rechterlijke beschikking)

L'Advis du siege de l'Admirauté du Roy a Ostende est a rendre auplustost

Fait a Bruxelles le 19ieme d8bre (oktober) 1694

'Par le Roy' ***(19 oktober 1694)***

Chers et bien a(i)mez

Nous vous envoyons cy enclose la requeste a nous presentée de la part de Lucas VLIEGE af in de la voir et visiter et sur qui sy requiert nous reservir au plus tost ou ceux de nostre Conseil Privé, de vostre advis Atant chers et bien amez nostre Seigneur vous ait en sa Saincte garde
De Bruxelles le 19 d'octobre 1694

R. DE RIVANEGSA (?)

(Vertaling)

Beste en geliefde (onderdanen),

Wij sturen u hierbij ingesloten het verzoekschrift dat Lucas VLIEGE ons opstuurde opdat u dit zou inkijken en nazien en over het gevraagde aan ons of aan de Geheime Raad advies zou uitbrengen. Dat Onze Heer u behoede. Te Brussel op 19 oktober 1694.

R. DE RIVANEGSA (?)

Beslissing van de Oostendse Admiraliteitsraad (6 november 1694)

Actum den 6 9bre 1694

Tenselve daghe syn van office weghe ghedachvaert Sr Christiaen BACCUSIUS ende ghecompareert seght seght (sic) hem tadhereren aen tproces loopende in appelle, ende dheeren Jacob STALPAERT ende Lucas VLIEGHE persicteren tot de vercoopynghe vande goederen mits die periseren ende versoucken hanorable rescriptie ende op rapport

Advies aan de Geheime Raad op beroep van VLIEGE (8 november 1694)

Messeigneurs,

Puis qu'il a pleu a Sa Majeste de nouS remettre la requeste cy jointe presenté a icelle de la part de Lucas VLIEGE et pour reservir Vos Seigneuries Illustrissimes sur son contenu dirons d'avoir individuelement informé icelles par nostre depeche du 24e de 7bre (septembre) dernier cy representé les exces comis par ceux du magistrat de ceste ville au regard des baeyes et carsaeyes par eux clanastinement emportees en vilipendence de nostre sentence et de celle a donner par Vos Seigneuries Illustrissimes en la seconde instance mais ledit Lucas VLIEGE avecq ses consors tous eschevins de ladite ville voyant que leur dessein a present est decouvert et surecé (sursis?) par les ordres prohibitifs de Vos Seigneuries Illustrissimes au sujet de la vente desdites bayes et carsaeyes ils prennent a present des au tres mesures par leurdite reqeste le tout a leur confusion car le contenu d'icelle declare ouvertement que les parties de part et d'autre sont encor en formele contestation devant nous sur la mainlevee desdictes bayes et carsaeyes et au lieu d'attendre leur sentence ils ont procede par voye de fait par l'authorite dudit magistrat pour ainsy impieter et neantir nostre judicature comme avons clairement representé par nostre consulte du 28 juin 1694 neantmoings nous avons fait adjourner les parties a fin de les ouyr sur ladite requeste

ledit Lucas VLIEGE lors que Chretien BACHUSIUS comme depositaire du Capitaine Charles JONCKHEERE a persisté pour l'intigration desdites bayes et carsaeyes et servy d'un escrit cy jointe d'une part mais ledit Lucas VLIEGE et Jaecques STALPAERT tout deux eschevins de ceste ville ont seulement persisté pour la vente desdites marchandises comme perisables, et aprez avoir le tout bien examiné dirons que nostre advis est (soubz tres humble correction) que les susdites bayes et carsaeyes debvroient estre redintegré dessoubz nostre authorité puisque ceux dudit magistrat ne peuvent pretendre aucune judicature comme biens de prinse et sont en effect juges et parties afin de proceder a la vente d'icelles et de sequestrer lesdites a en proceder ad opus jus habentium (en faveur de l' ayant-droit) puis qu'il y a encor un autre fait sur lesdites marchandises par le greffier de ce juge comme il appert par les lettres d' attaches cy jointes par copie neantmoings remettons le tout a la tres prouvé direction et prudence de Vos Seigneuries Illustrissimes prierons le Tout Puissant de ...

Expediatur

Au Conseil d'Etat privé de sa Majesté
Ostende 8 novembre 1694

Advies aan de Geheime Raad ten gunste van BACKHUSIUS

Messeigneurs,

Nous avons bien et meurement examiné la reqeste cy inclose avecq les pieches y exhibez presenté a Sa Majesté de la part de Chretien BACCUSIUS et pour (in margine: reservir) Vos Seigneuries de nostre advis sur son contenu dirons que les plaintes mentionnees par icelle sont justes et veritables au regard des bayes et carsayes clandestinement inportées par ceulx de la Loy de ceste ville en vilipendence de nostre sentence et de celle a donner en la seconde in(s)tance comme nous avons aussy fait sur ce subiect nos plaintes au Conseil de l'Admiraute Supreme par consulte du 28 de juin 1694 par copie icy jointe (in margine: a laquelle nous nous referons) mais comme ledit Conseil en mesme temps at esté supprime elle est restée a la secretarie d'iceluy tellement que ceulx de ladite Loy se sont servis de ceste occasion et ont de plus en plus impieté sur nostre judicateure si avant qu'ils procedent par lettres d'attaches a la vendition lesdites bayes et carsayes non obstant qu'elles sont marchandises de prises par eux attaquees par violence et voye de fait veritablement un procedé bien irregulier et calomnieux qui debvroit estre exemplairement chasties comme nous avons demandé par ladite consulte [in margine: ainsy que nous faisons (...?) pour] le maintien de la judicateure de nostre Siege et l'administration de la justice distributive
Sur quoy etc.

(Au) Conseil privé

VI. GENEALOGISCH ONDERZ0EK

1. Oostends archief

Wie met zijn voorouders in Oostende terecht komt, heeft het niet gemakkelijk om verdere opzoekingen te doen. De normale manier zou zijn het gedeponeerde archief in het Rijksarchief in Brugge te consulteren. Ongelukkig is daar heel weinig te vinden omdat het archief van de oudste tijden tot 1832 zich bevond in de stadsbibliotheek in Oostende en door de brand, veroorzaakt door oorlogsomstandigheden in de nacht van 27 op 28 mei 1940, volledig werd vernield (zie J. MERTENS, 'Archief van en over Oostende', *Ostendiana*, 1972).

Gelukkig bleven de tafels van dopen, huwelijken en sterfgevallen bewaard (p. 154). Hoewel deze tafels zeer weinig inlichtingen bevatten (de namen van de ouders ontbreken bij de dopen en alleen het jaartal is vermeld) hebben we toch een beetje geluk, want 'Carolus' komt voor!

We zien een geboorte in 1655, een huwelijk in 1692 en zelfs een overlijden in 1701! We kunnen niet met zekerheid beweren dat met die gegevens alleen, de identiteit van onze Carel bepaald is. Een verder onderzoek van de tafels brengt misschien aan het licht dat mogelijk Cornelia VRIESEN vroeger gehuwd was met Antonius PORRET (VRIESE Cornelia - PORRET Antonius 1677). Een Antonius PORRET overlijdt in 1686.

Daar de voornaam 'Carel' echter niet veel voorkomt, kan het hier wel hem betreffen. Hij zou wel echter laat zijn gehuwd, namelijk op 37 jaar. Het kan ook om een tweede huwelijk gaan. Een spoor van een vorig huwelijk werd nog niet gevonden.

Behalve deze toch zeer belangrijke tafels bestaat voor Oostende nog het 'Notariaatarchief' in het RAB. De heer Jan COOPMAN voorzitter van de werkgroep die zich intensief bezighoudt met de samenstelling van een schaduwarchief van Oostende heeft voor ons volgende akten opgediept en samengevat.

Dopen JONCKHEERE (en varianten) vóór 1700

Adriana Theresia	*1662*	*Joanna*	*1645*
Amelia Petronella	*1683*	*Elisabeth*	*1659*
Anna	*1657*	*Joanna Joannes*	*1649*
Anna Cornelia	*1686*	*Jannes Antonius*	*1686*
Anna Maria	*1682*	*Joannes Augustus*	*1680*
Carolus	***1655***	*Nicolaus*	*1696*
Catharina	*1692*	*Nicolo*	*1692*
Cornelia	*1651*	*Petronella*	*1622*
Elisabeth	*1687*	*Petronella Judoca*	*1694*
Francisca Theresia	*1678*	*Petrus*	*1654*
Franciscus	*1633*	*Philippus*	*1636*
Franciscus	*1665*		

Huwelijken

Carolus - VRIESEN Cornelia	***1692***
Catherina - LANOCQ Matheus	*1696*
Francisca - GRENIER Joannes	*1699*
Franciscus - DEPEREYN Catharina	*1641*
Joannes - WAUQUIER Maria	*1700*
Regina Petronella - MARTENS Ignatius	*1676*

Sterfgevallen

Anna	*1682*
Carolus	***1701***
Carolus man van PASSCHIER Maria Magdalena	*1735*
Catharina	*1693*
Cornelia Vr van PEETERS Philippus	*1691*
Georgius	*1647*
Isabella	*1692*
Joanna	*1673*
Joannes	*1647*
Joannes	*1680*
Joannes	*1686*
Joannes	*1703*
Margarita We van OTSEN Henricus	*1640*
Nicolaus	*1693*
Petronella	*1682*
Petronella	*1683*
Petronella Vr van VLAMINCK Jacobus	*1703*
Petrus	*1654*

Uit de talrijke vermeldingen in het 'Notariaat' zijn volgende akten nog het bespreken waard. Eerst volgt een typisch 'petite histoire' document (Van Caillie, boek 6, p. 156) dat behalve het verhaaltje ook nog een duidelijke verwantschap met het kapersmilieu heeft.

Behalve Carel JONCKHEERE komt er ook nog veelvuldig de voornaam 'Jan' voor. In tegenstelling met 'Carel' is 'Jan' veel minder zeldzaam en lopen we gemakkelijk de kans ons te vergissen. Vermits er echter twee vermeldingen zijn van 'Jan' als kapitein in 1674 en 1678 (p. 156). Waarschijnlijk bestaat er een familierelatie tussen die JONCKHEERES maar in welke graad?

Over deze Jan JONCKHEERE weten we iets meer dank zij een belangrijke akte (Register *Brugse Vrije*, nr. 17121 RAB) van 1682 waarin een Sr Jan JONCKHEERE, zoon van Jan geboren in Mariakerke bij Oostende 34 jaar oud alsook zijn vrouw Joanna DE WITTE staan vermeld. De handtekening is dezelfde als deze van het testament. In de parochieregisters van Mariakerke die gelukkig niet zijn vernietigd, vinden we een Jan Baptist JONCKHEERE geboren op 6 februari 1648, zoon van Jan en Joanna VERSTRAETE. Deze Jan-Baptist zal de Jan zijn die we zoeken omdat er geen andere Jan in de doopakten van Mariakerke als zoon van Jan en Joanna VERSTRAETE ingeschreven staat en in twee staten van goed opgemaakt bij het overlijden van beide ouders (Jan overlijdt op 4 april 1673 en Joanna op 23 maart 1676) er een zoon Jan voorkomt [*Staten van Goed Brugse Vrije*, 1ste reeks, nrs. 12426 (1673) en 12710 (1676), RAB].

Bovenvermelde Jan (Jan-Baptist) JONCKHEERE, zoon van Jan, was een vooraanstaand burger, daar hij het predicatief 'Sieur' toegewezen krijgt en in veel documenten voorkomt. Of hij nu echter de kaper was van 1674 en 1678 kunnen we niet bewijzen, maar de waarschijnlijkheid is groot.

Nog in verband met deze akte vinden we in Mariakerke een huwelijk op 17 september 1700 van Jan JONCHEERE met D. (= domina) WOUKIER met als getuige 'dominio' (dominus) WOUKIER, vermoedelijk de vader. Het huwelijk komt ook voor in de tafels van Oostende: JONCKHEERE Joannes met WAUQUIER Maria 1700 (p. 154). Er komt een adellijke familie WAUCKIER in Brugge voor in die periode. Onze Jan JONCKHEERE is dan toch niet gehuwd met de kapiteinsweduwe VAN BEYEREN!

Vervolgens komt het belangrijke testament (Van Caillie, boek 9, p. 158) dat wel sterk de diepgelovigheid van de tijd weergeeft. Genealogisch weten we echter niet veel meer behalve dat zijn handtekening erin voorkomt en dat er een 'Cornelis' JONCKHEERE wordt vermeld.

Notaris VAN CAILLIE - depot 1940 - boek 6 (RAB)

24 juli 1700 (akte 75)

Alsoo ick onderschreven hebben verstaen dat Sieur Jan JONCKEERE sich begheert te begheven tot den houwelicken stait met eene andere niet jeghenstaende hy een my onderschreven heeft ghedaen belofte van houwelicke vande welcke ick hem noyut (nooit) en hebbe ontslaeghen nochte verstaen te ontslaen 't ghene strecken jeghens myne reputatie alswaerom soo sal den eersten notaris hier toe ansocht sich addresseren aen heer ende meestere Guillielmus WILLEMANS pastor deser stede ende deken vande christenheyt ende aen hem notificeren dat ick onderschreven met den selven Sieur Jan JONCHEERE ben in onderlynghe trauwbelofte ende dat hy in consequentie van dien den vermelden JONCHEERE niet en sal hebben ondertrauwe te doen ofte laeten doen veele min procederen tot proclameren van eenighe bannen ende besluyt van huwelick met yemant anders versouckende vande besoigne relaes in forma omme my te valideren daer ende soo het behoirt

Actum in Oostende desen 24 july 1700.

Anna VAN TEMSCHE Wede (weduwe) van Caepetyen VAN BEYRER (BEYEREN)

Op heden den 24en july 1700 hebbe ick onderschreven notaris publicus t'Oostende residerende my gheaddresseert ten persoone van heer ende meestere Guillielmus WILLEMANS aen hem voorlesende het bovenstaende mandaet ende doende de notificatie daer by versocht den welcken voor antwoorde gaf ick en sal niet anders doen als het gene 't recht sal permitteren waer mede in syne handen ghelaeten hebbende copye ende relaes ben vertrocken toorconde ut supra

Jac. Frans PILLE notaris publicus 1700

De derde (en vierde) te bespreken akten (Van Caillie, boek 11, p. 160) zijn voor ons belangrijk omdat die spreken over Carel JONCKEERE, onze kaper. Het gaat over verkoop van huizen. Belangrijk is hier dat Cornelia (DE) VRIESE geen kinderen met Carel heeft gehad. Vermoedelijk had hij ook geen kinderen bij een eventueel vorig huwelijk. Die zouden hier anders ook worden vermeld. In de tafel van Oostende komt Carel JONCKHEERE voor overleden in 1701. De twee verkoopakten tonen aan dat het echtpaar rijk was. De kaapvaart was een winstgevende bezigheid!

In de sterfgevallentafels van Oostende komt ook Margarita JONCKHEERE, weduwe van OTSEN Henricus voor, overleden in 1640. In het handschrift GOETHALS nr. 1526 fol. 331/332 (KB) vinden we dat er in het koor van de parochiekerk van Oostende een grafsteen was waarop stond dat kapitein Hendrik OSTEN (inversie van s en t) zoon van Hendrik, overleed op 8 juli 1629 ten gevolge van een afgeschoten been en Margriete JONCKHEERE, dochter van Cornelis, zijn huisvrouw was. Nog een aanwijzing dat de naam JONCKHEERE in het kapersmidden geen onbekende was.

Het is ons niet gelukt met zekerheid de ware identiteit van onze Carolus te bepalen, we kennen noch zijn ouders noch zijn afstammelingen (als die er zijn!). Het is ons evenmin gelukt het verband te leggen met andere JONCKHEERES. Alleen een verder uitdiepen van het genealogisch onderzoek kan de oplossing brengen. Zelfs al is de Carel - gehuwd met Cornelia VRIESE - niet dezelfde als onze kaperkapitein, geven bovenstaande akten toch de tijdsgeest weer en zijn zij op die manier nuttig voor deze studie.

Notaris VAN CAILLIE - depot 1940 - boek 9 (RAB)

6 maart 1703 (akte 27)

Compareerde voor my Jacques Franciscus PILLE openbaer notaris t'Oostende residerende ter presentie vande ghetuyghen naerghenoemt in persoone Sieur Jan JONCHEERE jeghenwoordigh zieck te bedde liggende maer nogh wel ghebruyckende syn verstant ende vyf sinnen ghelyck my notaris ende ghetuyghen is ghebleken welcken comparant considerende datter niet zekerder en is als de doodt ende niet onzekerder als de ure van diere heeft verclaert (soo hy doet by desen) te maecken syn testament ende uuyterste wille inder manieren naervolghende recommanderende syne ziele inde handen van Godt Almachtigh d'heylighe moeder Godts Maria ende alle d'hemelsche gheselschappen laet de begraevinghe van syn lichaem by aldien Godt van hem belieft te disponeren inde discretie van syne erfghenaemen naer synen staet ende conditie versouckende dat tot laevenisse van syne ziele door d'eerwaerde paters Capucynen binnen deser stede ghelesen sullen worden vier hondert missen waer voor en aen hun sal betaelt worden in advenant van eenen schellynck courant voor ieder misse ende daerenboven een behoirlicken recreatie als gheweest synde hemlieden gheestelicken vaeder ter discretie van syne voorseyde erfghenaemen mitsgaeders dat aenden disch van Marikercke buyten deser stede betaelt sal worden eene somme van viftigh ponden grooten Vlaems courant eens verclaert voorts te jonnen aen Jonckvrouwe Mary WAUCKIER 's comparants huysvrouwe boven haere douarie vermelt in hemlieden contract huwelicke in consideratie van haere affectie eene somme van twee hondert ponden grooten Vlaams permissie wisselghelt te heffen en te profyteren uuyt 'scomparants zyde houdende goederen in redemptie van een tamelick juweel ende bovendien aen Pieter LE DOULX haeren soone de somme van vifthien ponden grooten Vlaems courant 'tsjaers te betaelen by 's comparants erfg henaemen tot de selfs wordynghe vanden selven Pieter LE DOULX 't zy by competenten ouderdom huwelick ofte anderssints denomerende voor executeur van desen jeghenwoordighen testamente d'heer Judocus Franciscus DYSERIN waer over syne erfghenaemen hem sullen contenteren naer discretie willende ende begheerden dat gone voorschreven syn volle effect sal sorteren 't zy als testament codicil donatie causa mortis ofte anderssints selve naer rechte ende costuymen best soude connen bestaen Aldus ghedaen in Oostende desen sesden maerte 1703 ter presentie van meestere Matheus Martinus MAES licentiaet in de rechten ende Cornelis JONCHEERE als ghetuygen hier over gheropen ende ghebeden approberende den comparant de renvoyen ende adjonctien hier boven ghedaen

Jan JONCHEERE

Als present

M. M. MAES 1703

Dit is het marcq van Cornelis JONCHEERE by hem selfs ghestelt als niet connende schryven

Jac. Frans PILLE notaris publicus 1703

Notaris VAN CAILLIE - depot 1940 - boek 11 (RAB)

11 februari 1705 (akte 48)

Compareerde Anthone COOLAERT en Joanne VAN ISEGHEM zijn huisvrouw voorts Cornelia VRIESE weduwe van Carel JONCHEERE en Anthone ACCART en Margriete VRIESE zijn huisvrouw mitsgaders Thomas HENDRYCX en Mary VAN DE VYVER zijn huisvrouw zo over zijn zelve als in de qualiteit van voogd van Lucas en Pieter minderjarige kinderen van Aernout HONDERMARCQ geprocreëerd by Mary VRIESE voorts Sr Frans GOETGHEBEUR machtig by procuratie over David fs Jan SYBRANTZEN item Mattheus DRYVOET en Pieternelle PORRET verwekt by Cornelia VRIESE ten slotte Lucas DE MEE te voren weduwnaar van Mary VRIESE en Catharine VAN NESTE zijn huisvrouw die hebben bekend verkocht te hebben aan Jooris VAN ISEGHEM zeker huis in de Kaaistraat op de oost zyde van zuid het huis van Olivier SCHEURE De Cleene Bourgoigne *van David WEYSEN tegenwoordig bewoond door de koper en voornoemde Anthone COOLAERT voor 2600 gulden*

4 maart 1705 (akte 75)

Compareerden Anthone COOLAERT en Joanne VAN ISEGHEM zijn huisvrouw voorts Cornelia VRIESE weduwe van Carel JONCHEERE
(eveneens verkoop van een huis)

2. Een belangrijke bemanningslijst

In het fonds van de Admiraliteit vinden we ook een twintigtal scheepsbemanningslijsten. De namen zijn slecht leesbaar. Ze vormen echter een belangrijke bron voor genealogen.

O. LEMAITRE heeft die scheepsrollen integraal gepubliceerd in *The Belgian Shiplover*, vanaf 1959. Voor de periode die ons interesseert (Negenjarige Oorlog) is er slechts één bemanningsrol te vinden, namelijk die van Thomas GOURNAY, kapitein van *Den Ingelbewaerder*, datum 13 maart 1695 (*The Belgian Shiplover*, nr. 70, juli/augustus 1659). De bemanning bestond uit 74 man, waaronder 5 kwartiermeesters, 43 matrozen en 6 jongens, voor die tijd een betrekkelijke grote bezetting. Carel JONCKHEERE komt er niet in voor.

Soms gebeurt het dat in andere nummers van het fonds dergelijke bemanningsrollen worden ontdekt, zoals hiervoor, in het proces aangaande de verdeling van de buit van het katschip.

Bij het systematisch onderzoek van het Oostends notariaat vond J. COOPMAN in het RAB een contract tussen bemanning en kapitein voor notaris STROBBE (Oud Notariaat, 828), zie p. 163. Dit archiefstuk is belangrijk om twee redenen. Het bevat de handtekening van onze Carel en een voorbeeld van overeenkomst, waarop kan worden teruggekomen ingeval van niet naleving. Het proces van het katschip had kunnen worden vermeden ingeval een dergelijk geschreven contract had bestaan. De kwaliteit van het papier is slecht en het geschrift is weinig verzorgd. Toch zijn we blij met die vondst. De bovenvermelde Martyn BITOU, luitenant van kapitein JONCKHEERE tijdens de kaping van het katschip komt er ook op voor. Het document draagt als datum 6 maart 1692.

Er bestaat een patentaanvraag op datum van 4 maart (Adm 568) door kapitein Thomas BECCU d'Oude voor de *St Thomas* van 7 à 8 vaten (ton). Door het ontdekken van die aanvraag om te mogen kruisen kennen we hiermee de naam van het schip en de tonnenmaat. Een logboek voor de periode na 6 maart werd niet gevonden.

Notariaat Strobbe, akte 13 Aa 1692 (RAB) (overzetting)

Alsoo der is claer een Blanckenbersche sloupe om metten eersten bequamen wynt ghemonteert ten oorlooghe tzee te loopen daerop voor Capn commandeerende Thomas BECU d'oude soo beloven d'onderschrevenen met den voornoemde Capn te varen ende mede in zee te loopen dese anstaende reyse (sonder ghelt op d'hant te ontfanghen) ider met wapen dienstich ten oorlooghe ende in cas van prys ofte prinsen te doene sullen d'onderschrevenen proffIcteren den helft van 't boni vande wettelyke rekenynghe sonder aftrecken van schafdaghen ende foyen t welcke den voornoemde Capn uut de naeme van syne reeders belaft te volcommen op het verbant als naer rechte.

Actum in Oostende den 6en maerte 1692.

Thomas BECU
Passchyer ROELYNCKX
Adriaan VERMUELEN
Jan DE BRAUWER
Pyeter FASSUIER
Albertus HOSTEN
't macq (merk) van Martyn BITOU
't maercq van Carel KLAEYSEN
J. VAN(DE) NESTE
Jermias SIBERS
Charel JONCKHEER
by my Jan VERMUELEN
Mattheus CLYNCKAERT
by my Andries RYCKEWAER
Joannes SIMOENS
Jacop DOOVEN
Merten DUFOUR
't marck van Philipus HACKX
Boey ANDRYESSEN
Joannes VAN HEN DEN
't marck van Antone DE FEVER
't marck van Cornelis DUYPON
Gillis TERRO

present J. STROBBE n(otaris) p(ublicus)

3. De schrijver Karel JONCKHEERE

Voor de spelling van de voornaam van de kaperkapitein JONCKHEERE kozen we als eerste letter ‘C'. 'Carel' is trouwens ook de oudere vorm van 'Carolus'.

Onze twintigste-eeuwse schrijver koos de moderne versie met 'K'. We kunnen geen betere voorstelling van hem geven dan een bladzijde uit zijn werk af te drukken met een biografische beschrijving door hemzelf opgesteld (zie volgende bladzijde).

Hij heeft veel interesse voor zijn voorouders. Dit blijkt uit een artikel *Mijn Voorouders* dat hij schreef in *Ostendiana II*, Oostende, 1975, p. 79, het geschied- en familiekundig jaarboek van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, Afdeling Oostende.

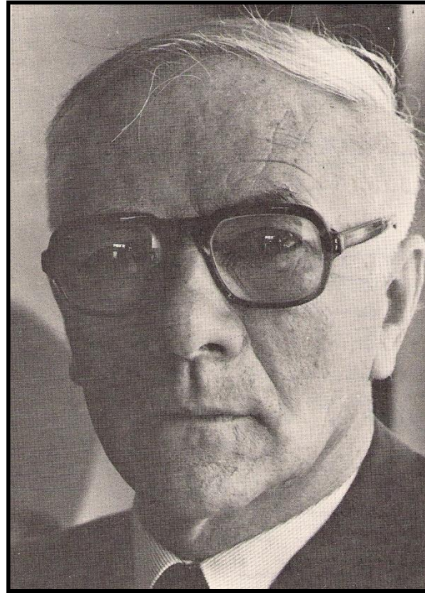
> Altijd ben ik een geobsedeerde geweest in verband met voorouders. Waarschijnlijk omdat ik ze, langs vaderszijde, nooit heb gezien, nooit heb gesproken, nooit heb gekend. Van alle levenden slorpen wij een beeld, een klank, een gebaar, wat scheikunde of stroom op, zodat hun afwezigheid slechts gedeeltelijk gemist wordt.
> De vader van mijn vader nooit te hebben ontmoet, heb ik altijd als een groot tekort aangevoeld. Te meer daar mijn grootvader mijn voornaam droeg (ik eigenlijk de zijne) en het mij dikwijls overkwam, pratend in het geboortehuis van mijn vader te Leffinge bij Oostende, bij het horen van deze voornaam, te denken dat ik hij was. Dat die voornaam op zijn boers uitgesproken werd, zal tot deze weemoedige fiktie wel bijgedragen hebben.

Daar hij dezelfde voornaam draagt als onze kaper, kunnen we de vraag stellen of hij soms niet rechtstreeks van hem afstamt.

Uit het genealogisch onderzoek wat de kaper aangaat is gebleken dat we weinig over zijn afstammelingen (als die er zijn?) weten. Zoals hijzelf beweert in Oostende verteld (op. cit.) zijn er heel veel JONCKHEERES in Vlaanderen:

> Niet dat wij vermaagschapt zouden zijn, al weet ge nooit. Gij (Pieter JONCKHEERE, opgeknoopt te Oostende in 1590) werd geboren te Ieper, wat ook niets wil zeggen, maar in het kasseileggerstijdperk kon men een steenweg aanleggen met de Jonckheeres. Westvlaanderen was er van vergeven. Maar een naamgenoot is een naamgenoot en met u heeft men mij een beetje opgehangen (p. 114).

Karel JONCKHEERE,* Toon mij hoe je schrijft – 50 auteurs grafologisch ontleed, *Lannoo, Tielt, 1972, p. 101:

(foto Rik van Cauwelaert)

Oostende 9 april 1906.
Leraar tot 1946, rijksinspecteur Openbare Bibliotheken tot 1953, letterkundig adviseur Ministerie Openbaar Onderwijs, adviseur letteren buitenland.
Gedichten, reisverhalen, novellen, essays, vertalingen, aforismen. Lid van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letterkunde. Beschouwt de literatuur als een niet al te betrouwbaar middel tot verkenning van het bestaan: het eigen wezen en dat van anderen, gisteren, vandaag en aardrijkskundig verspreid.
Poogt wat bevroed wordt in woorden vast te leggen tot groter bewustwording maar vergeet niet dat deze poging onderweg aanleiding wordt tot nieuwe raadsels, misverstanden en paradoxen.
Kleeft actief geen ismen aan, tracht ze alle te relativeren en gelooft in drie 'onderwerpen': de natuur, het dagelijks leven en het nog niet bekende, die hij vooral in zijn gedichten tot concrete drievuldigheid tracht te maken. Zijn boeken zijn de uitwerking van een jeugddroom: zich zelf kennen, zijn oorsprong, zijn geboortestad, zijn provincie, Vlaanderen, de Nederlanden, het buitenland. Stijl: menging van poëzie en antipoëzie. Romantisch realist met speelse ironie.

Als bekende Vlaming heeft hij zeker recht op zijn stamreeks. Door verscheidene personen werden opzoekingen gedaan en we komen allemaal niet verder dan zijn achtste voorvader Willem die in Zande huwde en een talrijke kroost naliet. Zijn vrouw Cornelia, dochter van Daniel DE RIET, was afkomstig van Vlissegem. De kaper Carel komt in de reeks niet voor en dit vormt meteen het bewijs dat hij er geen rechtstreekse afstammeling van is. Ook de auteur van dit hoofdstuk, hoewel hij wel met de schrijver Karel JONCKHEERE verwant is (maar dan van het 'achtste knoopsgat') zoals blijkt uit de stamreeksen JONCKHEERE, hierna vermeld, is er geen familie van.

Hoewel JONCKHEERE een veel voorkomende eigennaam is in Vlaanderen en op het eerste gezicht er geen onderling familieverband bestaat, komt men tijdens genealogisch onderzoek vlug tot de vaststelling dat zeer veel takken samen komen. Wanneer we stellen dat de voorouders van de twee Karels dezelfde zijn begaan we waarschijnlijk geen fout, alleen moet het nog worden bewezen. Misschien komt dit nog...

Toelichting 2013

Ik heb persoonlijk de toelating gekregen van de heer Karel Jonckheere om delen uit zijn werken te publiceren, mits bronvermelding. Hij overlijdt op 13 december 1993 in Rijmenam. Er is hem ook een exemplaar van dit werk toegezonden in 1985.

Stamreeksen JONCKHEERE

JONCKHEERE Willem
° ?
+ Zande 23 04 1681
x Zande 17 07 1658
DE RIET Cornelia

JONCKHEERE Jacob
° Zande 25 03 1663
+ Zande 13 06 1704
x Zande 30 09 1685
VAN DE RESPAILLIE Jud.

JONCKHEERE Frans Jan
° Zande 24 02 1700
+ Moere 14 09 1783
x Zande 20 07 1723
VAN DEN ABEELE Godeliva

JONCKHEERE Albert
° Moere 24 02 1733
+ Moere 10 02 1782
x Moere 08 05 1754
PRINCKET Maria Jacoba

JONCKHEERE Pieter J.
° Moere 24 03 1765
+ Zande 18 08 1839
x Zande 20 10 1787
DESMET Maria

JONCKHEERE Filip
° Zande 11 10 1788
+ Leffinge 22 05 1851
x Leffinge 11 05 1824
KIMPE Suzanna

JONCKHEERE Karel Jozef
° Leffinge 01 03 1825
+ Leffinge 29 02 1892
x Klemskerke 09 10 1878
DECOUTER Amelia

JONCKHEERE Kamiel
° Leffinge 16 07 1879
+ Beernem 22 01 1937
x Machelen 04 08 1905
DECLERQ Victoria

JONCKHEERE Karel Jan
° Oostende 09 04 1906

JONCKHEERE Willem
° Zande 18 01 1667
+ Zande 03 03 1716
x Zande 10 01 1694
DE SOPPERE Godeliva

JONCKHEERE Willem Fer.
° Zande 24 01 1695
+ Zande 09 10 1746
x Zande 06 10 1719
CLOET Cecilia

JONCKHEERE Jan Frans
° Zande 11 04 1735
+ Zande 28 01 1811
x Zande 01 04 1764
GLORIE Maria Anna

JONCKHEERE Ludovicus
° Zande 19 02 1773
+ Mariakerke 24 09 1830
x Mariakerke 04 04 1801
VINCKE Isabella

JONCKHEERE Maria Ludovica
° Mariakerke 14 02 1812
+ Mariakerke 03 05 1872
x Mariakerke 15 05 1839
DEVYNCK Henri Frans

DEVYNCK Bertina
° Mariakerke 28 10 1854
+ Oostende 11 01 1920
x Mariakerke 24 05 1872
JANSSENS Eduard

JANSSENS Eugenie Bert.
° Mariakerke 19 09 1872
+ Oostende 19 09 1940
x Mariakerke 25 07 1895
CUFFEZ Henri Ludov.

CUFFEZ Camille
° Oostende 17 04 1904
+ Oostende 02 10 1980
x Bredene 08 01 1927

JONCHEERE Gislenus
° ?
+ Koekelare 28 01 1635
x Moerkerke 02 06 1620
WARKINS Elisabeth

JONCKHEERE Jacob
° Koekelare 28 04 1630
+ ?
x Ichtegem 08 10 1654
SANGLANT Maria

JONCKHEERE Jacob
° Koekelare 19 08 1655
+ Eernegem 08 04 1704
x Eernegem 01 02 1696
RYBAU Paulina

JONCKHEERE Sebastiaan
° Eernegem 21 01 1698
+ Eernegem 05 01 1781
x Eernegem 03 02 1728
VAN TYGHEM Joanna

JONCKHEERE Bonaventura
° Eernegem 23 07 1738
+ Eernegem 28 02 1813
x Eernegem 19 06 1770
VANDEN BERGHE Godeliva

JONCKHEERE Bernard J.
° Eernegem 04 12 1772
+ Eernegem 14 03 1810
x Eernegem 01 05 1800
GOES Theresia

JONCKHEERE Bonaventura
° Eernegem 14 02 1801
+ Eernegem 15 12 1872
x Eernegem 04 05 1830
VAN OUTRYVE Maria

JONCKHEERE Livinus J.
° Eernegem 03 11 1847
+ Oostende 13 10 1907
x Bekegem 28 04 1876
PIETERS Maria-Louisa

JONCKHEERE Sidonie M.
° Bekegem 04 09 1880
+ Bredene 25 08 1965
x Oostende 06 10 1900
EVERAERT Oscar Eduard

EVERAERT Germaine
° Oostende 01 03 1904

CUFFEZ André
° Oostende 07 08 1935

(Oostende, 19 oktober 2013)

(Oostende, 24 juni 2019)